

รายงานฉบับสมบูรณ์
โครงการ “การผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมเพื่อการสื่อสารโครงการรองรับ
สังคมสูงวัย อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี”
สัญญาเลขที่ RDG62E0005

โดย

นายรพีพันธ์ ยืนยาว
มูลนิธิประชาชนสังคมจังหวัดอุบลราชธานี

ได้รับทุนสนับสนุน โดย
สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม สกสว.
ธันวาคม 2562

รายงานฉบับสมบูรณ์
โครงการ “การผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมเพื่อการสื่อสารโครงการรองรับ
สังคมสูงวัย อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี”
สัญญาเลขที่ RDG62E0005

โดย

นายรพินทร์ ยืนยาว
มูลนิธิประชาชนสังคมจังหวัดอุบลราชธานี

ได้รับทุนสนับสนุนโดย
สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม สกสว.
ธันวาคม 2562

บทสรุปผู้บริหาร

โครงการ “การผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมเพื่อการสื่อสารโครงการรองรับสังคมสูงวัย อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี” ได้ดำเนินกิจกรรมมาเป็นระยะเวลา 1 ปี 3 เดือน (เดือน ตุลาคม 2561 ถึงเดือนธันวาคม 2562) โดยมุ่งศึกษาสถานการณ์ ศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชนในการสื่อสาร การพัฒนากลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ดำเนินงานทั้ง 4 โครงการให้สามารถเป็นนักสื่อสารชุมชนในการนำเสนอข่าวสาร การผลิตและเผยแพร่สื่อในช่องทางของสื่อกระแสหลักและสื่อออนไลน์ และมุ่งค้นหารูปแบบการผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมเพื่อการสื่อสารโครงการรองรับสังคมสูงวัย อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งคาดว่าจะเป็นการสร้างกระแสการเตรียมชุมชนรองรับสังคมสูงวัยขึ้นในท้องถิ่น ทีมนักสื่อสารชุมชนสามารถผลิตสื่อเพื่อการเตรียมรองรับสังคมสูงวัยและเกิดเครือข่ายในการสื่อสารสาธารณะของชุมชนได้รับรู้เรื่องราวจากพื้นที่วิจัยรองรับสังคมสูงวัยทั้ง 4 โครงการ โดยได้มีการแบ่งกระบวนการทำงานออกเป็นระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การเตรียมการ ระยะเตรียมการเป็นจุดเริ่มของการค้นหาภาคีเครือข่ายในพื้นที่ ค้นหาทีมอาสาสมัครนักสื่อสารชุมชน การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการ โดยมีการกำหนดเป้าหมายร่วมกัน และการสร้างเครื่องมืองานวิจัยนำมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพและข้อจำกัดของการสื่อสารในพื้นที่

ระยะที่ 2 การปฏิบัติการ ระยะปฏิบัติการเป็นการนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ แล้วนำเสนอต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง นำมาสู่การวางแผนการปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพนักสื่อสารชุมชน และการปฏิบัติการผลิตสื่อในรูปแบบที่เหมาะสมโดยการทดลองการผลิตในรูปแบบต่างๆและนำไปเสนอในช่องทางสื่อต่างๆทั้งในชุมชนและนอกชุมชน

ระยะที่ 3 สรุปบทเรียน ระยะสรุปบทเรียนเป็นการสรุปผลการดำเนินงานที่ผ่านมาของโครงการ เพื่อให้เกิดความรู้หรือบทเรียนการทำงาน และนำไปสู่การค้นพบรูปแบบที่เหมาะสมในการเตรียมรองรับสังคมสูงวัย

ทั้ง 3 ระยะที่ทางโครงการฯได้กำหนดขึ้นนั้นเป็นเพียงแนวทางให้โครงการฯได้ดำเนินการไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เท่านั้น แต่สิ่งที่สำคัญหรือคำตอบของการเตรียมรองรับสังคมสูงวัยนั้นขึ้นอยู่กับชุมชนจะเป็นผู้ลุกขึ้นจัดการปัญหาของตนเองได้อย่างไร

บทคัดย่อ

นายรพีพัทธ์ ยืนยาวและคณะ

โครงการการผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมเพื่อการสื่อสารโครงการรองรับสังคมสูงวัย อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ใน 3 พื้นที่ ได้แก่ ตำบลบึงหวาย ตำบลโนนโพน และตำบลแสนสุข ซึ่งการดำเนินงานวิจัยได้มุ่งศึกษาสถานการณ์ ศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชนในการสื่อสาร การพัฒนากลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ให้สามารถเป็นนักสื่อสารชุมชนในการนำเสนอข่าวสาร การผลิตและเผยแพร่สื่อในช่องทางของสื่อกระแสหลัก และสื่อออนไลน์ จนเกิดรูปแบบการผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมเพื่อการสื่อสารโครงการรองรับสังคมสูงวัย อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งคาดว่าจะเป็นการสร้างกระแสการเตรียมชุมชนรองรับสังคมสูงวัยขึ้นในท้องถิ่น โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ได้แบ่งการทำงานวิจัยออกเป็นระยะ 3 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 การเตรียมการ ระยะเตรียมการเป็นจุดเริ่มของการค้นหาาศีเครือข่ายในพื้นที่ ค้นหาทีมอาสาสมัครนักสื่อสารชุมชน 2 ส่วน คือ นักสื่อสารชุมชนจากทั้ง 3 พื้นที่ จำนวน 21 คน และทีมสื่อมวลชนจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 10 คน รวม 31 คน หลังจากนั้นจัดเวทีสร้างความเข้าใจโครงการ การกำหนดเป้าหมายร่วมกัน และการสร้างเครื่องมืองานวิจัยนำมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพและข้อจำกัดของการสื่อสารใน 3 พื้นที่ ส่วนระยะที่ 2 การปฏิบัติการ ระยะปฏิบัติการเป็นการนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ แล้วนำเสนอต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง นำข้อมูลมาสู่การวางแผนการปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพนักสื่อสารชุมชนมีผู้เข้าร่วมพัฒนาศักยภาพการสื่อสาร 105 คน อาจจะเป็นบางคน และการปฏิบัติการผลิตสื่อในรูปแบบที่เหมาะสมโดยการทดลองการผลิตในรูปแบบต่างๆ และนำไปเสนอในช่องทางสื่อต่างๆทั้งในชุมชนและนอกชุมชน ใน 3 ลักษณะ 1) รูปแบบนำเสนอเนื้อหาประกอบภาพนิ่ง 2) รูปแบบของภาพเคลื่อนไหวประกอบเนื้อหา และ 3) รูปแบบของภาพนิ่งประกอบข้อความ ส่วนระยะที่ 3 สรุปบทเรียน ระยะสรุปบทเรียนเป็นการสรุปผลการดำเนินงานที่ผ่านมาของโครงการ เพื่อให้เกิดความรู้หรือบทเรียนการทำงาน และนำไปสู่การค้นพบรูปแบบที่เหมาะสมในการเตรียมรองรับสังคมสูงวัย

พบว่า มีอาสาสมัครเข้าร่วมเป็นนักสื่อสารชุมชน แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ อาสาสมัครนักสื่อสารชุมชนในพื้นที่ 21 คน และอาสาสมัครเข้าร่วมเป็นวิทยากร 10 คน ส่วนข้อมูลการสื่อสารในชุมชน จะมีอยู่ 3 ส่วน คือ สถานการณ์การสื่อสาร ศักยภาพ ความสามารถ และข้อจำกัด การสื่อสารของชุมชน พบว่า สถานการณ์การสื่อสารส่วนใหญ่ผู้ส่งสารจะเป็นผู้นำชุมชน และมีจิตอาสาเป็นบางส่วน เนื้อหาในการสื่อสารจะเป็นข้อมูลจากชุมชนและทางจังหวัดส่งมา โดยผ่านช่องทางที่หลากหลายโดยเฉพาะทางไลน์ และลักษณะจะเป็นการเล่าเรื่อง ส่วนศักยภาพและความสามารถในการสื่อสาร พบว่า คนในชุมชนส่วนใหญ่จะสามารถเล่นไลน์ได้ รองลงมาเป็นการใช้เฟสบุ๊ค หอกระจายข่าวและเว็บไซต์ จะมีการใช้โทรศัพท์ครัว้อย่างน้อย 3 เครื่อง มีการจัดทำกลุ่มไลน์ เฟสประจำตำบล และที่เด่นๆ คือ มีป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ รวมทั้งมีสถานีวิทยุชุมชน เนื้อหาในการสื่อสารจะเป็นการเขียนข้อความ รูปภาพ สติกเกอร์ มีการทำคลิปบ้าง และจะเป็นงานในชุมชน ส่วนข้อจำกัดในการสื่อสารของชุมชน พบว่า นักสื่อสารชุมชนยังไม่หลากหลายส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้นำชุมชนและผู้สูงวัย ทำให้มีข้อจำกัดการสื่อสารทางออนไลน์ ประกอบกับสัญญาณโทรศัพท์หรือสัญญาณอินเทอร์เน็ตไม่ทั่วถึง หอกระจายข่าวจุดบางจุด สถานีวิทยุชุมชนไม่ครอบคลุมพื้นที่ และยังขาดการหยิบยกประเด็นการสื่อสารออกมาเล่าเรื่องต่อสาธารณะ จากข้อจำกัดและอุปสรรคในการสื่อสาร นักวิจัยจึงได้ออกแบบและวางแผนการพัฒนาการสื่อสารชุมชน ทั้งหมด 3 ครั้ง ได้แก่ ครั้งที่ 1 การอบรมในการสร้างความเข้าใจหลักการสื่อสาร การค้นหาประเด็นข่าว การเขียนเรื่องราวที่จะสื่อสาร ครั้งที่ 2 การอบรมในการสร้างความน่าสนใจของประเด็น การค้นหาประเด็น การหยิบยกประเด็น การเขียนเนื้อหาการผลิตคลิปวิดีโอ และครั้งที่ 3 การเรียนรู้

การโพสต์ ช่องทางในการโพสต์ การเขียนข้อความที่น่าสนใจ และการแนะนำช่องทางในการสื่อสารทางออนไลน์ ทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน ผลปรากฏว่า ได้ผลิตสื่อในรูปแบบของสื่อออนไลน์ ผลิตเนื้อหาจำนวน 13 ชิ้น ภาพข่าว 28 ชิ้น และ Live สด ผ่านเฟสบุ๊ก 12 ชิ้น ได้ผลิตสื่อในรูปแบบของการเขียนบทความ 1 ชิ้น และสื่อบทความ 15 ชิ้น และได้ผลิตวิดีโอสรุปการดำเนินงานแต่ละโครงการเป็นวีดิทัศน์จำนวน 4 เรื่อง ส่วนรูปแบบนำเสนอในการขับเคลื่อนเตรียมรองรับสังคมสูงวัยที่เหมาะสมมากที่สุดจะเป็นสื่อที่อยู่ใกล้ตัวของกลุ่มเป้าหมายมากที่สุด สะดวกในการรับรู้ รับสารมากที่สุด นั่นก็คือ อันดับที่ 1 เป็นรูปแบบของภาพเคลื่อนไหวประกอบเนื้อหา เช่น สื่อบทความ วีดิทัศน์เชิงสารคดี และการ Live สด เป็นต้น รองลงมา รูปแบบการนำเสนอแบบภาพนิ่งประกอบข้อความ เช่น ภาพประกอบบทกลอน ภาพประกอบคำคม ภาพประกอบฉนวน เป็นต้น และมีส่วนร่วมน้อยสุดคือ รูปแบบนำเสนอเนื้อหาประกอบภาพนิ่ง เช่น ข่าว เรื่องเล่า และบทความ เป็นต้น ทุกรูปแบบใช้วิธีการนำเสนอผ่านช่องทาง ได้แก่ ไลน์ เฟสบุ๊ก เพจ เว็บไซต์ เป็นต้น

บทสรุปผู้บริหาร
บทคัดย่อภาษาไทย
สารบัญ

บทที่ 1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

1.1	ความเป็นมาและความสำคัญ	1
1.2	คำถามการวิจัย	3
1.3	วัตถุประสงค์การวิจัย	3
1.4	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1	ประเภทของการสื่อสาร	5
2.1.1	ประเภทของการสื่อสารแบ่งตามวิธีการสื่อสาร	5
2.1.2	ประเภทของการสื่อสารแบ่งตามระดับของการสื่อสาร	6
2.1.3	ประเภทของการสื่อสารตามทิศทางของการสื่อสาร	7
2.2	ความหมายของสื่อแต่ละประเภท	8
2.2.1	สื่อพื้นบ้าน	8
2.2.2	สื่อทางเลือก	9
2.2.3	สื่อชุมชน	9
2.2.4	สื่อสาธารณะ	10
2.2.5	สื่อภาคประชาชน	10
2.3	แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการสื่อสาร	11
2.3.1	ความหมายของการสื่อสาร	11
2.3.2	องค์ประกอบของการสื่อสาร	11
2.3.3	รูปแบบของการสื่อสาร	12
2.4	แนวคิดของการใช้สื่อชุมชน	12
2.4.1	การสื่อสารชุมชน	12
2.5	แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน	14
2.6	แนวคิดการเตรียมรองรับสังคมสูงวัย	18
2.7	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	20
2.8	กรอบแนวคิดการวิจัย	22

บทที่ 3 วิธีการดำเนินงาน

3.1	ขอบเขตการวิจัย	24
3.2	กระบวนการวิจัย	25
3.3	แหล่งข้อมูล	27
3.4	เครื่องมือและการเก็บข้อมูล	27
3.5	การตรวจสอบข้อมูล	28

	หน้า
3.6 การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล	28
บทที่ 4 ผลการศึกษา	29
4.1 บริบททั่วไป	29
4.2 สถานการณ์การสื่อสารแต่ละพื้นที่	34
4.3 ศักยภาพและความสามารถในการสื่อสารของชุมชน	36
4.4 ข้อจำกัดการสื่อสารของชุมชน	37
4.5 ความคาดหวังในการสื่อสารของชุมชน	38
4.6 การพัฒนาศักยภาพนักสื่อสารชุมชน	42
4.7 การทดลองการผลิตโดยการลงพื้นที่ปฏิบัติจริง	53
4.8 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	58
4.9 ผลลัพธ์ของการสื่อสารแต่ละรูปแบบ	66
4.10 รูปแบบการสื่อสารชุมชนเพื่อเตรียมรองรับสังคมสูงวัยที่เหมาะสมกับพื้นที่	70
บทที่ 5 สรุปอภิปรายผล	73
5.1 สรุปอภิปรายผล	73
5.2 ตารางเปรียบเทียบผลผลิต(Output)	76
5.3 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	81
5.4 รูปแบบการสื่อสารเพื่อเตรียมรองรับสังคมสูงวัยที่เหมาะสมกับพื้นที่	82
5.5 ปัจจัยเอื้อในการสื่อสารเพื่อเตรียมรองรับสังคมสูงวัย	83
5.6 ปัจจัยเอื้อในการสื่อสารเพื่อเตรียมรองรับสังคมสูงวัย	83
5.7 บทเรียนที่เกิดขึ้นหลังการดำเนินงานวิจัย	83
5.8 ข้อเสนอแนะ	83
บรรณานุกรม	84
ภาคผนวก ก เครื่องมือวิจัย	85
ภาคผนวก ข ภาพกิจกรรม	86

บทที่ 1

ความเป็นมา ความสำคัญของปัญหา

1. ความเป็นมาและความสำคัญ

จากความเจริญเติบโตและความทันสมัยของเทคโนโลยี ทำให้ประชากรของโลกมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงหรือทำให้ประชากรมีอายุยืนยาวมากขึ้น พบว่ามีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น แต่ข้อมูลอีกด้านหนึ่งเด็กเกิดใหม่มีอัตราที่ลดลง ดังข้อมูลในปี 2559 พบข้อมูลผู้สูงวัยของประชากรทั่วโลก โดยประชากรโลกทั้งหมดประมาณ 7,433 ล้านคน มีสัดส่วนประชากรสูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 929 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 12.5 ของประชากรทั้งหมด ส่วนในอาเซียนจำนวนประเทศสมาชิก 10 ประเทศ พบข้อมูลว่า มีประเทศสมาชิก 3 ประเทศที่เข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ (Aged society) อย่างเต็มตัว ได้แก่ ประเทศสิงคโปร์ (คิดเป็นร้อยละ 18.7) ประเทศไทย (คิดเป็นร้อยละ 16.5) และประเทศเวียดนาม (คิดเป็นร้อยละ 10.7) และคาดว่าประมาณปี 2564 ประเทศไทยจะก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ (Complete-aged society) เมื่อมีสัดส่วนผู้สูงอายุถึงร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด และในปี 2574 ประเทศไทยจะมีสัดส่วนผู้สูงอายุถึงร้อยละ 28 ของประชากรทั้งหมด (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2559) ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลมาจากการดำเนินนโยบายด้านประชากรและการวางแผนครอบครัว ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีการแพทย์ และสาธารณสุข ตลอดจนความก้าวหน้าในการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศไทย จะนำไปสู่การที่รัฐจะต้องมีความรู้ในการดูแลสุขภาพประชากรของตนเองให้มากขึ้น(ชมพูนุท พรหมภักดี, 2556)

จังหวัดอุบลราชธานีมีประชากรประมาณ 1,828,823 คน สัดส่วนประชากรเด็ก (อายุต่ำกว่า 18 ปี บริบูรณ์) จำนวน 434,151 คนเด็กเยาวชน (18-ต่ำกว่า 25 ปีบริบูรณ์) จำนวน 205,208 คนวัยแรงงาน (25 - 59 ปี) จำนวน 954,313 คนและสัดส่วนผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) มีจำนวน 235,150 คน (ตามฐานข้อมูลทะเบียนราษฎร ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2558) จากข้อมูลประชากรข้างต้น พบว่า ประชากรในวัยแรงงานของจังหวัดอุบลราชธานีมีจำนวนมากที่สุดถึงร้อยละ 52 รองลงมาเป็นประชากรในวัยเด็กร้อยละ 24 ประชากรผู้สูงอายุ ร้อยละ 13 และประชากรวัยเยาวชน ร้อยละ 11 จากข้อมูลดังกล่าวจังหวัดอุบลราชธานีได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้วและแนวโน้มจะสูงมากขึ้น ซึ่งอีก 10 ปี ข้างหน้า จังหวัดอุบลราชธานีจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ด้วยสัดส่วนผู้สูงอายุประมาณ 453,395 คน คิดเป็นร้อยละ 24.79 ของประชากรทั้งหมด(สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดอุบลราชธานี, 2559)

การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุนั้น ทำให้เกิดผลกระทบทั้งระดับบุคคล ครอบครัว และระดับประเทศ เพราะผู้สูงวัย เป็นวัยที่เสื่อมถอยทางร่างกายส่งผลให้ความสามารถของผู้สูงอายุนั้นลดลง เช่น การมองเห็นไม่ชัด สายตาคิดปกติ เคลื่อนไหวลำบาก มีการรับรู้ที่ช้า มีโรคประจำตัวหรือโรคเรื้อรัง เช่น เบาหวาน ความดันเลือดสูง จึงทำให้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องเผชิญจากการประกอบอาชีพไม่มีรายได้ต้องอาศัยรายได้จากบุตรเป็นรายได้หลักซึ่งยังไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2559) ทำให้บุตรวัยแรงงาน โดยเฉพาะแรงงานจากพื้นที่ชนบทต้องออกนอกพื้นที่ไปทำงานในเมืองหรือต่างถิ่น ทั้งให้ผู้สูงอายุต้องอยู่กันตามลำพัง บ้างก็ต้องแบกรับภาระในการเลี้ยงดูหลานที่ยังเล็กที่บุตรวัยแรงงานทิ้งไว้ให้ ทำให้เกิดรูปแบบของการอยู่อาศัยแบบครอบครัวข้ามรุ่นหรือครอบครัวแหวกกลาง (Skipped-generation household) โดยมีผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครอบครัวข้ามรุ่นหรือครอบครัวแหวกกลางถึงร้อยละ 10 (วิพรรณ ประจวบเหมาะ, 2557) ซึ่ง

รูปแบบของการอยู่อาศัยดังกล่าวส่งผลต่อทั้งคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและเด็กซึ่งอยู่ในวัยที่ต้องการการดูแลเอาใจใส่ และอาจส่งผลให้เกิดปัญหาครอบครัวตามมาได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2558) ในขณะที่สัดส่วนของประชากรบุรุษวัยแรงงานลดลงก็ส่งผลให้ผลผลิตโดยรวมของประเทศลดลง ทำให้รายได้ของประเทศลดลง และเกิดปัญหาทางด้านเศรษฐกิจของประเทศตามมา

จากปัญหาดังกล่าวจังหวัดอุบลราชธานีได้มีการดำเนินการเพื่อรองรับการเป็นสังคมสูงวัย โดยการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2561-2564 เกี่ยวข้องกับการรองรับสังคมสูงวัยประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาเมืองน่าอยู่ทันสมัยและเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนกำหนดให้เป้าประสงค์ เป็นการสร้างเสริมพลเมืองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีมีคุณค่าและพึ่งพาตนเองได้อย่างมั่นคง ยั่งยืน โดยมีกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของบุคคลด้านต่างๆ ในทุกช่วงวัย

วิทยาลัยแพทยศาสตร์และการสาธารณสุข มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ได้รับการสนับสนุนทุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ในการดำเนินงานโครงการวิจัย 4 เรื่องภายใต้ชุดโครงการวิจัยกระบวนการหนุนเสริมการสร้างระบบ กลไกและพื้นที่รูปธรรมรองรับสังคมสูงวัยในปี 2561 ดำเนินการในพื้นที่อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อเตรียมความพร้อมของพื้นที่ในระดับหมู่บ้าน ตำบลและอำเภอเพื่อเข้าสู่สังคมสูงวัย การสื่อสารเพื่อการสร้างกระแสการรับรู้และสร้างความเข้าใจทั้งภายในพื้นที่วิจัยและระดับนโยบายมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการที่ต้องสร้าง “นักสื่อสารชุมชน” เพื่อตอบโจทย์การทำงานการสื่อสารอย่างต่อเนื่อง ในพื้นที่ดำเนินโครงการ

ปัจจุบันไม่อาจปฏิเสธได้ว่าการสื่อสารมีบทบาทในชีวิตประจำวันของเราอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง การสร้างความรู้ ทศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมของสังคมในทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมบริโภคนิยมอย่างประเทศไทย ที่ได้รับแรงกระตุ้นจาก “สื่อ” ทั้งสื่อโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ และอินเทอร์เน็ตส่งผลมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนได้ปรับเปลี่ยนไปตามกระแสด้วย โดยเป็นการนำเอาความเจริญมาสู่สังคมแต่เพียงอย่างเดียว แต่ในอีกด้านสื่อก็เป็นตัวช่วยกระตุ้นให้สังคมได้รับรู้รับทราบ เข้าใจ และตระหนักในบางเรื่อง บางสิ่ง บางอย่างได้ด้วยการสื่อสาร ทุกวันนี้ถือได้ว่าระบบการสื่อสารเข้าถึงชุมชนได้อย่างครอบคลุมมาก ซึ่งจะมีการกระจายไปตามหน่วยงานส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล โรงเรียนประจำหมู่บ้าน ชุมชน และทุกครอบครัว โดยทุกวันนี้ที่เรามีสัญญาณโทรศัพท์ ระบบการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ต ก็สามารถที่จะเข้าถึงด้วยเช่นกัน แต่สื่อที่ชุมชนนิยมรับรู้กันมากที่สุด ได้แก่ สื่อโทรทัศน์ ป้ายโฆษณา หอกระจายข่าวชุมชน วิทยุชุมชน วารสารชุมชน และที่สำคัญตัวบุคคลก็เป็นสื่อที่สำคัญในการรับรู้ของคนในหมู่บ้านได้รวดเร็วเช่นกัน เช่น ในหมู่บ้านมีงานศพหรือมีคนตายเกิดขึ้นในหมู่บ้าน หน้าที่แรกคือผู้ใหญ่บ้านจะมีการประกาศเชิญชวนลูกบ้านทุกคนเข้าร่วมเป็นเกียรติในงานศพนั้น ถ้าใครไม่ได้ยินจากหอกระจายข่าวหมู่บ้าน การบอกกล่าวต่อ ๆ กัน เพื่อแจ้งไปยังญาติมิตรสหายที่รู้จักคุ้นเคยกันมาร่วมงานศพ ซึ่งเป็นอีกวิธีหนึ่งที่ชุมชนยังมีการใช้กันอยู่ การสื่อสารผ่านทางแอปไลน์ ที่สามารถส่งต่อกันไปได้ เป็นต้น

ในการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับสังคมผู้สูงวัยก็เช่นกัน การที่จะปรับเปลี่ยนคนในสังคมหรือคนในชุมชนให้เอื้อเพื่อ ใส่ใจ และเกิดการดูแลกันของสังคมที่จะเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยนั้น จำเป็นจะต้องอาศัยการสื่อสาร

ในการสร้างการรับรู้ สร้างความเข้าใจ สร้างความตระหนักแก่คนในชุมชนนั้นก่อน เพื่อให้เกิดแนวคิด ทศนคติ ให้เห็นคุณค่าของการรองรับสังคมผู้สูงวัย ที่ต้องมีความเอื้อเฟื้อ เอื้ออาทรต่อกัน โดยผ่านช่องทางสื่อต่างๆ อาทิ คลิปวิดีโอ สื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุกระจายเสียง-วิทยุชุมชน สื่อภาพถ่าย(ทำคัตเอาต์) สื่อป้ายโปสเตอร์ สื่อแผ่นพับ สื่อผ่านช่องทางแอปพลิเคชันทางอินเทอร์เน็ต สื่อวีดิทัศน์เป็นผลงานเปิดในที่ประชุม และการ Live สดผ่านช่องเฟซบุ๊ก ถึงแม้จะมีช่องทางในการสื่อสารมากมายเท่าไร ก็ไม่จำเป็นและสำคัญไปกว่าคนในชุมชนหันมาสนใจการสื่อสารด้วยตัวเอง คนในชุมชนนั้นเป็นบุคคลที่มีข้อมูล รับรู้สถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนเป็นอย่างดี และเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับกลุ่มเป้าหมายมากที่สุด ซึ่งจะเป็นตัวกลางและเป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงสังคม หรือที่เรียกว่า “**นักสื่อสารชุมชน**” คือผู้ที่ทำหน้าที่สื่อสารกับคนในชุมชนและสื่อสารกับคนภายนอกชุมชน เป็นผู้ที่ชอบและสนใจที่จะทำหน้าที่ในการสื่อสาร มีใจรัก เสียสละต่อส่วนรวม โดยหน้าที่นี้บางครั้งจะถูกส่งต่อไปยังสื่อชุมชน สื่อในท้องถิ่น หรือสื่อส่วนกลาง ตามศักยภาพที่เกิดขึ้นกับนักสื่อสารชุมชนแต่ละคน นักสื่อสารชุมชนจะเป็นผู้กระตุ้นและเป็นส่วนขยายผลไปสู่คนในชุมชนได้อย่างลึกซึ้งมากกว่าบุคคลภายนอก เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมาเล่าประสบการณ์ ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกที่ประสบในพื้นที่ สิ่งสำคัญเป็นบุคคลที่คุ้นเคยกับพื้นที่ เพื่อให้เกิดความยั่งยืน ในการสร้างจิตสำนึกรองรับสังคมผู้สูงวัยให้เข้าถึงตัวบุคคล และเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้คนในชุมชนเกิดความรัก สามัคคี เอื้ออาทรต่อการดูแลผู้สูงอายุมากขึ้น จึงได้ดำเนินโครงการผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมเพื่อการสื่อสารโครงการรองรับสังคมผู้สูงวัย อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

2. คำถามการวิจัย

2.1 คำถามวิจัยหลัก

รูปแบบการผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมเพื่อการสื่อสารโครงการรองรับสังคมผู้สูงวัย อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ควรเป็นอย่างไร

3. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์ ศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชนในการสื่อสาร
- 2) เพื่อพัฒนากลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ดำเนินงานทั้ง 4 โครงการให้สามารถเป็นนักสื่อสารชุมชนในการนำเสนอข่าวสาร การผลิตและเผยแพร่สื่อในช่องทางของสื่อกระแสหลักและสื่อออนไลน์
- 3) เพื่อค้นหารูปแบบการผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมเพื่อการสื่อสารโครงการรองรับสังคมผู้สูงวัย อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

4.1 ผลเชิงวิจัย

- 1) ได้ข้อมูลสถานการณ์ ศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชนในการสื่อสาร
- 2) นักวิจัยในพื้นที่เป้าหมายของพื้นที่ดำเนินงานทั้ง 4 โครงการ มีความสามารถเป็นนักสื่อสารชุมชนในการนำเสนอข่าวสาร การผลิตและเผยแพร่สื่อในช่องทางของสื่อกระแสหลักและสื่อออนไลน์ได้

- 3) ได้ผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมเพื่อการสื่อสารโครงการรองรับสังคมสูงวัย อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

4.2 ผลเชิงพัฒนา

- 1) ทีมวิจัยการรองรับสังคมผู้สูงวัยมีศักยภาพในการผลิตสื่อเพื่อการสื่อสาร
- 2) เกิดเครือข่ายในการสื่อสารสาธารณะของชุมชน
- 3) เกิดการสร้างกระแสการเตรียมชุมชนเพื่อรองรับสังคมสูงวัยขึ้นในท้องถิ่น
- 4) ประชาชนทั่วไปได้รับรู้เรื่องราวจากพื้นที่วิจัยรองรับสังคมสูงวัยทั้ง 4 โครงการ

5.ผลลัพธ์ (Outcome)

- 1) ทีมวิจัยผลิตสื่อและสื่อสารสู่สาธารณะได้

6.ผลกระทบ (Impact)

- 1) การสื่อสารก่อให้เกิดการตื่นตัวของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้วนำไปปรับใช้เป็นนโยบายในหน่วยงานนั้นๆ

7. ตัวชี้วัดความสำเร็จ

มีการผลิตสื่อจากทีมวิจัยหลักและทีมวิจัยชุมชนในโครงการดังต่อไปนี้

- 1) เนื้อข่าวจำนวน 30 ชิ้น
- 2) ภาพข่าว 20 ชิ้น
- 3) Live สด ผ่านเฟซบุ๊ก 15 ชิ้น
- 4) ผลิตบทความ 10 ชิ้น
- 5) ผลิตสื่อบทข่าว 10 ชิ้น
- 6) ทีมวิจัยชุมชน สามารถผลิตวีดิทัศน์ 30 ชิ้น
- 7) ผลิตวีดิทัศน์ของ 4 โครงการย่อยในชุดโครงการรองรับสังคมสูงวัย 4 เรื่อง

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้า แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับการค้นคว้าในครั้งนี้ พร้อมกับสรุปเนื้อหาสำคัญของแต่ละแนวคิด เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางการผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมเพื่อการสื่อสารโครงการรองรับสังคมสูงวัย อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ผ่านกระบวนการขับเคลื่อนด้วยการสื่อสารของชุมชนและพื้นที่ ที่เลือกมาเป็นกรณีศึกษา โดยมีหัวข้อตามลำดับดังต่อไปนี้

1. ประเภทของสื่อ
2. ความหมายของสื่อแต่ประเภท
3. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการสื่อสาร
4. แนวคิดการมีส่วนร่วม
5. แนวคิดการเตรียมรับรองสังคมสูงวัย
6. งานวิจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้อง
7. กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. ประเภทของการสื่อสาร

การแบ่งประเภทของการสื่อสารนั้นสามารถกระทำได้หลากหลายมุมมอง เช่น แบ่งตามวิธีการสื่อสาร แบ่งตามระดับของการสื่อสารอันที่จริงแล้ว การแบ่งประเภทของการสื่อสารนั้นเป็นการแบ่งที่ไม่เบ็ดเสร็จเด็ดขาด เพราะการสื่อสารมีลักษณะเป็นกลุ่มหรือประเภทที่ต่อเนื่องกัน (Continuum) มากกว่าที่จะเป็นกลุ่มที่แยกจากกันเด็ดขาด (Separate) ในการทำความเข้าใจกับประเภทต่างๆของการสื่อสารนั้น ควรพิจารณาถึงคุณสมบัติต่างๆ ดังต่อไปนี้ (Brown,2001,อ้างถึงในเว็บไซต์ <http://commarts.stou.ac.th> ของสาขานิเทศศาสตร์,มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช) 1) จำนวนของการสื่อสาร (Number of communications) เช่น การสื่อสารครั้งเดียวหรือหลายครั้ง (One through many) 2) ความใกล้ชิด (Proximity) ของการสื่อสาร เช่น สื่อสารใกล้ชิด (Close) หรือสื่อสารทางไกล (Distant) 3) ความใกล้ชิดของการแลกเปลี่ยนข้อมูล (Immediacy of exchange) เช่น การสื่อสารเกิดขึ้นพร้อมกันสองฝ่าย (Real time) หรือมีการล่าช้า (Delayed) ระหว่างการสื่อสาร 4) ช่องทางที่รับสาร (Sensory channels) เช่น ทางการมองเห็น (Visual) ทางการฟัง (Auditory) ทางการสัมผัส (Tactile) และทางอื่นๆ 5) บริบทของการสื่อสาร (Context of communication) เช่น เฉพาะหน้า (Face-to-face) หรือ ผ่านตัวกลาง (Mediated) การสื่อสารแบบส่วนตัว (Personal) หรือไม่เป็นส่วนตัว (Impersonal) แต่ละระดับของการสื่อสารนั้น สามารถเป็นได้ทั้งการสื่อสารแบบเป็นทางการ (Formal) และไม่เป็นทางการ (Informal) วัตถุประสงค์ของการสื่อสารอาจมีความแตกต่างกันหรือเหลื่อมกัน ในที่นี้จะยกเอาการแบ่งประเภทการสื่อสารที่นิยมใช้กันทั่วไป ได้แก่ การแบ่งตามวิธีการสื่อสาร และแบ่งตามระดับการสื่อสาร

1.1 ประเภทของการสื่อสารแบ่งตามวิธีการสื่อสาร

การแบ่งประเภทของการสื่อสารตามวิธีการสื่อสารนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

1.1.1 การสื่อสารด้วยวาจา หรือ “วจนภาษา” (Oral/Verbal Communication) เช่น การพูด การร้องเพลง อย่างไรก็ตาม บางครั้งมีการนับเอาการเขียน (Writing) และภาษาสัญลักษณ์ (Sign language) เข้าเป็นวจนภาษาด้วย ด้วยเหตุที่ว่าต่างก็เป็นการนำเอาคำพูด “Word” มาใช้เหมือนกัน

(Anderson, 2007, อ้างถึงใน เว็บไซต์ <http://commarts.stou.ac.th> ของสาขานิเทศศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช)

1.1.2 การสื่อสารที่ไม่ใช้วาจา หรือ “อวัจนภาษา” (Nonverbal Communication) เช่น การสื่อสารด้วยตัวหนังสือ สีหน้า ท่าทาง ภาษามือ การส่งสายตา เสียงและน้ำเสียง เป็นต้น โดยปกติแล้วการสื่อสารด้วยคำพูดหรืออวัจนภาษาเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถก่อให้เกิดอิทธิพลต่อผู้ฟังได้มากนัก แต่ถ้าคำพูดนั้นประกอบด้วย อวัจนภาษาอื่นๆ เช่น สำเนียงการพูด ความดัง ความเบาของเสียง จังหวะการพูด เสียงสูงต่ำ เสียงทุ้มแหลม และกิริยาท่าทาง สิ่งต่างๆเหล่านี้ทำให้ผู้ส่งสารสามารถ “สื่อ” กับผู้รับได้ลึกซึ้งมากขึ้น ดังนั้นจึงนับว่าการสื่อสารด้วยอวัจนภาษาก็มีความสำคัญอย่างมาก มีการศึกษาพบว่าในกระบวนการสื่อสารระหว่างบุคคลนั้น มีการใช้คำพูดเพียงร้อยละ 7 จากเนื้อหาสาร (Message) ทั้งหมด ส่วนที่เหลือร้อยละ 93 เป็นอวัจนภาษา ซึ่งในจำนวนของอวัจนภาษานี้ ก็สามารถแยกได้เป็นการใช้น้ำเสียงร้อยละ 38 การใช้สีหน้าและภาษากายอื่นๆ อีกร้อยละ 55 (Mehrabian & Ferris, 1967, อ้างถึงในเว็บไซต์ <http://commarts.stou.ac.th> ของสาขานิเทศศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช)

1.2 ประเภทของการสื่อสารแบ่งตามระดับของการสื่อสาร

นักวิชาการได้มีการจัดประเภทของการสื่อสารตามระดับ (levels) ของการสื่อสาร โดยแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1.2.1 การสื่อสารในตนเอง (Intrapersonal or Self-Communication) เป็นการสื่อสารภายในตัวเอง หมายถึง บุคคลผู้นั้นเป็นทั้งผู้ส่งและผู้รับในขณะเดียวกัน ได้แก่ 1) การตระหนักรู้ตนเอง (self-concept หรือ self-awareness) เกี่ยวข้องกับปัจจัยสามประการ ได้แก่ ความเชื่อ (Beliefs) ค่านิยม (Values) และทัศนคติ (Attitudes) ปัจจัยทั้งสามประการนี้ล้วนมีอิทธิพลต่อมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นเกี่ยวกับการพูดหรือการแสดงออกทางกายภาพ นักจิตวิทยาบางคนได้รวมเอาภาพลักษณ์ทางร่างกาย (Body image) เป็นองค์ประกอบของการสื่อสารระหว่างบุคคลด้วย เพราะภาพลักษณ์ทางร่างกายเป็นสิ่งที่เรารับรู้ตนเอง ไม่ว่าจะเป็นเชิงบวกหรือเชิงลบก็ตามขึ้นอยู่กับมาตรฐานทางสังคมของวัฒนธรรมของเราสิ่งอื่นๆที่อาจส่งผลต่อการตระหนักรู้ตนเอง ได้แก่ คุณลักษณะ (Attributes) ความสามารถพิเศษ (Talents) บทบาททางสังคม (Social role) เป็นต้น 2) การรับรู้ (Perception) ในขณะที่เราตระหนักรู้ตนเองเป็นการมุ่งเน้นเรื่องภายใน การรับรู้เป็นการมุ่งเน้นเรื่องภายนอก การที่คนเราจะรับรู้โลกภายนอกอย่างไรนั้นย่อมมีรากมาจากความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติ นั้นเอง ดังนั้น การตระหนักรู้ตนเองและการรับรู้จึงเป็นสิ่งที่เกี่ยวพันกัน และมีอิทธิพลซึ่งกันและกันในการเกิดความเข้าใจในตนเองและความเข้าใจต่อโลกภายนอก 3) ความคาดหวัง (Expectation) เป็นการมองไปข้างหน้าเกี่ยวกับบทบาทในอนาคต บางครั้งเป็นการคาดการณ์ความสัมพันธ์ที่เรารู้จักกันภายในครอบครัวหรือสังคม

1.2.2 การสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) เป็นการสื่อสารแบบเผชิญหน้าระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร เป็นการสื่อสารที่กระทำอย่างทันทีทันใด (Immediacy) และกระทำ ณ สถานที่เดียวกัน (Primacy) ทำให้เห็นปฏิกิริยาโต้ตอบ (Feedback) ได้ง่าย หากผู้ส่งสารและผู้รับสารมีความสัมพันธ์กันเป็นระยะเวลานาน การสื่อสารระหว่างบุคคลก็จะมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น การสื่อสารระหว่างบุคคลไม่ได้จำกัดเพียงอวัจนภาษาเท่านั้น แต่ยังรวมถึงอวัจนภาษาด้วย วัตถุประสงค์ของการสื่อสารระหว่างบุคคล คือ เพื่อให้เกิดอิทธิพลระหว่างกันทางใดทางหนึ่ง เพื่อช่วยเหลือ ค้นหา แบ่งปัน และเล่นด้วยกัน การสื่อสารระหว่างบุคคลนั้นสามารถจำแนกประเภทได้อีกตามจำนวนของผู้ที่มีส่วนร่วมในการสื่อสาร ได้แก่ 1) การสื่อสารระหว่างบุคคลสองคน (Dyadic Communication) เช่น แดงคุยกับดำ 2) การสื่อสารแบบกลุ่ม (Group Communication) เกี่ยวข้องกับการสื่อสารระหว่างบุคคลจำนวนสามคนขึ้นไป แต่ถ้าจำนวนคนผู้มี

ส่วนร่วมยิ่งน้อย การสื่อสารก็จะใกล้เคียงกับการสื่อสาร ระหว่างบุคคลมากขึ้น การสื่อสารแบบกลุ่มมักจะกระทำโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการแก้ปัญหาหรือการตัดสินใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น กลุ่มศึกษาในมหาวิทยาลัย เป็นต้น 3) การสื่อสารสาธารณะ (Public Communication) เกี่ยวข้องกับคนกลุ่มใหญ่ๆ โดยมีรูปแบบหลักเป็นวิธีการพูดฝ่ายเดียว (Monologue) ซึ่งทำให้มีปฏิริยาโต้ตอบน้อย ส่วนใหญ่เป็นการสื่อสารเพื่อความบันเทิงและการจูงใจ เช่น การบรรยายในชั้นเรียนในมหาวิทยาลัย 4) การสื่อสารองค์กร (Organizational Communication) เป็นการสื่อสารที่กระทำในองค์กรขนาดใหญ่ เช่น องค์กรธุรกิจ บางครั้งถูกจัดว่าเป็นส่วนหนึ่งของการสื่อสารกลุ่มแต่นักวิชาการมักเน้นการสื่อสารองค์กรไปที่การสื่อสารระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง และระหว่างบุคคลที่มีบทบาทหน้าที่ต่างๆในองค์กรธุรกิจเป็นหลัก 5) การสื่อสารครอบครัว (Family Communication) เป็นรูปแบบการสื่อสารที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวเดี่ยว (Nuclear family) ครอบครัวขยาย (Extended family) และครอบครัวผสม (Blended family) ที่เกิดจากการแต่งงานระหว่างพ่อหม้ายและแม่หม้าย เช่น การสื่อสารระหว่างคู่สมรส บิดามารดากับบุตร ญาติพี่น้อง และการสื่อสารระหว่างประเพณีในครอบครัว เป็นต้น

1.2.3 การสื่อสารมวลชน (Mass Communication) เป็นการสื่อสารที่บุคคลส่งข้อมูลโดยอาศัยสื่อมวลชนไปยังผู้รับสารจำนวนมากพร้อมๆกัน เมื่อเรากล่าวถึงสื่อมวลชน (Mass media) ดังเดิมมักจะหมายถึงหนังสือพิมพ์ วารสาร วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และภาพยนตร์ เมื่อกล่าวถึงสื่อมวลชนสมัยใหม่อาจรวมถึงอินเทอร์เน็ตและโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่สามารถส่งข่าวสารไปยังผู้รับจำนวนมากได้ โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ การสื่อสารมวลชนประกอบด้วยคุณลักษณะ 5 ประการ ได้แก่ (Thompson, 1995,อ้างถึงในเว็บไซต์ <http://commarts.stou.ac.th> ของสาขาวิชาเทศาตร์,มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช) 1) ใช้วิธีการทางเทคโนโลยีและเป็นระบบในการผลิต (Production) และเผยแพร่ (Distribution) 2) การสื่อสารมวลชนจัดว่าเป็นสินค้าเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic goods) ซึ่งขณะนั้ระบบของการแปลงสัญลักษณ์ให้เป็นสินค้าได้ (Commodification) ได้มีการปรับเปลี่ยนจากระบบแอนะล็อกเป็นดิจิทัล ทำให้การสื่อสารระหว่างบุคคลต่างๆมีความก้าวหน้ามากขึ้น 3) การผลิต (Production) และการรับ (Reception) ข้อมูลอยู่ในบริบทที่แยกจากกัน 4) ผู้ผลิตสามารถส่งข้อมูลไปยังผู้ที่อยู่ห่างไกลด้วยเวลา (Time) และสถานที่ (Space) ได้ 5) การสื่อสารมวลชนเกี่ยวข้องกับ “การเผยแพร่ข้อมูล” ซึ่งเป็นรูปแบบการสื่อสารแบบส่งจากผู้หนึ่งไปยังคนจำนวนมาก (One to many) ซึ่งหมายความว่าสินค้าจะถูกผลิตจำนวนมาก เพื่อส่งไปยังผู้ชม/ผู้ฟังที่มีปริมาณมากเช่นเดียวกัน

1.3 ประเภทของการสื่อสารตามทิศทางของการสื่อสาร ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1.3.1 การสื่อสารทางเดียว (One - Way Communication) เป็นการส่งข่าวสารหรือการสื่อความหมายไปยังผู้รับแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยที่ผู้รับไม่สามารถมีการตอบสนองในทันที (Immediate response) ให้ผู้ส่งทราบได้ แต่อาจจะมีปฏิริยาสนองกลับ (Feedback) ไปยังผู้ส่งภายหลังได้ การสื่อสารในรูปแบบนี้จึงเป็นการที่ผู้รับไม่สามารถมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันได้ทันที จึงมักเป็นการสื่อสารโดยอาศัยสื่อมวลชน เช่น การฟังวิทยุ หรือการชมโทรทัศน์ เหล่านี้เป็นต้น

1.3.2 การสื่อสารสองทาง (Two-Way Communication) เป็นการสื่อสารหรือการสื่อความหมายที่ผู้รับมีโอกาสตอบสนองมายังผู้ส่งได้ในทันที โดยที่ผู้ส่งและผู้รับอาจจะอยู่ต่อหน้ากันหรืออาจอยู่คนละสถานที่ก็ได้ แต่ทั้งสองฝ่ายจะสามารถมีการเจรจาหรือการโต้ตอบกันไปมา โดยที่ต่างฝ่ายต่างผลัดกันทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ส่งและผู้รับในเวลาเดียวกัน เช่น การพูดโทรศัพท์ การประชุม เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ด้วยศักยภาพของเทคโนโลยีในปัจจุบัน เช่น คอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ต การสื่อสารสองทางสามารถเกิดขึ้นได้โดยไม่ต้องเกิดระหว่างบุคคลเท่านั้น แต่อาจเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์ก็ได้

และการตอบสนองก็ไม่จำเป็นต้องกระทำในทันที เช่น การที่เราไปเขียนคำถามทิ้งไว้บนเว็บบอร์ดหรือกระดานข่าว อาจต้องรอเวลาที่จะมีคนมาตอบหรือให้ความเห็น ซึ่งก็จัดว่าเป็นการสื่อสารสองทางเช่นกัน

อาจารย์ฉัตรวรรณ องค์กรให้คำอธิบายประเภทของการสื่อสารในคู่มือการเรียนรู้ บทบาท และพัฒนาการของสื่อสารสาธารณะเอกสารประกอบการเรียนการสอนทางอินเทอร์เน็ต, วิชา SBP 631: ครั้งที่ 3; มหาวิทยาลัยรังสิต โดยได้แยกออกเป็น 3 ประเภท คือ 1) การสื่อสารสาธารณะ (Public communication) เป็นการถ่ายทอดข่าวสารไปสู่สังคมสู่กลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นสาธารณะชน 2) การสื่อสารมวลชน (Mass communication) เป็นการติดต่อสื่อสารผ่านสื่อประเภทต่างๆ การติดต่อสื่อสารมวลชน โดยแหล่งสารจะไม่ปรากฏตัวต่อหน้า 1 กลุ่มเป้าหมายเหมือนการติดต่อสื่อสารสาธารณะ นอกจากนี้ยังใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อถ่ายทอด เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์หนังสือพิมพ์ คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ฯลฯ 3) การสื่อสารเฉพาะกิจ (Specific communication) การแบ่งการสื่อสารออกเป็น ประเภทที่ 3 นี้ เป็นการแบ่งสำหรับงานทางด้านเทคนิค เช่น การลงทุนการขยายเครือข่ายสื่อสารบางประการ เช่น เคเบิล ดาวเทียม หรือเครื่องมือในการสื่อสารอื่นๆ เพื่อประโยชน์เฉพาะกิจ เช่น การทหาร การศึกษา เป็นต้นและมีผู้ที่สนใจในการศึกษางานสื่อสารพิรธอง รามสูตรณันท์ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ดำเนินงานวิจัยเรื่อง สื่อภาคประชาชน ภายใต้โครงการ “การปฏิรูประบบสื่อ: การกำกับดูแลเนื้อหาโดยรัฐการกำกับดูแลตนเอง และสื่อภาคประชาชน” โดยได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยปี 2547 กล่าวว่า สื่อภาคประชาชน (Civic media) เป็นปรากฏการณ์ที่ค่อนข้างใหม่ทั้งในวงการศึกษาระดับสูงและวงการสื่อ เนื่องจากอดีตที่ผ่านมาโครงสร้างของสื่อมักจะผูกพันอยู่กับความเป็นเจ้าของของรัฐหรือเอกชน จึงทำให้วัตถุประสงค์รูปแบบการดำเนินการและเนื้อหาของสื่อมักจะจะเป็นไปเพื่อสนองความต้องการหลักของผู้เป็นเจ้าของเป็นสำคัญ ในสถานการณ์ดังกล่าว ความต้องการของประชาชนในมิติที่นอกเหนือไปจากที่สื่อภาครัฐและสื่อพาณิชย์ของเอกชนมุ่งเน้น จึงมักถูกละเลยและประเด็นปัญหาต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อประชาชนถูกเพิกเฉยไม่นำเสนอหรือนำเสนอในลักษณะที่ไม่ได้เอื้อต่อประโยชน์สูงสุดของประชาชนโดยตรง ในภาวะของช่องว่างทางการสื่อสารนี้ทำให้กลุ่มประชาชนต้องหาทางสร้างสื่อของตนเองซึ่งก็จะปรากฏอยู่ใน 3 รูปแบบหลัก ๆ คือ สื่อทางเลือก (Alternative media) สื่อชุมชน (Community media) และสื่อภาคประชาชน (Civic media)

หากพิจารณาโดยแนวคิดและภูมิหลังของการก่อกำเนิดของสื่อทั้งสามประเภทดังกล่าว จะพบว่ามีความเกี่ยวพัน คล้ายคลึง และมีลักษณะร่วมกันหลายประการ

กล่าวพอสรุปลักษณะการแบ่งประเภทของการสื่อสารได้ว่า การแบ่งประเภทของการสื่อสารนั้นสามารถกระทำได้หลากหลายมุมมอง เช่น แยกตามบทบาทหน้าที่ในการสื่อสาร แยกตามทิศทางของการสื่อสาร แยกตามระดับการสื่อสาร และแยกตามวิธีการสื่อสาร เป็นต้น อันที่จริงแล้ว การแบ่งประเภทของการสื่อสารนั้นเป็นการแบ่งที่ไม่เบ็ดเสร็จเด็ดขาด ในการทำความเข้าใจกับประเภทต่างๆ ของการสื่อสารนั้น ควรพิจารณาถึงคุณสมบัติต่างๆ

2. ความหมายของสื่อแต่ละประเภท

2.1 สื่อพื้นบ้าน สื่อพื้นบ้านเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน ซึ่งก่อนที่จะมีการนำเอาสื่อสมัยใหม่เข้าไปในสังคมชนบทนั้น ชาวบ้านมีระบบการสื่อสารของตัวเองอยู่แล้ว และในธรรมเนียมประเพณีการสื่อสารในชนบทไทยจะมีการพบปะแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารตามแหล่งต่างๆ หรือเมื่อถึงงานเทศกาล ก็จะมีการแสดงการเล่นต่างๆ ซึ่งการแสดงเหล่านี้ไม่เพียงแต่ให้ความบันเทิงเท่านั้นแต่ยังให้เนื้อหาที่เป็นความรู้ ข้อมูลความคิดเห็นและการอบรมสั่งสอนในเรื่องเกี่ยวกับคุณค่าต่างๆ อีกด้วย โดยมีนักวิชาการหลากหลายให้ความหมายของสื่อพื้นบ้าน ดังนี้

สุ ร พ ล วิ รุ พ ห์ ร้ ก ษ์ (2527:17,อ้างถึงในเว็บไซด์ <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=339508>,ของคำป้อ) กล่าวว่า สื่อพื้นบ้านมิได้หมายถึงการแสดงละครเท่านั้น แต่หมายถึงรูปแบบของการสื่อสารระหว่างบุคคลกับบุคคล หรือบุคคลกับกลุ่มคน หรือกลุ่มคนกับกลุ่มคนที่ได้ประพฤติปฏิบัติสืบทอดกันมาจนกลายเป็นเป็นความเคยชินเป็นประเพณีขึ้นและครอบคลุมถึงประเพณีเรื่องภาษาท่าทางการแต่งกาย เครื่องใช้ ที่ประชาชนในสังคมหนึ่งกำหนดความหมายที่แน่นอนเอาไว้ให้เป็นที่ยอมรับกันอีกด้วย

ส ม ค ว ร ก วี ย ะ (2529:8,อ้างถึงในเว็บไซด์ <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=339508>,ของคำป้อ) กล่าวว่า สื่อพื้นบ้านคือวัฒนธรรมที่ได้รับการสร้างสรรค์และสั่งสมมาแต่อดีต กลายเป็นเครื่องมือที่รับส่งและเก็บข่าวสารที่เป็นสัญลักษณ์และเอกลักษณ์ ปรากฏให้เห็นในรูปของคำพูด ข้อเขียน ข้อเขียน บทเพลง ดนตรี และการละเล่น หัตถกรรม สถาปัตยกรรม พิธีการ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยมหรือแม้กระทั่งชีวิต

2.2 สื่อทางเลือก (Alternative media) สื่อทางเลือกเป็นสื่อที่ทุกคนพยายามสร้างทางเลือกให้กับผู้รับสารในหลายช่องทาง สร้างความโดดเด่นนำไปสู่ความแตกต่างเพื่อเป็นช่องทางเลือกให้กับผู้รับสาร

สื่อทางเลือก (Alternative media) มีผู้พยายามให้ความหมายสื่อทางเลือก โดยใช้เกณฑ์ลักษณะต่างๆ เพื่อสร้างสื่อทางเลือกให้มีลักษณะเฉพาะที่โดดเด่น หลายกลุ่มให้ความหมายสื่อทางเลือกโดยใช้สื่อกระแสหลัก (Mainstream media) เป็นตัวตั้งเพื่อชี้ถึงความต่างเมื่อเปรียบเทียบกับสื่อทางเลือก บางกลุ่มยึดแนวการปฏิบัติ การจัดตั้งหรือการทำงานขององค์กร บางครั้งใช้เนื้อหาที่นำเสนอเป็นเกณฑ์หลัก และมีบางกลุ่มใช้แนวคิดทฤษฎีเชิงวิพากษ์ เช่น Marxist หรือ Gramscian มาอธิบาย

สื่อทางเลือก ซึ่งครอบคลุมสื่อที่หลากหลาย ได้แก่ วิทียูทูป หนังสือพิมพ์ประชาสังคม หอกระจายข่าว จดหมายข่าว เว็บไซต์ สื่อบุคคล สื่อพื้นบ้านหรือสื่อประเพณี สื่อเฉพาะกิจ ศิลปวัฒนธรรม รวมถึงเวทีอภิปราย ภูมิปัญญาชาวบ้าน กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ผลผลิตเพื่อการรณรงค์ เช่น เสื้อยืด โปสเตอร์ ป้ายผ้า ฯ

สื่อทางเลือกใช้เกณฑ์สำคัญด้านเนื้อหาสาระที่เป็นประเด็นปัญหา ข่าวสาร ทางเลือกจากภาคประชาชน โดยมีวัตถุประสงค์ในการเปลี่ยนแปลงความรับรู้ของสังคมไปสู่ความเข้าใจที่ถูกต้องต่อประเด็นปัญหานั้นๆ การรณรงค์การมีส่วนร่วมต่อวาระหนึ่ง ๆ (Agenda setting) เพื่อผลกระทบด้านความเป็นธรรมและการเปิดพื้นที่ทางสังคมแก่ภาคประชาชน ซึ่งคือการหน้าที่ด้าน To Inform, To Educate, To Persuade, ตามแนวคิดพื้นฐานของการสื่อสารมวลชนนั่นเอง ด้วยเหตุนี้ "สื่อทางเลือก"จึงถือเป็นการสื่อสารอีกระบบหนึ่ง และเป็นทางเลือกใหม่ที่ภาคประชาชนกำลังเร่งก่อร่างสร้างขบวนด้วยวาระการขับเคลื่อนต่างๆกันไป

คุณอาคม ได้กล่าวไว้ในบล็อกของ เว็บไซต์ www.oknation.net เกี่ยวกับความหมายของสื่อทางเลือกว่า สื่อทางเลือกหมายถึงสองอย่าง ได้แก่ สื่อทางเลือกเป็นรูปแบบที่ไม่ธรรมดาตามความเคยชิน เนื้อหาและการนำเสนอข้อมูลที่ไม่ค่อยมีใครพูดถึงในสังคมไทย

2.3 สื่อชุมชน เมื่อยึดตามความหมายของคำพูด Lewis (1993,อ้างถึงใน พิรงรอง รามสูตรระนันท์,2547,หน้า33) โดย Lewis ได้นำนิยามของสื่อชุมชน ว่าเป็นสื่อที่ออกแบบมาเพื่อกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนทั้งหลายทุกกลุ่มที่อยู่ในชุมชน ไม่ว่าจะอยู่ในระดับสังคมเศรษฐกิจใดองค์กรใดๆ และคนกลุ่มน้อย หรือกลุ่มวัฒนธรรมย่อย โดยคำจำกัดความจะดูแบบกว้างกว่าของกาญจนา แก้วเทพ ที่ศึกษาประมวลจากแนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนาทำให้เข้าใจสื่อชุมชนได้ในระดับแนวคิดการสื่อสารที่อยู่เบื้องหลังการสร้างสรรคตัวสื่อชุมชน

กาญจนา แก้วเทพ (2543,อ้างถึงใน พิงรอร งามสุตธนะนันท์,2547,หน้า33) กล่าวว่า การสื่อสารเพื่อชุมชน หมายถึง การสื่อสารที่ดำเนินตามหลักประชาธิปไตย กล่าวคือ เป็นการสื่อสารของชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน ดังนั้น การสื่อสารดังกล่าวจะต้องเป็นการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในรูปแบบที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นระบบการสื่อสารประเภทใดก็ตาม

2.4 สื่อสาธารณะ มีหลายท่านได้ให้ความหมายเกี่ยวกับสื่อสาธารณะไว้ โดยสามารถสรุปความสำคัญได้ ดังนี้

พิงรอร งามสุตธนะนันท์ (2547) ได้พูดถึงแนวคิดพื้นที่สาธารณะ ไว้ว่าพื้นที่สาธารณะ คือ สังคมประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมนั้นจำต้องมียุคประคับประคองใหญ่ในด้านสิทธิเสรีภาพอย่างน้อย 3 ส่วน กล่าวคือ ประการแรกทุกคนพึงมีสิทธิและโอกาสในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างเท่าเทียมกันคือมีสิทธิที่จะรู้ ประการที่สองมีสิทธิที่จะเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มและชุมชนในการดำรงอยู่และจัดการปกครองตนเองร่วมกัน ซึ่งนำไปสู่ประการที่สามที่ว่าประชาชนพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยพึงมีส่วนร่วมในทางการเมืองเพื่อกำหนดนโยบายและชะตากรรมของสังคมร่วมกันทั้งนี้ทั้งนั้น สังคมและประชาคม ชุมชนจะต้องมีระบบการสื่อสารที่เป็น “พื้นที่สาธารณะ” (Public sphere) เปิดกว้างสำหรับให้ประชาชนพลเมืองเข้าถึงได้อย่างเสมอหน้ากัน พื้นที่สาธารณะเป็นเวทีสำหรับการรับรู้และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การแสดงความคิดเห็นและอภิปรายโต้แย้งกันเพื่อแสดงความคิดเห็นร่วมกันในเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นประเด็นสาธารณะของสังคม

อาจารย์ฉัตรวิชัย องค์กรสิทธิ์ มหาวิทยาลัยรังสิต ได้กล่าวในเอกสารคู่มือการเรียนรู้ เรื่องบทบาทและพัฒนาการของสื่อสาธารณะ เป็นเอกสารประกอบการเรียนการสอนทางอินเทอร์เน็ต วิชา SBP 631 พิมพ์ครั้งที่ 3 ว่า การสื่อสารสาธารณะ หมายถึงการดำเนินการด้วยวิธีการใดๆ ก็ตามที่ทำให้เกิดการถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจในข้อมูล จากแหล่งหนึ่งไปยังอีกแหล่งหนึ่ง หรือจากบุคคลหนึ่งไปยังบุคคลอื่น หรือกลุ่มอื่น นับตั้งแต่การพูด การเขียน การใช้พฤติกรรมและสัญลักษณ์ต่างๆ โดยใช้ศิลปะของการสื่อสารและเครื่องมือต่างๆ เพื่อเป็นสะพานเชื่อมโยงความรู้ต่างๆ ในหลากหลายมิติเข้าสู่คนและกลุ่มคน ดังนั้น กระบวนการสื่อสารสาธารณะจึงเป็นกระบวนการของการถ่ายทอดการเชื่อมโยงความรู้ ความคิด ข้อมูล พฤติกรรมอันจะทำให้บุคคลหรือกลุ่มคนเกิดการสังเคราะห์และประมวลความคิดเพื่อการตัดสินใจอย่างเฉพาะตัว หรือในกลุ่มบุคคล

2.5 สื่อภาคประชาชน (Civic media) มีหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ โดยสามารถสรุปรายละเอียดได้ดังนี้

สื่อภาคประชาชน (Civic media) (อ้างถึงใน พิงรอร งามสุตธนะนันท์,2547,หน้า 27) ได้กล่าวถึงสื่อภาคประชาชนไว้ว่า เป็นปรากฏการณ์ที่ค่อนข้างใหม่ทั้งในวงการศึกษาและวงการสื่อ เนื่องจากอดีตที่ผ่านมาโครงสร้างของสื่อมักจะผูกพันอยู่กับความเป็นเจ้าของของรัฐหรือเอกชน จึงทำให้วัตถุประสงค์รูปแบบการดำเนินการและเนื้อหาของสื่อมักจะไปเพื่อสนองความต้องการหลักของผู้เป็นเจ้าของเป็นสำคัญ ในสถานการณ์ดังกล่าว ความต้องการของประชาชนในมิติที่นอกเหนือไปจากที่สื่อภาครัฐและสื่อพาณิชย์ของเอกชนมุ่งเน้น จึงมักถูกละเลยและประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อประชาชนถูกเพิกเฉยไม่นำเสนอหรือนำเสนอในลักษณะที่ไม่ได้เอื้อต่อประโยชน์สูงสุดของประชาชนโดยตรง ในภาวะของช่องว่างทางการสื่อสารนี้ ทำให้กลุ่มประชาชนต้องหาทางสร้างสื่อของตนเองซึ่งก็จะปรากฏอยู่ใน 3 รูปแบบหลัก ๆ คือ สื่อทางเลือก (Alternative media) สื่อชุมชน (Community media) และสื่อภาคประชาชน (Civic media)

การหาคำจำกัดความของสื่อภาคประชาชนอย่างชัดเจน โดยการค้นหาผ่านคำสำคัญ (Keyword) หรือหัวข้อเรื่อง (Subject) ในฐานข้อมูลวารสารวิชาการพบว่าสื่อภาคประชาชน หรือ Civic media ไม่ได้ปรากฏเป็นหัวข้อที่มีข้อมูลให้ค้นหาในฐานสื่อ (media) ประเภทหนึ่ง แต่พบว่า“สื่อภาคประชาชน” ชนิดที่มีข้อมูลให้ค้นหาอย่างแพร่หลายได้แก่หนังสือพิมพ์ภาคประชาชน“civic journalism”

ดังนั้นในความหมายของสื่อภาคประชาชนที่จะนำเสนอต่อไปอ้างอิงมาจากความหมายของสื่อหนังสือพิมพ์ภาคประชาชนที่มีการศึกษาและรายงานอย่างแพร่หลาย

สื่อภาคประชาชนในภาษาอังกฤษใช้คำสองคำที่ใช้ทดแทนและมีความหมายเหมือนกันคือคำว่า “Civic” และ “Public” นักวิชาการด้านการสื่อสารและการเมืองการปกครองต่างพยายามให้คำจำกัดความของหนังสือพิมพ์ภาคประชาชน แต่หลายคนแสดงความคิดเห็นพ้องกันว่ายังไม่มีมีความหมายที่เป็นที่เห็นพ้องกัน และชัดเจน ดังที่ Rosen กล่าวว่าหนังสือพิมพ์ภาคประชาชนเป็นสิ่งที่พวกเรากำลังคิดค้นหารูปแบบของมัน ดังนั้นในเวลานี้เราจึงยังไม่รู้แน่ๆว่าหนังสือพิมพ์ภาคประชาชนเป็นอะไรกันแน่ หากจะเปรียบเทียบกับสื่อทางเลือกและสื่อชุมชนแล้ว สื่อภาคประชาชนดูจะเป็นสื่อชนิดที่ยังไม่มีผู้ให้คำจำกัดความที่ชัดเจนและยังมีการใช้ชื่อเรียกขานกันไปต่าง ๆ นานา ในกลุ่มนักวิชาการตะวันตก

กล่าวได้ว่าเป็นการให้ความหมายของสื่อแต่ละประเภท ซึ่งสื่อแต่ละประเภทมีความแตกต่างกันตามบทบาทหน้าที่ของสื่อเหล่านั้นๆ และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของประเภทของสื่อ เช่น สื่อพื้นบ้านเน้นในเรื่องของวัฒนธรรมของชุมชนถ่ายทอดผ่านกิจกรรมทางวัฒนธรรม สื่อทางเลือกเน้นในเรื่องของการเป็นทางเลือกใหม่ของสังคมนอกเหนือจากสื่อทั่วไป สื่อชุมชนเน้นในเรื่องของการกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนทั้งหลายทุกกลุ่มที่อยู่ในชุมชนสื่อสารภายในชุมชน สื่อภาคประชาชนเน้นในเรื่องของการนึกถึงผลประโยชน์ของประชาชนมาก่อน อาจจะรวมถึงสื่อทางเลือก สื่อชุมชนก็ได้ ส่วนสื่อสาธารณะเน้นในเรื่องความเสมอภาคในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารอย่างเท่าเทียมกัน รับรู้ แลกเปลี่ยน แสดงความคิดเห็นและอภิปรายโต้แย้งผ่านช่องทางสื่อสารสาธารณะ จะเห็นได้ว่าจะเป็นผู้ประเภทไหนที่ยกมาพูดในตรงนี้ทุกสื่อเป็นการมุ่งเน้นผลประโยชน์เพื่อประชาชนเป็นหลัก

3. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการสื่อสาร

กระบวนการสื่อสารนับเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในสังคมมนุษย์เพราะการสื่อสารเป็นเครื่องมือเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของคนในสังคม การสื่อสารยังพื้นฐานในการติดต่อของสังคม เป็นกระบวนการทางสังคมตั้งแต่สังคมในระดับเล็กๆ จนถึงสังคมที่มีความสลับซับซ้อน

3.1 ความหมายของการสื่อสาร นักวิชาการหลายท่านได้ให้คำจำกัดความของคำว่า การสื่อสาร ตามทรรศนะของแต่ละคน ดังนี้

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2542 : 3,อ้างถึงใน เมตตา ดีเจริญ, 2545, หน้า 24) ให้คำจำกัดความว่า การสื่อสารเป็นการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร โดยใช้สื่อหรือช่องทางต่างๆ เพื่อโน้มน้าวใจให้เกิดผลในการให้เกิดการรับรู้เปลี่ยนแปลงทัศนคติหรือเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งหมด

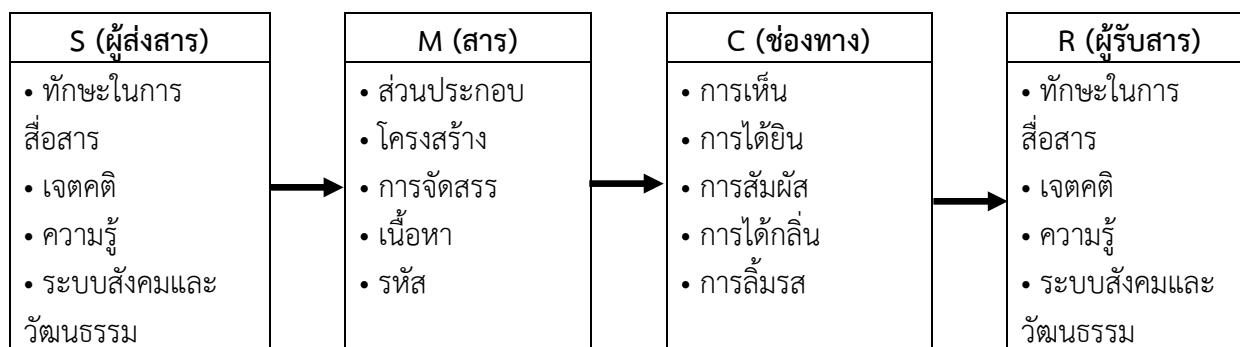
วิรัช ลภีรัตนกุล (2542 : 119,อ้างถึงใน เมตตา ดีเจริญ, 2545, หน้า 25) ให้คำ นิยามว่า การสื่อสารเป็นกระบวนการทางสังคมที่เกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริง ทัศนะและความคิดเห็น ตลอดจนประสบการณ์ต่าง ๆ จากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง

กล่าวได้ว่าการสื่อสารคือกระบวนการในการถ่ายทอดข้อมูลและแลกเปลี่ยนข้อมูล ข้อเท็จจริงเพื่อโน้มน้าวใจให้เกิดผลในการรับรู้เปลี่ยนแปลงทัศนคติหรือเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งของผู้รับสารได้ ปัจจุบันมนุษย์สามารถสร้างกระบวนการสื่อสาร เพื่อให้เกิดความเข้าใจและตกลงร่วมกัน ในการสร้างกฎระเบียบทางสังคมให้เป็นที่ยอมรับ เพื่อจะได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของสังคม

3.2 องค์ประกอบของการสื่อสาร การวิจัยในครั้งนี้จะใช้แนวคิดของ Berlo โดย Berlo (1960. พินิจ รามสูตร ธรรมนันท์, 2547, หน้า 31) อธิบายถึงแบบจำลองกระบวนการสื่อสาร โดยกล่าวว่าในกระบวนการสื่อสารนั้นมีองค์ประกอบอยู่ 6 ประการ คือ ผู้ส่งสาร (Communication source) ผู้เข้ารหัส (Encoder) สาร (Message) สื่อ (Channel) ผู้ถอดรหัส (Decoder) และผู้รับสาร (Communication

receiver) อย่างไรก็ตามในกรณีที่เป็นการสื่อสารระหว่างบุคคล 2 คนผู้ส่งสาร และผู้ทำหน้าที่เข้ารหัสสามารถเป็นคนเดียวกันได้รวมเรียกว่า ผู้ส่งสารในทำนองเดียวกันผู้ทำหน้าที่ถอดรหัสและผู้ทำหน้าที่รับสารก็สามารถเป็นคนเดียวกันได้เช่นเดียวกัน รวมเรียกว่า ผู้รับสาร ดังนั้น องค์ประกอบที่สำคัญในกระบวนการสื่อสารตามแนวคิดของ Berlo จึงสามารถสรุปได้ 4 องค์ประกอบ คือ ผู้ส่งสาร (Sender) สาร (Message) สื่อ (Channel) และผู้รับสาร (Receiver) แบบจำลองของ Berlo มีการใช้อ้างอิงกันทั่วไปในรูปแบบที่เรียกกันว่า SMCR model ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แบบจำลองของ Berlo (The Berlo Model)

ที่มา : ดัดแปลงจาก Berlo. 1960 : 40.อ้างถึงใน พิงรอร งามสูตรณะนันท์,2547,หน้า 31)

กล่าวได้ว่า แบบจำลองของ Berlo นั้น มีความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสารโดยผ่านช่องทางและสื่อสารด้วยสารที่ผู้ส่งสารสร้างขึ้นด้วยเจตคติ ความรู้ ระบบสังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งทักษะในการสื่อสาร ซึ่งจะสามารถทำให้ผู้รับสารเข้าใจในสารที่ส่งมาโดยการรับรู้ข้อมูลด้วยทักษะในการรับสาร เจตคติ ความรู้ ระบบสังคมและวัฒนธรรม การสื่อสารจึงจะสำเร็จและบรรลุเป้าหมายของการสื่อสารเรื่องใดเรื่องหนึ่งได้

3.3 รูปแบบของการสื่อสาร สังคมไทยในอดีตมีลักษณะการสื่อสารเป็นลำดับมีวัฒนธรรมและมีวิถีชีวิตเป็นของตนเอง ลักษณะของการสื่อสารจึงเป็นไปตามรูปแบบของสังคม ซึ่งมีลักษณะโดยรวม ดังนี้1) ลักษณะการสื่อสารที่มีลำดับชั้น (Hierarchical - vertical communication) ได้แก่ การรับฟังคำสั่งเป็นไปตามลำดับชั้นในลักษณะสูงลงมต่ำ 2) ลักษณะการสื่อสารตามแนวนอน (Horizontal - communication) ได้แก่ การพูดคุย การปรึกษาหารือกัน เป็นลักษณะการสื่อสารที่อยู่ในระดับเดียวกัน 3) ลักษณะการสื่อสารแบบล่างไปบน (Bottom - up communication) ได้แก่ การเปลี่ยนบทบาทของผู้รับสารเป็นผู้ส่งสาร เช่น การแสดงความคิดเห็น (กาญจนา แก้วเทพ.2543 : 1 - 5)

ลักษณะรูปแบบของการสื่อสารดังที่ได้กล่าวมาแล้วทั้ง 3 ลักษณะจะปรากฏอยู่ในสังคมไทยตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน เป็นการแบ่งลักษณะสังคมที่ยึดแนวทางการปกครองเป็นบรรทัด

4. แนวคิดการใช้สื่อชุมชน

4.1 การสื่อสารชุมชน การให้ความหมาย สื่อชุมชน ยึดตามความหมายของคำแบบที่ (Lewis (1993.อ้างถึงใน พิงรอร งามสูตรณะนันท์,2547,หน้า33) นิยาม เป็นการอธิบายที่เห็นภาพชัดเจนของขอบเขตการให้บริการของสื่อ Lewis ได้นำนิยามของชุมชนมาอธิบายก่อน โดยเห็นว่า ชุมชน คือ หน่วย

พื้นฐานในระดับแนวราบขององค์กรทางสังคม สื่อชุมชน จึงเป็นสื่อที่ออกแบบมาเพื่อกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนทั้งหลายทุกกลุ่มที่อยู่ในชุมชน ไม่ว่าจะอยู่ในระดับสังคมเศรษฐกิจใดองค์กรใดๆ และคนกลุ่มน้อยหรือกลุ่มวัฒนธรรมย่อย

กาญจนา แก้วเทพ (2543) กล่าวว่า การสื่อสารเพื่อชุมชน หมายถึง การสื่อสารที่ดำเนินการตามหลักประชาธิปไตย กล่าวคือ เป็นการสื่อสารของชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน ดังนั้น การสื่อสารดังกล่าวจะต้องเป็นการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในรูปแบบที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นระบบการสื่อสารประเภทใดก็ตาม การสื่อสารเพื่อชุมชนพัฒนาและแตกแขนงมาจากการสื่อสารเพื่อการพัฒนาซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงวิธีคิดเรื่องการสื่อสารแบบดั้งเดิม ให้สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ยอมรับความหลากหลายในกระบวนการทัศน์ของ “การพัฒนา” การสื่อสารชุมชน เป็นชื่อที่นิยมเรียกรูปแบบของการสื่อสารภายใต้กระบวนการทัศน์การพัฒนาแบบทางเลือก ซึ่งมีจุดสำคัญ ดังนี้ 1) เป็นการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way Communication) คือ ทั้งผู้รับสารและผู้ส่งสารสามารถมีปฏิริยาโต้ตอบกันได้ตลอดเวลา ทั้งแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ การสื่อสารแบบสองทางนี้จะทำให้สถานะของผู้ส่งและผู้รับสารไม่ตายตัว แต่มีการเปลี่ยนบทบาทกันอยู่ตลอดเวลา 2) มีทิศทางการไหลของข่าวสารทั้งจากบนลงล่าง (Top-down) จากล่างขึ้นบน (Bottom-up) และในระนาบเดียวกัน (Horizontal) ข้อมูลข่าวสารในรูปแบบการสื่อสารเพื่อชุมชนมีทิศทางการถ่ายทอดที่หลากหลาย หลังไหลได้แทบจะทุกทิศทุกทาง ข่าวสารอาจไหลจากนักวางแผนพัฒนาสู่ชาวบ้าน จากสื่อมวลชนสู่ชาวบ้านในชนบท ขณะเดียวกันชาวบ้านอาจจะส่งสารขึ้นไปยังเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือมีการแลกเปลี่ยนติดต่อส่งข่าวสารระหว่างกลุ่มชาวบ้านด้วยกัน 3) มีเป้าหมายหลากหลายตามระดับผู้เกี่ยวข้อง ทิศทางการไหลของข่าวสารตอบสนองความต้องการของประชาชน การกำหนดเป้าหมายของการสื่อสารเพื่อชุมชนมีวิธีการและแง่มุมที่หลากหลาย หากกำหนดเป้าหมายโดยใช้ระดับผู้เกี่ยวข้องเป็นเกณฑ์ การสื่อสารชุมชนมีเป้าหมายด้านกลุ่มผู้เกี่ยวข้องในระดับต่างๆ ได้แก่ ระดับชุมชน ซึ่งเป็นการสื่อสารเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน ระดับหน่วยงานนอกชุมชน เป็นการสื่อสารที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงองค์กร หรือหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องกับด้านการพัฒนาและการสื่อสาร และระดับสังคมส่วนรวม เป็นการสื่อสารที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในระดับกว้าง การกำหนดเป้าหมายโดยสอดคล้องกับทิศทางการไหลของข่าวสาร สามารถกำหนดเป้าหมาย การสื่อสารชุมชนได้สามเป้าหมายย่อย คือ การถ่ายทอดข่าวสารข้อมูลและโน้มน้าวใจ มักได้แก่ทิศทางการไหลของข่าวสารจากบนลงล่าง การแสดงออกถึงความเป็นตัวตนของชุมชน หมายถึงการแสดงออกเกี่ยวกับความต้องการของชุมชนไปจนถึงการแสดงออกซึ่งภูมิปัญญาของชุมชนด้วย สามารถพัฒนาความเป็นตัวเองของปัจเจกบุคคลในหน่วยที่เล็กกว่าชุมชน โดยการสื่อสารชุมชนจะทำหน้าที่คล้ายๆ กับเวทีแห่งการศึกษาเรียนรู้ที่จะช่วยให้ศักยภาพของปัจเจกบุคคลได้พัฒนาสร้างสรรค์อย่างเต็มที่ 4) เป็นการสื่อสารที่เกิดขึ้น และดำเนินการเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน (Need-riented) ซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะประการสำคัญของกระบวนการทัศน์การพัฒนาแนวใหม่แทนการพัฒนาที่แต่เดิมเคยตอบสนองความต้องการของรัฐเป็นหลัก 5) เป็นการสื่อสารที่ทำหน้าที่แสดงออกสร้างความรู้สึกร่วมในชุมชน ให้ข้อมูลข่าวสารเป็นช่องทางในการแก้ไขปัญหาของชุมชนหรือบุคคล เน้นการปรับปรุงสื่อให้เหมาะสมกับประโยชน์การใช้งานของชุมชน ไม่ว่าชุมชนนั้นจะตั้งวัตถุประสงค์การใช้เอาไว้อย่างไรก็ตาม 6) คนในชุมชนสามารถเข้าถึงได้ชุมชนมีส่วนร่วมในหลายบทบาท ไม่ว่าจะเป็นผู้วางแผนการใช้สื่อ ผู้ใช้ ผู้ผลิต ผู้แสดง ฯลฯ 7) ชุมชนกำหนดรูปแบบและขอบข่ายเนื้อหาที่ต้องการแสดงออกด้วยตนเอง โดยไม่มีผู้อื่นมากำหนดให้ชุมชน และ 8) เป็นเวทีแลกเปลี่ยนข่าวสารและความคิด ปัญหาและอุปสรรคของการสื่อสารชุมชนไม่ใช่ทำหน้าที่เป็นเพียงเครื่องมือถ่ายทอดข่าวสารจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง

สามารถสรุปได้ว่า การสื่อสารของชุมชน คือการสื่อสารเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน สร้างความรู้สึกร่วมของคนในชุมชน เป็นช่องทางในการสื่อสารเพื่อแก้ไขปัญหาและประโยชน์ของคนในชุมชน

5. แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน

สำหรับแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น การอธิบายการมีส่วนร่วมมีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้อย่างหลากหลาย ความหมายที่น่าสนใจและสามารถสะท้อนถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนท้องถิ่นได้อย่างน่าสนใจ คือ นิยามของ Arnstein (1969) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า เป็นอำนาจประเภทหนึ่งของประชาชน และเป็นกระบวนการการจัดสรรอำนาจ (Redistribution of Power) โดยส่งเสริมให้ประชาชนผู้ไร้ซึ่งอำนาจ (The Have-Nots) ที่ไม่มีโอกาส มักถูกกีดกีด หรือถูกแยกออกจากกระบวนการทางการเมืองและเศรษฐกิจ ให้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจังในกระบวนการดังกล่าว ตามแนวคิดของ Arnstein การมีส่วนร่วมเป็นกลยุทธ์ที่ให้ประชาชน ที่ไร้ซึ่งอำนาจสามารถกำหนดแนวทางในการรับรู้และแบ่งปันข้อมูลข่าวสาร กำหนดเป้าหมายและนโยบายสาธารณะ ซึ่ง Arnstein ได้แบ่งระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 8 ขั้น 3 ระดับ (Arstein, 1971) ได้แก่

ระดับที่ 1 ระดับต่ำสุด การไม่มีส่วนร่วม (non-participation) ประกอบด้วย

- 1) การถูกจัดการได้ (Manipulation): กลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันในรูปแบบต่างๆ เช่น คณะกรรมการที่ปรึกษา คณะกรรมการตรวจสอบ เป็นลำดับขั้นต่ำสุดของขั้นบันไดแห่งการมีส่วนร่วม
- 2) การบำบัดรักษา (Therapy): มองการมีส่วนร่วมเป็นการรักษาความความไร้ซึ่งอำนาจ (The Powerless)

ระดับที่ 2 ระดับกลาง การสร้างความเท่าเทียม ขอบธรรมหรือ การมีส่วนร่วมพอเป็นพิธี

(Tokenism)

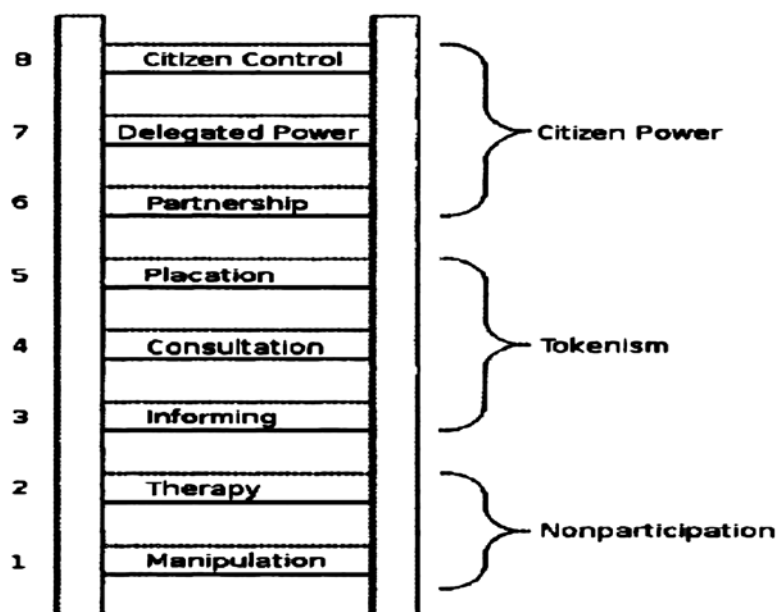
- 1) การให้ข้อมูลข่าวสาร (Informing): การให้ข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบ และทางเลือกนโยบายต่างๆ แก่ประชาชนถือเป็นขั้นแรกของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริง แต่มักจะเป็นการไหลข้อมูลทางเดียว (One-Way Flow of Information) และไม่มีช่องทางสำหรับการตอบสนองความต้องการหรือการให้อำนาจแก่ประชาชนในการต่อรอง
- 2) ระดับการปรึกษาหารือ (Consultation): การชักชวนให้ประชาชนออกมาแสดงความคิดเห็น เช่น การสำรวจความคิดเห็น เวทีชุมชน การทำประชาพิจารณ์ ฯลฯ กิจกรรมดังกล่าวเป็นวิธีการพยายามดึงดูดประชาชนให้มาเข้าร่วม
- 3) ระดับการปลอบใจ (Placation): ประชาชนเริ่มที่จะมีอิทธิพล แต่ยังคงอยู่ภายใต้สภาวะของการทำให้ประชาชนตระหนักถึงความขอบธรรมของภาครัฐ (Tokenism) อยู่ กล่าวคือ ประชาชนสามารถให้คำปรึกษาหรือเข้าร่วมในกระบวนการวางแผนได้อย่างไม่มีขอบเขต แต่การตัดสินใจในขั้นสุดท้ายยังเป็นดุลยพินิจของผู้มีอำนาจที่สามารถนำเอาคำปรึกษาหรือคำแนะนำของประชาชนมาพิจารณาประกอบการตัดสินใจ

ระดับที่ 3 ระดับสูงสุด ระดับอำนาจของประชาชน (degree of citizen power)

- 1) ระดับความร่วมมือ (Partnership): อำนาจถูกจัดสรรผ่านการต่อรองระหว่างประชาชนกับผู้มีอำนาจ ทั้งสองฝ่ายมีความรับผิดชอบในการวางแผนและตัดสินใจร่วมกัน ภายใต้รูปแบบของคณะกรรมการนโยบายร่วม (Joint Policy Boards) คณะกรรมการวางแผนรวมทั้งคณะกรรมการแก้ไขความขัดแย้งต่างๆ
- 2) ระดับอำนาจการเป็นตัวแทน (Delegated Power) : ประชาชนสามารถมีบทบาทนำในการตัดสินใจวางแผนและการดำเนินการตามแผนงานต่างๆ ได้ประกันถึงการรับผิดชอบ

ต่อสังคม (Accountability) โดยภาครัฐ ซึ่งจะป้องกันมิได้เกิดการตัดสินใจในนโยบายของรัฐแตกต่างไปจากความคิดเห็นร่วมกันของประชาชนและภาครัฐที่เกิดจากการต่อรองกับประชาชนระหว่างกัน การเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมนี้แสดงให้เห็นถึงความสามารถที่จะตอบสนองปัญหาหรือความต้องการของประชาชน แต่เน้นๆ ไม่รอให้ถึงกระบวนการตรวจสอบหรือติดตามผลนโยบาย

- 3) ระดับการควบคุมโดยประชาชน (Citizen Control) : ประชาชนได้รับการรับประกันว่านโยบายและการบริหารแผนงานหรือโครงการใดๆ ก็ตามที่ตนมีส่วนร่วมนั้นจะเป็นไปในทิศทางที่ประชาชนต้องการอย่างแท้จริง รวมทั้งยังสามารถต่อรองข้อกำหนดต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และไม่มีใครสามารถมาเปลี่ยนแปลงข้อกำหนดเหล่านั้นได้ภายหลัง

ภาพที่ 2.1 ระดับการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Arnsteins (1969)

Fung (2006) เป็นนักวิชาการอีกคนหนึ่งที่น่าเสนอเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยได้นำเสนอ กรอบแนวคิดในรูปลูกบาศก์ประชาธิปไตย (Democracy cube) ที่แสดงให้เห็นว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมโดยตรงมีความแตกต่างกันนั้นเป็นผลมาจาก 3 มิติสำคัญคือ 1) ใครได้เข้ามามีส่วนร่วมบ้าง 2) ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมได้แลกเปลี่ยนข้อมูลและตัดสินใจร่วมกันอย่างไร และ 3) ข้อมูลที่ได้จากการอภิปรายถกเถียงมีความเชื่อมโยงหรือมีอิทธิพลต่อนโยบายและการกระทำเชิงสาธารณะอย่างไร ซึ่งทั้ง 3 มิติ ได้นำมาพิจารณาขอบเขตของการมีส่วนร่วม วิธีการสื่อสารและการตัดสินใจ และขอบเขตของอำนาจหน้าที่ ก่อให้เกิดพื้นที่ในการสร้างกลไกการตัดสินใจ โดยมีการจัดวางในรูปแบบที่เรียกว่า “ลูกบาศก์ประชาธิปไตย (The democracy cube)” ประกอบด้วย

มิติด้านผู้เข้าร่วม (Participants) ได้แก่ การเลือกคัดผู้เข้าร่วม (Participant selection) ซึ่งในมิตินี้ Fung ให้ความสำคัญกับการพิจารณาว่า ใครบ้างที่ได้รับสิทธิให้เข้าร่วม และบุคคลเป็นผู้มีส่วนร่วมได้อย่างไร ซึ่งปกติกลไกการคัดเลือกมี 5 แนวทาง คือ (1) การคัดเลือกโดยตัวเอง (Self-selected) (2) การเลือกผู้เข้าร่วมแบบกำหนดกลุ่มเป้าหมายตามประเด็นปัญหา (Selective recruitment) ซึ่งมักใช้กับกลุ่มที่ไม่ค่อยเข้าไปมีส่วนร่วม (3) การคัดเลือกผู้เข้าร่วมแบบสุ่ม (Randomly selecting participants) จากประชาชนทั่วไปเป็นการรับรองความเป็นตัวแทนที่ดีที่สุด (4) การคัดเลือกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ไม่มีความชำนาญพิเศษ (Lay

stakeholders) ในการถกเถียงและการตัดสินใจสาธารณะ และ (5) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเชิงวิชาชีพ (Professional stakeholders)

มิติด้านการสื่อสารและการตัดสินใจ กล่าวถึงวิธีการที่คนเข้าไปมีส่วนร่วมมีปฏิสัมพันธ์กันในการประชุมถกเถียงและตัดสินใจ Fung นำเสนอวิธีการสื่อสารและการตัดสินใจ 6 วิธีหลักๆ ได้แก่ (1) ร่วมฟังผู้มีส่วนร่วมมีฐานะเป็นผู้ชม กล่าวคือ การเข้าร่วมประชุมและประชาพิจารณ์ แต่ผู้เข้าร่วมไม่ได้รับโอกาสให้แสดงความคิดเห็น (2) ร่วมแสดงความคิดเห็น การประชุมที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมได้ตั้งคำถาม หรือแสดงความคิดเห็นต่อหน้าผู้ฟังและผู้จัดประชุม (3) ร่วมพัฒนาความคิดเห็น ผู้เข้าร่วมประชุมร่วมกันหา พัฒนาและเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นและมุมมอง (4) ร่วมระดมสมองและเสนอทางเลือกผู้เข้าร่วมประชุมมีการค้นหา มีการให้ข้อมูลและการรับข้อมูล มีการต่อรอง และการตัดสินใจจะรวบรวมความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมไปเป็นทางเลือกของสังคม (5) ร่วมตัดสินใจ ผู้เข้าร่วมปรึกษาหารือเพื่อระบุสิ่งที่ปัจเจกบุคคลและกลุ่มต้องการ ผู้เข้าร่วมมีการแลกเปลี่ยนทัศนคติ ประสบการณ์และเหตุผลกับคนอื่นๆ เพื่อพัฒนามุมมองและค้นหาความสนใจ (Deliberation and negotiation) (6) การตัดสินใจโดยใช้ความเชี่ยวชาญทางเทคนิคของเจ้าหน้าที่ (Technical expertise) ที่ได้รับการฝึกฝนและความเชี่ยวชาญในการแก้ไขปัญหา

มิติด้านอำนาจหน้าที่และอำนาจ (Authority and power) เป็นมิติประเมินผลกระทบของการมีส่วนร่วม โดยดูความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่ประชาชนที่เข้าไปมีส่วนร่วมพบกับสิ่งที่ผู้มีอำนาจตัดสินใจหรือกระทำ ซึ่ง Fung เห็นว่า การประชุมจำนวนมากที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม แต่ประชาชนก็มีความหวังเพียงเล็กน้อยหรือไม่มีความหวังเลยที่จะมีอิทธิพลต่อนโยบายหรือการกระทำ ในมิติอิทธิพลและอำนาจเชิงสถาบัน Fung แบ่งออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่

1) ผู้เข้าร่วม เข้าร่วมเพื่อจะได้ประโยชน์จากการพัฒนาตนเอง (Personal benefits) หรือเติมเต็มความรู้สึกกับผิดชอบในฐานะพลเมือง การเข้าร่วมจึงส่งผลต่อผู้เข้าร่วมมากกว่านโยบายหรือการกระทำที่ใช้วิธีการสื่อสาร 3 วิธีแรก (ร่วมฟัง ร่วมแสดงความคิดเห็น และร่วมพัฒนาความคิดเห็น)

2) การถกเถียงปรึกษาหารือและการตัดสินใจก่อให้เกิดอิทธิพลทางการสื่อสาร (Communicative influence) ต่อสมาชิกในสังคมหรือเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการ การให้เหตุผล สรุป หรือ ความตรงไปตรงมาของกระบวนการ

3) การให้คำแนะนำและคำปรึกษา (Advice and consultation) เป็นกลไกผ่านการประชุมแบบมีส่วนร่วมที่ใช้อิทธิพลต่ออำนาจสาธารณะ เจ้าหน้าที่ต้องรับข้อมูลจากผู้เข้าร่วมประชุมที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของการประชาพิจารณ์และการประชุมสาธารณะต่างๆ เพื่อนำไปเป็นข้อเสนอแนะ

4) การเป็นหุ้นส่วนการบริหารจัดการร่วม (Co-governing partnership) ประชาชนที่เข้าไปมีส่วนร่วม มีฐานะเป็นหุ้นส่วนในการร่วมกับเจ้าหน้าที่เพื่อทำแผน และนโยบายหรือเพื่อพัฒนากลยุทธ์ เพื่อนำไปพัฒนาสังคม

5) อำนาจหน้าที่ทางตรง (Direct authority) เป็นระดับการให้พลังอำนาจที่สูงขึ้นแก่พลเมืองให้ใช้อำนาจหน้าที่โดยตรงต่อการตัดสินใจหรือการใช้ทรัพยากรต่างๆ

ดังนั้น Fung พยายามนำเสนอให้เห็นว่ารูปแบบการมีส่วนร่วมมีความหลากหลาย โดยมีมิติที่นำมาพิจารณาความแตกต่างหลากหลายคือ วิธีการคัดเลือกผู้เข้าร่วม วิธีการสื่อสารและการตัดสินใจ และผลกระทบของการมีส่วนร่วม ซึ่งจะช่วยอธิบายหรือพิจารณาการปฏิสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการตัดสินใจหรือการกระทำของผู้มีอำนาจตัดสินใจภาครัฐว่าก่อให้เกิดความชอบธรรม ยุติธรรมและมีประสิทธิภาพเพียงใด

นอกจากนี้ในการศึกษาของ สมาคมนานาชาติการมีส่วนร่วมของประชาชน (International Association of Public Participation: IAP) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการให้คำปรึกษา ชุมชนกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปแบบของกิจกรรมการสร้างความมีส่วนร่วม (Engagement) นั้น ได้แบ่งระดับของกิจกรรมการมีส่วนร่วมไว้ 5 ระดับ (aip2, 2009) ได้แก่

- 1) ระดับของการให้ข้อมูล (Inform) เป็นกิจกรรมการจัดเตรียมข้อมูลที่น่าเชื่อถือและมีความเป็นกลาง เพื่อช่วยให้ประชาชนและชุมชนเข้าใจถึงปัญหาของพวกเขา อันจะนำไปสู่ทางเลือกและทางออกของการแก้ไขปัญหา
- 2) การร่วมปรึกษา (Consult) เป็นกิจกรรมที่รับฟังเสียงสะท้อนของประชาชนและชุมชนในการวิเคราะห์ทางเลือกและการตัดสินใจ
- 3) การสร้างความเกี่ยวข้อง (Involve) เป็นกิจกรรมที่สร้างความเกี่ยวข้องกันกับทุกฝ่าย เป็นการสร้างความมั่นใจให้กับประชาชนและชุมชนว่าเรื่องราวของพวกเขาได้ถูกรับฟังและเข้าใจ
- 4) การสร้างความร่วมมือ (Collaborate) เป็นกิจกรรมสร้างความเป็นหุ้นส่วนร่วมกับชุมชนในการร่วมตัดสินใจและร่วมพัฒนา
- 5) การเสริมพลัง (Empower) เป็นขั้นตอนของการที่ทำให้อำนาจการตัดสินใจอยู่ในมือของประชาชน

อย่างไรก็ตาม ระดับการมีส่วนร่วมขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย หน่วยงานสาธารณสุขของแคนาดา (2002) ได้ระบุปัจจัยที่จะส่งผลกระทบต่อระดับการมีส่วนร่วมได้แก่ (1) ธรรมชาติและความซับซ้อนของประเด็น (2) เป้าหมายและช่วงการดำเนินการของกระบวนการกำหนดนโยบาย (3) ระดับของอิทธิพลและการสร้างการมีส่วนร่วมที่ถูกคาดหวัง (4) รายละเอียดของผู้เข้าร่วม เช่น ตัวแทนกลุ่มต่างๆ (5) ประสบการณ์ของวิทยากร กระบวนการพร้อมด้วยเทคนิคในการสร้างการมีส่วนร่วม (6) เวลา ต้นทุน ทรัพยากรมนุษย์ และความเชี่ยวชาญ (7) ระดับของความร่วมมือของภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง (8) ระดับของการสนับสนุนกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและหุ้นส่วนต่างๆ นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่สามารถส่งผลกระทบต่อ การมีส่วนร่วม เช่น ระดับที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตระหนักถึงความเป็นเจ้าของชุมชน ระดับความเป็นเอกภาพของชุมชน การมีประวัติศาสตร์ร่วมกัน (Bracht & Tsourous, 1990) บรรยากาศทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรม (Zakus & Lysack, 1998)

ดังนั้น การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นกระบวนการที่ให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดสรรอำนาจ โดยระดับและรูปแบบของการเข้าไปมีส่วนร่วมมีหลากหลายรูปแบบและระดับ ตั้งแต่ระดับของการไม่มีส่วนร่วม ไปสู่ระดับของการสร้างความเท่าเทียม ขอบธรรมหรือการมีส่วนร่วมเป็นพิธีไปจนถึงระดับสูงสุดคือ ระดับอำนาจของประชาชน โดยที่รูปแบบและระดับเหล่านี้ยังสะท้อนให้เห็นมิติของการมีส่วนร่วมที่ซับซ้อนมากขึ้น เช่น มิติด้านผู้เข้าร่วม มิติของการสื่อสารและการตัดสินใจและสุดท้ายคือมิติทางด้านอำนาจหน้าที่และอำนาจ ซึ่งมีปัจจัยที่ส่งผลการระดับของการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยด้านของประเด็นปัญหา ความซับซ้อนของกระบวนการการมีส่วนร่วม ศักยภาพของผู้จัดทำกระบวนการการมีส่วนร่วม การเกี่ยวข้องของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมไปถึง ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ ความเป็นชุมชน และบรรยากาศทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เหล่านี้ล้วนมีผลต่อระดับและการเปลี่ยนแปลงระดับของการมีส่วนร่วมของชุมชน

6. แนวคิดการเตรียมรองรับสังคมสูงวัย

จากแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยได้มีบุคคลต่างๆได้กล่าวไว้ในการวางแผนเตรียมพร้อมรองรับสังคมสูงวัยได้เป็น 5 ด้าน ดังนี้ 1) การเตรียมความพร้อมด้านเศรษฐกิจ 2) การเตรียมความพร้อมด้านที่อยู่อาศัย 3) การเตรียมความพร้อมด้านสุขภาพร่างกาย 4) การเตรียมความพร้อมด้านจิตใจ 5) การเตรียมความพร้อมด้านการใช้เวลา

1) การเตรียมความพร้อมด้านเศรษฐกิจ

ศรีเมือง พลัณฑุ์ กล่าวว่า ผู้เกษียณอายุควรมีการเตรียมความพร้อมเรื่องทรัพย์สินเงินทองไว้ล่วงหน้าตั้งแต่วัยกลางคน เพราะเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุแล้ว โอกาสที่จะหางานที่มีรายได้สูงนั้นเป็นไปได้ยาก การหวังพึ่งลูกหลานในสภาพเศรษฐกิจปัจจุบันเป็นเรื่องค่อนข้างลำบาก การมีฐานะการเงินที่มั่นคงเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้เกษียณอายุมีความสุขในบั้นปลายชีวิตไม่เป็นภาระของลูกหลาน

สถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุได้จัดทำคู่มือการอบรมการเตรียมความรู้เมื่อเข้าสู่วัยอายุ โดยได้แนะนำขั้นคอนการมีเงินใช้เพียงพอในวัยสูงอายุ 6 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ต้องมีเงินออมประมาณ 6 เท่าของค่าใช้จ่ายประจำเดือน เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับช่วงเวลาที่ต้องใช้เงินอย่างฉุกเฉิน ขั้นที่ 2 จ่ายหนี้ที่มีอัตราดอกเบี้ยแพงที่สุดและหนี้ที่เกิดจากการใช้บัตรเครดิตก่อน ขั้นที่ 3 ทำประกันชีวิตเพื่อป้องกันความเสี่ยง ขั้นที่ 4 ร่วมออมทรัพย์กับกองทุนสำรองเลี้ยงชีพต่างๆสำหรับวัยเกษียณหรือทำประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ ขั้นที่ 5 ทำประกันสุขภาพและประกันอุบัติเหตุ ขั้นที่ 6 นำเงินที่เหลือจาก 5 ขั้นแรกและจากค่าใช้จ่ายประจำไปลงทุนเพื่อให้รายได้เพิ่มสูงขึ้น

นฤมล สะอาดโณม ได้แนะนำการออมเงินและการลงทุนตามช่วงวัยดังนี้ เมื่ออายุบุคคลได้ 20-30 ปี เป็นวัยที่เริ่มทำงานยังไม่มีประสบการณ์มากนัก ควรออมเงินประมาณร้อยละ 10-15 ของรายได้ ในด้านการลงทุนที่มีความเสี่ยงระดับสูงได้มากกว่าวัยอื่น สัดส่วนการลงทุนในหุ้น ตราสารหนี้ และเงินฝากที่เหมาะสมโดยเฉลี่ยคือ 50:25:25 อายุ 30-40 ปี เป็นวัยสร้างครอบครัว หน้าที่การงานเริ่มมั่นคงแต่ภาระค่าใช้จ่ายก็เพิ่มขึ้น มีการลงทุนซื้อทรัพย์สินต่างๆ ควรออมเงินประมาณร้อยละ 15-20 ของรายได้และควรเริ่มให้ความสำคัญกับการวางแผนเพื่อการเกษียณอายุในด้านการลงทุนควรลดระดับความเสี่ยงลงสัดส่วนการลงทุนในหุ้น ตราสารหนี้และเงินฝากที่เหมาะสมโดยเฉลี่ยคือ 40:40:20 อายุ 40-50 ปี เริ่มเข้าสู่วัยกลางคนครอบครัวเริ่มมั่นคง ภาระการเงิน/การผ่อนชำระหนี้สินต่างๆเริ่มผ่อนคลาย ควรออมเงินประมาณร้อยละ 30 ของรายได้ วัยนี้ควรเริ่มลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ เพื่อสร้างได้เพิ่มที่มีความเสี่ยงน้อย สัดส่วนการลงทุนในหุ้น ตราสารหนี้เงินฝากและอสังหาริมทรัพย์ที่เหมาะสมโดยเฉลี่ยคือ 30:30:20:20 อายุ 50-60 ปี เป็นวัยที่มีความมั่นคงที่สุด ควรเริ่มคิดถึงการใช้เวลาว่าง แต่คนส่วนใหญ่เมื่อถึงวัยนี้เพิ่มเริ่มนึกถึงการวางแผนเพื่อเกษียณอายุ สัดส่วนการลงทุนในหุ้น ตราสารหนี้ เงินฝากและอสังหาริมทรัพย์ที่เหมาะสมโดยเฉลี่ยคือ 20:30:20 และควรซื้อประกันชีวิตแบบออมทรัพย์ไว้ด้วย

2) การเตรียมความพร้อมด้านที่อยู่อาศัย

การเตรียมความพร้อมด้านที่อยู่อาศัยเป็นสิ่งสำคัญในชีวิตของบุคคล ฉะนั้นควรมีการเตรียมการตั้งแต่เนิ่นๆ ซึ่งสิ่งที่ต้องคำนึงถึง มีอยู่ 3 อย่าง ได้แก่ 1) การเลือกลักษณะที่อยู่อาศัย ควรมีการวางแผนการใช้ชีวิตหลังเข้าสู่วัยสูงอายุ เช่น การอยู่กับครอบครัวหลายคน การอยู่กับครอบครัวเดี่ยว หรือการอยู่กับตัวคนเดียว ควรคำนึงถึงความสะดวกสบายในการใช้ชีวิตด้วย 2) สถานที่ตั้งที่อยู่อาศัย ความเป็นที่ใกล้ระบบขนส่ง ใกล้กับชุมชน สามารถติดต่อกับญาติพี่น้องได้สะดวก สามารถช่วยเหลือกันได้โดยสะดวก 3) สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย ควรมีการจัดวางระบบสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการดำเนินชีวิต เช่น การเดิน การนอน การนั่ง เพื่อ

ลดการเกิดอันตรายหรืออุบัติเหตุต่างๆ เช่น เป็นบ้านชั้นเดียวหรือมีห้องนอนอยู่ชั้นล่างของบ้าน ใช้วัสดุกันลื่น มีระบบไฟฉุกเฉิน มีพื้นที่เลี้ยงสัตว์พักผ่อนจิตใจเบาๆได้

3) การเตรียมความพร้อมด้านสุขภาพร่างกาย

ส่วนการเตรียมความพร้อมด้านสุขภาพร่างกาย ควรมีการเตรียมทั้งหมด 7 อย่าง ได้แก่ 1) การตรวจสุขภาพร่างกายประจำปีทุก 6 เดือนหรืออย่างน้อยทุก 1 ปี 2) การรับประทานอาหารที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณค่าทางโภชนาการครบถ้วนทุกมื้อ ไม่รับประทานอาหารรสจัดหรือเครื่องดื่มน้ำตาลสูง ควบคุมน้ำหนักให้อยู่ในมาตรฐาน 3) การดื่มน้ำให้สะอาดอย่างน้อยวันละ 10 แก้ว 4) การอยู่ในอากาศที่มีการถ่ายเทและหลีกเลี่ยงในที่แออัด มีฝุ่นละออง ควั่นพิษ 5) การนอนหลับอย่างน้อยวันละ 8 ชั่วโมง หากนอนไม่หลับให้ไปพบปรึกษาแพทย์ 6) การขยับร่างกายทุกวัน โดยไม่มีอาการท้องผูกหรือท้องอืด 7) การออกกำลังกายหรือการบริหารร่างกายทุกวัน อย่างน้อยวันละ 30 นาที

4) การเตรียมความพร้อมด้านจิตใจ

ส่วนของการเตรียมความพร้อมด้านจิตใจนั้น ด้วยสภาวะร่างกายของผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงมากทำให้ผู้สูงอายุมีความรู้สึกหงุดหงิดเครียดกับการปรับตัวและการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย ฉะนั้นควรจะมีการเตรียมความพร้อมทางด้านจิตใจ ดังนี้ 1) การมองโลกในแง่ดี ยอมรับความเป็นจริง มีชีวิตอยู่กับปัจจุบัน ยอมรับกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม โดยการไม่ยึดเหนี่ยว ทำใจให้มีความสงบ ไม่เคร่งเครียด มีการปฏิบัติธรรม เช่น การนั่งสมาธิ การภาวนา เป็นต้น 2) การศึกษาหาความรู้เพื่อเตรียมรองรับในวัยเกษียณอายุ 3) มีการสร้างความที่ดีในครอบครัว ญาติพี่น้องและเพื่อนฝูง ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารำคาญแก่ลูกหลานหรือผู้ใกล้ชิด ไม่แยกตัวอยู่อย่างลำพังคนเดียว 4) การดูแลสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง หมั่นออกกำลังกาย รับประทานอาหารที่ถูกต้องตามหลักโภชนาการ 5) มีงานอดิเรกหรือกิจกรรมที่สนใจทำ

5) การเตรียมความพร้อมด้านการใช้เวลา

การเตรียมความพร้อมด้านการใช้เวลาซึ่งการมีกิจกรรมในวัยเกษียณอายุมีความพึงพอใจในชีวิต และมีความสุขทางใจ นอกจากนี้การร่วมในกิจกรรมบางประเภท ยังเป็นการทดแทนบทบาทหน้าที่ที่สูญเสียไปจากการเกษียณอายุอีกด้วย

สอดคล้องกับ Lawton, 1985 อ้างใน สิริกัญญา แก่นทอง ได้พูดถึงการเตรียมความพร้อมของผู้สูงอายุที่ต้องมีคุณภาพชีวิตที่ดี ประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ 3 ด้าน ดังนี้

1) การมีความสุขทางด้านจิตใจ หมายถึงการที่บุคคลประเมินได้ว่าประสบการณ์ที่ผ่านมา มีคุณภาพโดยประเมินได้จากผลกระทบระดับความสุขที่ได้รับ ความสำเร็จที่ได้บรรลุตามความต้องการหรือเป้าหมายที่ตั้งไว้

2) ความสามารถในการแสดงพฤติกรรม หมายถึง ความสามารถในการทำหน้าที่ของบุคคล รวมถึงหน้าที่ของร่างกาย การมีสุขภาพที่ดีการรับรู้ที่ถูกต้องและการมีพฤติกรรมทางสังคมที่ถูกต้อง

3) สิ่งแวดล้อมของบุคคลหมายถึง สิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่ 1) สิ่งแวดล้อมกายภาพ เช่น ลักษณะภูมิอากาศ ภูมิประเทศ ที่อยู่อาศัย 2) บุคคลที่มีความสำคัญต่อผู้สูงอายุ เช่น สมาชิกในครอบครัว เพื่อน 3) บุคคลทั่วไปที่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้สูงอายุ 4) สถานภาพทางสังคม อายุ เชื้อชาติ เศรษฐกิจ 5) การรับรู้คุณภาพชีวิต หมายถึงการที่บุคคลมีการประเมินตนเองเกี่ยวกับความสุขทางด้านจิตใจ ความสามารถในการทำหน้าที่ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อบุคคลดังที่ได้กล่าวมา

ส่วนการวางแผนเพื่อใช้ชีวิตหลังเกษียณอายุอย่างมีคุณภาพนั้น ซึ่งบุคคลต้องพิจารณาตนเอง และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและสังคม ได้แก่ สุขภาพร่างกาย สุขภาพจิต สัมพันธภาพกับบุคคลอื่น การใช้

เวลา สถานที่อยู่อาศัย วิถีชีวิตใหม่ และฐานการเงินที่เปลี่ยนไป Kiker & Myers, 1990 อ้างใน ทฤษฎี ชวนไชยสิทธิ์และคณะ เพื่อให้กระบวนการนี้ต่อเนื่องเป็นการป้องกันภาวะวิกฤติในช่วงสุดท้ายของชีวิต

ส่วนบุญเทือง โพธิ์เจริญ แนะนำว่าเมื่ออยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียนต้องตั้งใจเรียน หมั่นชวนขยายหาความรู้ เพื่อจะมีโอกาสได้งานที่ดี เมื่อถึงวัยทำงานต้องมุ่งมั่นตั้งใจทำงานอย่างซื่อสัตย์สุจริตสร้างผลงานให้เป็นที่ยอมรับเพื่อความภาคภูมิใจของตนเอง รู้จักเก็บออมเงินเพื่อสร้างฐานะไม่ใช้ชีวิตหรูหราฟุ่มเฟือย ติดในยศอำนาจตำแหน่ง หมั่นดูแลรักษาสุขภาพร่างกายและจิตใจให้แข็งแรง เพื่อที่เมื่อถึงวัยเกษียณจะสามารถปรับตัวปรับใจให้กับการที่ต้องออกจากงาน ยอมรับกับความชราที่มาเยือน และเริ่มต้นชีวิตใหม่ในวัยเกษียณได้อย่างมีความสุขสอดคล้องกับ ศรีจิตรา บุณนาค ที่ว่าการเตรียมความพร้อมตั้งแต่วัยเยาว์ โดยการมีพฤติกรรมที่เหมาะสม เพื่อให้ตนเป็นที่พึ่งแก่ตนเองในทุกๆด้าน มีความสำคัญยิ่งเพื่อจะเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีอิสระและมีศักดิ์ศรี คงสถานภาพช่วยเหลือตนเองครอบครัวและสังคมให้นานที่สุด ก่อนเข้าสู่ภาวะพึ่งพาและภาวะทุพพลภาพ ทั้งนี้ควรมีการเตรียมการตั้งแต่วัยอยู่ในครรภ์มารดาเป็นต้นไป

ดังนั้น หากมีการเตรียมความที่ดีก็จะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีในวัยสูงอายุ ควรจะมีการเตรียมความพร้อมตั้งแต่เนิ่นๆในด้านกายและจิตใจ ด้านความสัมพันธ์กับสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการปรับเปลี่ยนบทบาทในครอบครัวและการใช้เวลา

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการที่ผู้วิจัยได้ค้นคว้าและทบทวนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถแบ่งแนวคิดงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยในครั้งนี้ ออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสื่อสาร 2) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม 3) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมพร้อมรองรับสังคมสูงวัย โดยผู้วิจัยได้มีการศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามประเด็นดังกล่าว โดยมีรายละเอียด ดังนี้

7.1 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการสื่อสาร

จิระวรรณ ตันกุลนันท์ (2542) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมและบทบาทผู้นำ ชุมชนชาวไทยภูเขา ในการจัดรายการวิทยุชุมชนจังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำชุมชนชาวไทยภูเขา 4 เผ่าคือ กะเหรี่ยง มูเซอ ลีซอ แม้ว มีความสนใจที่จะมีส่วนร่วมในการจัดการวิทยุชุมชน แม้จะไม่เข้าใจรายละเอียดของการดำเนินการความสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมมีทุกขั้นตอน ตั้งแต่การส่งข่าวในรายการ การเป็นผู้ดำเนินรายการ การร่วมเป็นกรรมการบริหารการร่วมเป็นกรรมการผลิตรายการ ตลอดจนการจัดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงของชุมชนเองในด้านปัญหา และอุปสรรค ผู้นำ ชุมชนแสดงความเห็นตรงกันว่า ปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายในการจัดการเป็นปัญหาอันดับหนึ่ง ตามด้วยปัญหากฎหมาย ปัญหาความมั่นคงปลอดภัย และปัญหาความรู้ความชำนาญ

รุจิรา สุภาษา (2542) ศึกษาเรื่องการสร้างสื่อแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมขององค์กรพัฒนาเอกชน โดยศึกษาสื่อที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมในการสร้างสื่อในกระบวนการผลิตสื่อ รวมถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการเลือกสื่อ และการมีส่วนร่วมในระดับต่างๆ กลุ่มตัวอย่างเป็นองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) จำนวน 9 องค์กร ใช้วิธีการสัมภาษณ์ 2 แบบ คือ แบบเจาะลึกและเข้าสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยในด้านการเข้าร่วมของประชาชนในกระบวนการสร้างสื่อ พบว่า ประชาชนเข้าร่วมในระดับผู้รับสารมากที่สุด คือการแสดงความคิดเห็น ในระดับรองลงมา คือการเข้าร่วมในขั้นก่อนการผลิต คือการให้ข้อมูลและช่วยกำหนดประเด็นการนำเสนอ และในขั้นการผลิตยังเข้าร่วมในการเป็นนักแสดงหรือผู้ใช้สื่อ สำหรับการเข้าร่วมในระดับสูงสุดคือ ขึ้นวางแผน มีเพียง 2 องค์กรจาก 9 องค์กร แสดงว่า ระดับการมีส่วนร่วมในขั้นวางแผน

ประชาชนจะมีส่วนร่วมน้อยที่สุด ทิวพร แสนเมืองจีน (2543) ศึกษาเรื่องการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชนโดยผ่านรายการวิทยุชุมชนสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดนครราชสีมา

7.2 แนวคิดการมีส่วนร่วม

เอกนถน บางท่าไม้และคณะ ได้ศึกษาวิจัยการพัฒนาสื่อการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกับชุมชนโดยใช้แหล่งเรียนรู้โบราณคดีหนองราชวัตร จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ พบว่า แนวทางการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ร่วมกับกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน โดยใช้แหล่งเรียนรู้ โบราณคดีหนองราชวัตร จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ คือ การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ ให้กับแหล่งโบราณคดีหนองราชวัตร รวมทั้งส่งต่อไปยังหน่วยงานหรือสถาบันต่างๆ ในชุมชนที่มีความต้องการสื่อ การเรียนรู้ชุดนี้ และจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์

กิตติวิทย์ โตสกุล และคณะ ได้ศึกษาวิจัยการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์อย่างมีส่วนร่วมเรื่องศีลห้าของนักเรียนมัธยมตอนต้น : กรณีศึกษาโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า การมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์นั้น ประชาชนได้มีส่วนร่วม 3 อย่างคือ 1) การมีส่วนร่วมโดยบุคคล 2) การมีส่วนร่วมโดยเนื้อหา 3) มีส่วนร่วมโดยกระบวนการ หลังจากการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ มีการสำรวจความพึงพอใจเพื่อยืนยันความพึงพอใจ พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมาก

บุษบา หินเฑาะว์ ได้ศึกษาวิจัยรูปแบบการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมของชาวบ้านเพื่อการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีป่าชุมชน ตำบลท่าอิบุญ อำเภอลำลูกเกด จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า รูปแบบการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมของชาวบ้านเป็นการสื่อสารสองทาง ได้แก่ 1) การสื่อสารจากล่างขึ้นบน เป็นการสื่อสารผ่านกระบวนการทบทวนปัญหาตนเองของชาวบ้านที่มีต่อป่าชุมชนทำอิบุญเพื่อนำเสนอต่อแกนนำ คณะทำงานรักษาพื้นที่ป่าชุมชน และองค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิบุญ และ 2) การสื่อสารบนลงล่าง เป็นการสื่อสารผ่านทางกิจกรรมเพื่อสังคม และพบว่าชาวบ้านมีความพึงพอใจในระดับมากต่อการเสริมศักยภาพการสื่อสารชุมชนด้วยกลยุทธ์การสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมทั้ง 4 รูปแบบ คือ การมอบสื่อ การอบรมเชิงปฏิบัติการการจัดรายการ หอกระจายข่าว การสร้างสื่อเฉพาะกิจ และการจัดค่ายเยาวชนเพื่อป่าชุมชน โดยรูปแบบการสื่อสารที่ดีที่สุดในการสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วม

7.3 แนวคิดการเตรียมรับรองสังคมสูงวัย

เสนอ อินทรสุขศรี, 2543 อ้างใน สมบุญ ยมนา ได้มีการศึกษาวิจัยกลุ่มผู้ที่เข้าสู่สูงวัยในช่วงของอายุระหว่าง 35-55 ปี สรุปได้ว่า ประชากรในวัยกลางคนนั้น เป็นช่วงอายุที่มีการเปลี่ยนแปลงต่างๆ จะมีส่วนทำให้ร่างกายและจิตใจมีการเปลี่ยนแปลง ผู้ที่จะเข้าสู่สูงวัยผู้สูงวัยควรพิจารณาถึงโรคที่จะเกิดขึ้น การปฏิบัติตนให้ถูกต้องเพื่อเสริมสร้างสุขภาพอันดีแก่ร่างกายและจิตใจ การมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีให้สมวัยซึ่งจะนำไปสู่การมีร่างกายที่แข็งแรงและจิตใจเข้มแข็ง

บรรลุ ศรีพานิช ได้มองว่าผู้สูงอายุทุกคนต้องพึ่งพาตนเองให้มากที่สุดและต้องทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งประกอบด้วย การมีสุขภาพที่ดี การมีส่วนร่วมกับผู้อื่นในสังคมและต้องมีความมั่นคงในทางด้านเศรษฐกิจ ในด้านการใช้ชีวิตทรัพย์สินและสิ่งแวดล้อมและครอบครัว อีกทั้งยังเห็นว่าต้องวางรากฐานด้านสุขภาพ เงินทอง ความตั้งใจด้วยหนุ่มสาว เพื่อการเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี

สมบุญ ยมนา ได้ศึกษาการเตรียมความพร้อมของประชาชนวัยกลางคนที่อายุระหว่าง 35-55 ปี จำนวน 1,703 คน ที่อาศัยในกรุงเทพฯและปริมณฑล พบว่า ประชากรวัยกลางคนให้ความสำคัญกับการ

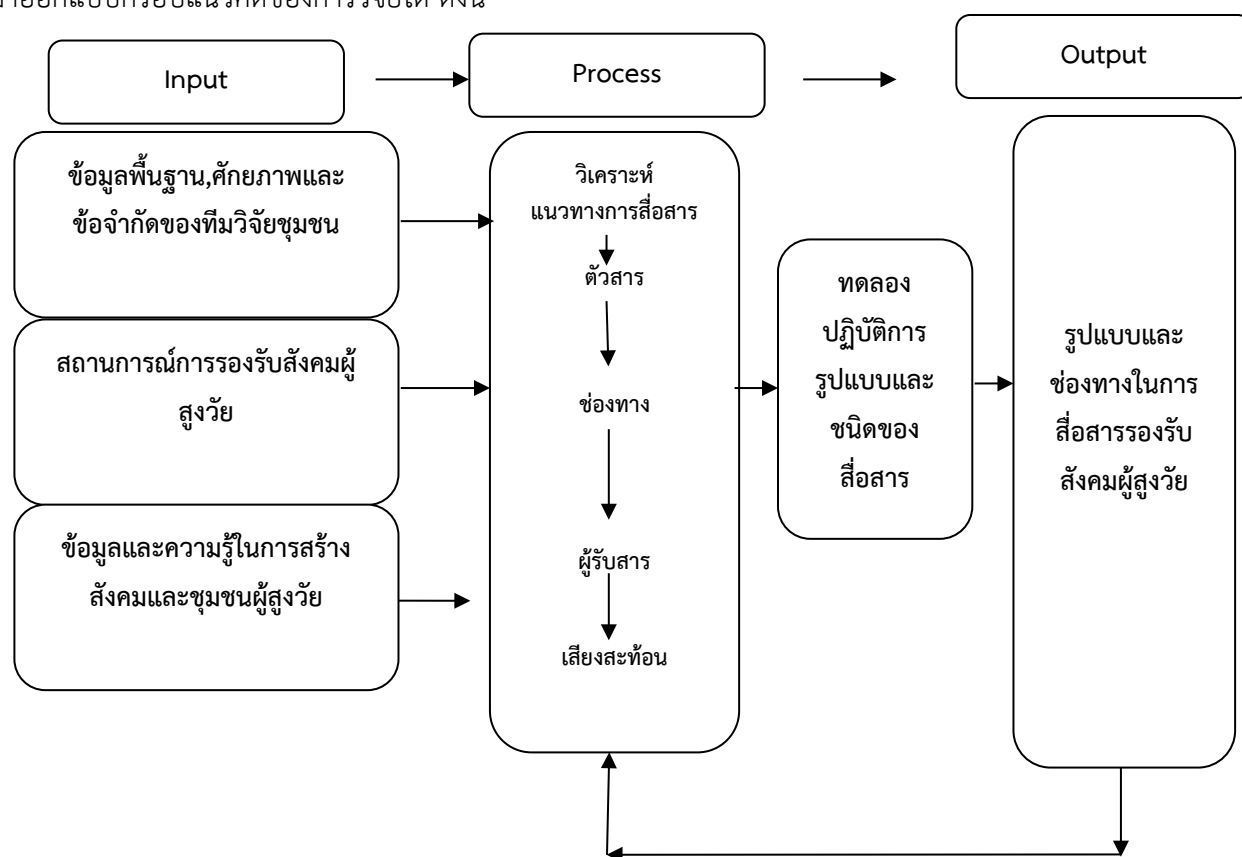
เตรียมความพร้อมเข้าสู่วัยในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกเป็นด้านๆ พบว่า ด้านการเงินและที่อยู่อาศัยเป็นเรื่องสำคัญมาก รองลงมาเป็นด้านสุขภาพ และด้านงานอดิเรก ตามลำดับ

นายตา รัตนอัมภา ได้มีการศึกษาการเตรียมความพร้อมก่อนวัยเกษียณอายุราชการของพยาบาลวิชาชีพ พบว่า พยาบาลที่มีสถานภาพสมรสคู่ นั้น การเตรียมตัววัยเกษียณ ทำหน้าที่มีบทบาทในครอบครัวสูงกว่าพยาบาลที่มีสถานภาพเป็นโสด พยาบาลที่มีจำนวน 2 คนและ 3 คน มีการเตรียมตัวก่อนการเกษียณสูงกว่าที่ไม่มีบุตร และพบว่า พยาบาลที่มีเวลาอายุการทำงาน 10 ปี ก่อนวัยเกษียณอายุ มีการเตรียมตัวก่อนอายุพยาบาลที่มีอายุมากกว่า 15 ปี ก่อนเกษียณ และพยาบาลที่มีโรคประจำตัวมีการเตรียมตัวก่อนเกษียณสูงกว่าพยาบาลที่ไม่มีโรคประจำตัว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร ได้มีการศึกษาผู้สูงอายุที่ประสบผลสำเร็จในชีวิต พบว่า ผู้สูงอายุมีภาวะสุขภาพทั้งกายและใจที่ดี มีความสามารถทางสังคมเศรษฐกิจ ตระหนักถึงคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสามารถควบคุมตนเองและมีความพึงพอใจในชีวิต

8. กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการค้นคว้าหลักการแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้มีการประมวล สังเคราะห์ สามารถนำมาออกแบบกรอบแนวคิดของการวิจัยได้ ดังนี้

กรอบแนวคิดงานวิจัย การวิจัยในครั้งนี้ ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีกรอบแนวคิดอยู่ 3 ส่วน คือ การนำเข้าข้อมูล (Input) ได้แก่ ข้อมูลบริบทพื้นฐาน ข้อมูลศักยภาพของชุมชน ข้อจำกัดของชุมชนและนักวิจัย สถานการณ์การรองรับสังคมผู้สูงวัย ข้อมูลและความรู้ในการสร้างสังคมและชุมชนผู้สูงวัย เพื่อรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์ จัดหมวดหมู่ข้อมูล วิเคราะห์แนวทางในการผลิตสื่อ (Process)

ตั้งแต่การสร้างตัวสาร เช่น การผลิตข่าว ผลิตคลิปวิดีโอ ผลิตภาพข่าว การ Live สดผ่านเฟซบุ๊ก ผลิตสื่อบุคคล และการผลิตวีดิทัศน์ เป็นต้น จากนั้นส่งสารผ่านช่องทางการสื่อสาร เช่น ทางอินเทอร์เน็ต ผ่านไลน์ ผ่านเฟซ ผ่านเว็บไซต์ ทางป้ายโฆษณา ทางวิทยุกระจายเสียง-โทรทัศน์ ทางเคเบิลท้องถิ่น ทางหอกระจายข่าวในชุมชนหรือเสียงตามสาย และทางช่องทางบุคคล เป็นต้น จากนั้นสารก็ผ่านช่องทางไปยังผู้รับสารก็จะเกิดเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลง รับรู้ เข้าใจมากขึ้น และตระหนักในสารที่ส่งถึงผู้รับสาร และผู้รับสารจะมีการสะท้อนในสิ่งที่ได้รับสาร มีความพอใจในสารหรือไม่พอใจ ควรจะมีการปรับปรุงอย่างไรให้เกิดความเข้าใจ รับรู้ ได้ดีมากขึ้น เกิดรูปแบบหรือช่องทางการสื่อสารแบบใหม่ (Output) และก็จะเกิดเสียงสะท้อนให้มีการปรับปรุงทำให้การสื่อสารให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

บทที่ 3 วิธีการดำเนินงาน

โครงการการผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมเพื่อการสื่อสารโครงการรองรับสังคมสูงวัย อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ดำเนินงานวิจัยด้วยกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน การเรียนรู้และแลกเปลี่ยนระหว่างกันในพื้นที่วิจัย ชุมชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อสร้างรูปแบบการผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมเพื่อการสื่อสารโครงการรองรับสังคมสูงวัย อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งมีรายละเอียดและขั้นตอนดำเนินงานดังนี้

3.1 ขอบเขตการวิจัย

3.1.1 ขอบเขตเนื้อหา

- 1) ศึกษาศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชนในการสื่อสาร เผยแพร่ข่าวสารของชุมชนทั้ง 3 ตำบล
- 2) ศึกษาข้อมูลบริบทชุมชนกระบวนการดำเนินงานรองรับสังคมสูงวัยทั้ง 4 โครงการ
- 3) วิเคราะห์วิธีการสื่อสาร ช่องทางสื่อสารของชุมชน และโครงการวิจัยที่อยู่ภายใต้ศูนย์ประสานงานชุดนักวิชาการจังหวัดอุบลราชธานีที่ผ่านมา
- 4) รูปแบบการผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมเพื่อการสื่อสารโครงการรองรับสังคมสูงวัย ในรูปแบบของการจัดทำสื่อวีดิทัศน์เชิงสารคดี การจัดทำเนื้อหาข่าว การเขียนสื่อบอร์ด การ Live สดผ่านเฟสบุ๊ก ฯลฯ

3.1.2 ขอบเขตพื้นที่

จะดำเนินการในพื้นที่ 4 โครงการดังนี้

- 1) โครงการการพัฒนาชุมชนเมืองแบบมีส่วนร่วมเพื่อรองรับสังคมสูงวัย ตำบลแสนสุข อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี
- 2) โครงการเตรียมความพร้อมของชุมชนกึ่งเมืองเพื่อรองรับสังคมสูงวัย กรณีศึกษาชุมชนตำบลบึงหวาย อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี
- 3) โครงการเตรียมความพร้อมของชุมชนชนบทเพื่อรองรับสังคมสูงวัย: กรณีศึกษาชุมชนตำบลโนนโพน อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี
- 4) โครงการ การพัฒนาระบบและกลไกเพื่อเตรียมความพร้อมรองรับสังคมสูงวัย อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

3.1.3 ขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

- 1) ทีมคณะทำงานจากชุดโครงการ จำนวน 6 คน
- 2) กลุ่มเป้าหมายหลักคณะทำงานขับเคลื่อนเตรียมพร้อมรองรับสังคมสูงวัยตำบลโนนโพน ตำบลบึงหวายและตำบลแสนสุข จำนวน 19 คน

- 3) กลุ่มเป้าหมายรอง เครือข่ายสื่อมวลชนจังหวัดอุบลราชธานีและวิทยากรจากภายนอก
จำนวน 5 คน
รวมทั้งหมดประมาณ 30 คน

3.1.4 ขอบเขตระยะเวลา

- 15 เดือน เริ่มตั้งแต่ 1 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2561 ถึง 31 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2562

3.2 กระบวนการทำวิจัย

3.2.1 กระบวนการค้นหาโจทย์และหาพื้นที่วิจัย

การค้นหาโจทย์และพื้นที่วิจัย ทีมวิจัยได้เลือกพื้นที่เป้าหมายที่มีการดำเนินงานเรื่องเตรียมรองรับสังคมสูงวัย ภายใต้ โครงการกระบวนการวิจัยหนุนเสริมการสร้างระบบกลไกและพื้นที่รูปธรรมรองรับสังคมสูงวัย ใน 4 โครงการที่มีการดำเนินงานเตรียมรองรับสังคมสูงวัย โดยใช้กระบวนการเปิดเวทีชี้แจงกระบวนการดำเนินงานของโครงการ และกระบวนการสนทนากลุ่มกับผู้บริหารท้องถิ่น ผู้นำชุมชน อสม. เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ของท้องถิ่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุขชุมชน และประชาชนที่สนใจ เพื่อให้เห็นความสำคัญ พร้อมกับความจำเป็นที่ชุมชนต้องใช้ในการสื่อสารในการเตรียมรองรับสังคมสูงวัย

3.2.2 การค้นหาทีมวิจัย

นักวิจัยใช้เวทีการชี้แจงโครงการและการพบปะพูดคุย ชักชวนให้เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครและทีมวิจัยร่วมกัน โดยได้ชี้แจงเหตุผลในการเข้ามาทำกิจกรรมในชุมชน เริ่มต้นด้วยการชักชวนทีมคณะทำงานของทีมวิจัยโครงการอีก 4 โครงการเข้าร่วม และคณะทำงานในชุมชน ประมาณ 21 คน ต่อด้วยการพบปะผู้นำชุมชนในแต่ละชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจในการทำงานสื่อสารของชุมชน และการนำเสนอชี้แจงโครงการกับผู้บริหารท้องถิ่น ให้เห็นความสำคัญในการสื่อสารประชาสัมพันธ์ให้เกิดความเข้าใจต่อคนในพื้นที่และเข้าร่วมเป็นทีมนักวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อสม. เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่หน่วยประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานในท้องถิ่น เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้ไปหาพบตาม เชิญชวนทีมคณะทำงานจากภายนอกที่เป็นสื่อมวลชนในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี มาเป็นผู้จัดกระบวนการพัฒนาศักยภาพ การถ่ายทอดความรู้ การชวนฝึกปฏิบัติการ จำนวน 10 คน รวมทีมคณะทำงานวิจัย จำนวน 30 คน

3.2.3 การสร้างทีมและสร้างกลไกคณะทำงาน

ทีมวิจัยหลักมีกระบวนการในการสร้างทีมวิจัย ดังนี้

- 1) จัดประชุมพบปะ สร้างความเข้าใจแผนงาน และแบ่งบทบาทหน้าที่ของนักวิจัยชุมชน ช่วยกันออกแบบและกำหนดความคาดหวังของกิจกรรม
- 2) การพบปะพูดคุยสร้างความเข้าใจ เชิญชวนผู้ที่มีศักยภาพในการสื่อสาร ทั้งภายในชุมชน และภายนอกชุมชน มาร่วมกันในการออกแบบการสื่อสารเตรียมรองรับสังคมสูงวัย โดยเข้าพบผู้บริหารท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ส่วนประชาสัมพันธ์ ผู้นำชุมชน กลุ่ม อสม. ผู้แทนจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และผู้สนใจการสื่อสาร

- 3) การให้ทีมวิจัยชุมชนเป็นผู้ร่วมวิเคราะห์ ข้อมูลการสื่อสารในชุมชนและวางแผนการปฏิบัติการสื่อสารในชุมชน ทำให้ทีมวิจัยรู้ศักยภาพและความสามารถในการสื่อสารของชุมชน และข้อจำกัดในการสื่อสารของคนในชุมชน

3.2.4 รูปแบบกิจกรรม

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยแบ่งการดำเนินงานออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ ระยะเวลาที่ 1 เป็นการเตรียมการ ระยะเวลาที่ 2 เก็บข้อมูลและทดลองการผลิตสื่อ และระยะเวลาที่ 3 สรุปผลการดำเนินงาน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ระยะที่ 1 การเตรียมการ

- 1) การค้นหาโจทย์และพื้นที่การวิจัย โดยใช้พื้นที่โครงการวิจัย เรื่องเตรียมรองรับสังคมสูงวัย ภายใต้ โครงการกระบวนการวิจัยหนุนเสริมการสร้างระบบกลไกและพื้นที่รูปธรรมรองรับสังคมสูงวัย ใน 4 โครงการ 3 พื้นที่
- 2) ค้นหาทีมวิจัย จากการพบปะ ชักชวน และทาบทาม ผู้ที่มีความสนใจและความสามารถในการสื่อสาร มาเป็นทีมวิจัยระดับชุมชน ใน 3 พื้นที่ จำนวน 21 คน และทีมสื่อมวลชน จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 10 คน
- 3) การสร้างเครื่องมือวิจัย ด้วยการระดมความคิดเห็นจากผู้บริหารท้องถิ่น ผู้นำชุมชน อสม. เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และผู้สนใจ ร่วมกำหนดประเด็นคำถาม มาสร้างเป็นเครื่องมือ

ระยะที่ 2 เก็บข้อมูลและทดลองการผลิตสื่อ

- 1) การเก็บข้อมูล โดยนักวิจัยนำเครื่องมือวิจัย จัดเวทีระดมความคิดเห็น ต่อสถานการณ์การสื่อสารภายในชุมชน ศักยภาพและความสามารถของคนในชุมชน และข้อจำกัดของการสื่อสาร
- 2) ออกแบบและวางแผนการผลิตสื่อสาร โดยใช้เวทีพัฒนาศักยภาพของทีมวิจัย แบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 ใช้การอบรมในการสร้างความเข้าใจหลักการสื่อสาร การค้นหาประเด็นข่าว การเขียนเรื่องราวที่จะสื่อสาร เช่น การเขียนข่าว การถ่ายภาพ เบื้องต้น การ Live สดผ่านเฟสบุ๊ค เป็นต้น ช่วงที่ 2 ใช้การอบรมในการสร้างความน่าสนใจของประเด็น การค้นหาประเด็น การหีบยกประเด็น การเขียนเนื้อหาการผลิตคลิปวิดีโอ โดยการนำประเด็นเนื้อหาการเตรียมรองรับสังคมสูงวัยมาวางแผนการทำคลิปวิดีโอ เช่น การวางแผนโครงเรื่อง การตั้งคำถาม การเขียนเนื้อหา การค้นหาคนต้นเรื่อง การถ่ายทำในพื้นที่จริง การตัดต่อเป็นเรื่องราว และส่วนช่วงที่ 3 การเรียนรู้การโพสต์ ช่องทางในการโพสต์ การเขียนข้อความที่น่าสนใจ และการแนะนำช่องทางในการสื่อสารทางออนไลน์ ทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน ในขั้นตอนนี้ทีมวิจัยได้ใช้กระบวนการฝึกปฏิบัติจริงโดยควบคู่กับทีมสื่อมวลชนที่มาเป็นวิทยากรร่วมกันถ่ายทอดความรู้แบบใกล้ชิดตัวต่อตัว เป็นการถ่ายทอดประสบการณ์ผ่านสถานการณ์จริงและบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญในการสื่อสารเป็นหลัก โดยเรียนรู้ผ่านเนื้อหากิจกรรมหรือผลงานของโครงการ 3 พื้นที่ เช่น พื้นที่ตำบลโนนโพน จะใช้ประเด็นการปลูกไม้ดอกไม้ประดับเป็นเนื้อหาในการสื่อสาร พื้นที่บึงห้วยจะใช้ประเด็นการรวมกันของจิตอาสา

เป็นช่างชุมชนในการซ่อมบ้านแก่ผู้สูงอายุ และพื้นที่ตำบลแสนสุขจะใช้ประเด็นการตั้งศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเป็นเนื้อหาในการสื่อสารกับคนในชุมชน

- 3) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หลังจากการผลิตชิ้นงานจะมีการโชว์ผลงาน และเสนอแนะข้อบกพร่องของผลงาน สู่การปรับปรุงแก้ไขให้เกิดความสมบูรณ์มากขึ้น

ระยะที่ 3 สรุปผลการดำเนินงาน

- 1) สรุปผลการดำเนินงานเป็นระยะ โดยเชิญทีมวิจัยและทีมสื่อมวลชนมาร่วมกันในการระดมความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะต่อการสื่อสารเตรียมรองรับสังคมสูงวัย
- 2) จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ โดยการรวบรวมผลการดำเนินงานที่ผ่านมา สรุปเป็นรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

3.3 แหล่งข้อมูล

การได้มาของแหล่งข้อมูล ทำให้เกิดความเข้าใจในการสื่อสารภายในชุมชนมากยิ่งขึ้น ซึ่งมีที่มาอยู่ 2 ลักษณะ ได้แก่

3.3.1 เอกสาร แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตำรา แหล่งข้อมูลออนไลน์ ใช้การจัดทำพัฒนาโจทย์วิจัย สร้างกรอบแนวคิดการวิจัย เอกสารแผนชุมชน ใช้เป็นแหล่งข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับชุมชน

3.3.2 บุคคล ได้แก่ ผู้บริหารท้องถิ่น ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น อสม. เจ้าหน้าที่รพ.สต. และสื่อมวลชนในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี เป็นผู้ให้ข้อมูลประวัติชุมชน และข้อมูลสถานการณ์การสื่อสารในชุมชน การใช้ระบบการสื่อสารในชุมชน ข้อจำกัดในการสื่อสาร และศักยภาพและความสามารถในการสื่อสาร ทั้ง 3 ตำบล

3.4 เครื่องมือและการเก็บข้อมูล

3.4.1 การสร้างเครื่องมือ

การวิจัยในครั้งนี้ มีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

- 1) ทีมวิจัยศึกษาหลักการและวิธีการสร้างเครื่องมือจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
- 2) ทีมวิจัยศึกษาตัวอย่างเครื่องมือจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสื่อสาร เพื่อเตรียมรองรับสังคมสูงวัย
- 3) จัดเวทีสร้างเครื่องมือร่วมกัน โดยสร้างความเข้าใจการสื่อสารเบื้องต้น เพื่อเกิดความเข้าใจที่ตรงกัน ช่วยกันตั้งประเด็นคำถามและร่วมกันกำหนดเนื้อหา และประเด็นที่จะนำมาสร้างเครื่องมือ
- 4) ทีมวิจัยนำเครื่องมือที่ได้จากการกำหนดร่วมกันมาทำความเข้าใจต่อประเด็นคำถามว่ามีวัตถุประสงค์อะไร ต้องการคำตอบประเภทใด โดยการฝึกซ้อมทดลองถามและลองตอบ
- 5) ทีมวิจัยนำเครื่องมือไปใช้ในการระดมความคิดเห็นเพื่อเก็บข้อมูลกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่สำคัญ แล้วมีการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อเป็นแนวทางในการสื่อสารเตรียมรองรับสังคมสูงวัย

3.4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่

- 1) ใช้หัวข้อคำถามโดยการจัดกระบวนการสนทนากลุ่มออกเป็นจำนวน 5-10 คนต่อกลุ่ม ซึ่งมีวิทยากรกระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้ง 3 ชุมชน
- 2) แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม โดยใช้กระดาษในการบันทึกข้อมูลภายในกลุ่ม
- 3) แบบรายงานกิจกรรม ใช้สำหรับบันทึกวัตถุประสงค์ กระบวนการ และผลในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง

3.4.3 วิธีการเก็บข้อมูล มีดังนี้

- 1) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ใช้สำหรับเก็บข้อมูลโดยแบ่งออกเป็นจำนวน 5-10 คน เช่น ข้อมูลพื้นฐานของการสื่อสารภายในชุมชน รูปแบบ วิธีการ ช่องทางในการสื่อสารภายในชุมชน เป็นต้น ซึ่งผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ผู้บริหารท้องถิ่น ผู้นำชุมชน อสม. เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และผู้ที่สนใจ เพื่อให้เห็นและได้รับรู้ศักยภาพและความสามารถของคนในชุมชนด้านการสื่อสาร ช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพภายในชุมชน และรูปแบบของการสื่อสารที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายมากที่สุด
- 2) การจัดเวทีออกแบบ วางแผนการสื่อสาร เพื่อเตรียมรองรับสังคมสูงวัย ด้วยการคิดค้นประเด็นที่จะสื่อสาร รูปแบบในการสื่อสาร ช่องทางในการสื่อสาร และฝึกปฏิบัติการลงพื้นที่จริงใน 3 ตำบล โดยทีมวิจัยจากพื้นที่และทีมสื่อนวลชน จำนวน 31 คน ร่วมกันวางแผนที่จะทดลองฝึกปฏิบัติจริง

3.5 การตรวจสอบข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลเพื่อให้มีการสรุปข้อมูลกันทุกครั้งหลังจากมีการจัดกิจกรรม หากพบว่าข้อมูลใดขาด ทีมวิจัยจะมีการเก็บรวบรวมเพิ่มเติม หรือหากพบว่าข้อมูลไม่ถูกต้อง ทีมวิจัยจะร่วมกันคิด ค้นหาผู้รู้ที่จะสามารถให้ข้อมูลที่ชัดเจนได้ นอกจากการตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้นดังกล่าว ทีมวิจัยยังใช้เวทีประชุมเพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้าร่วมการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วย

3.6 การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล

หลังจากการเก็บข้อมูล ด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม การจัดเวที การสังเกต การทดลองฝึกปฏิบัติจริง และการสรุปบทเรียนเป็นระยะ ทีมวิจัยจะนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ด้วยการจัดหมวดหมู่จำแนก แจกแจง เรียบเรียงตามประเด็นที่ได้กำหนดไว้ว่าได้ข้อมูลถูกต้องครบถ้วนหรือไม่ โดยยึดแบบคำถามที่มีการตั้งโจทย์ในเวทีระดมความคิดเห็นต่อการสร้างการมีส่วนร่วมในการสื่อสารของชุมชน และการสรุปบทเรียนเป็นระยะ

บทที่ 4

ผลการศึกษา

โครงการการผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมเพื่อการสื่อสารโครงการรองรับสังคมสูงวัย อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ได้ดำเนินกิจกรรมรวม 1 ปี 3 เดือน (เดือนตุลาคม 2561 ถึงเดือนธันวาคม 2562) ซึ่งมีการดำเนินงานอยู่ใน 3 พื้นที่ ได้แก่ ตำบลบึงหวาย ตำบลโนนโพน และตำบลแสนสุข โดยครอบคลุมพื้นที่การทำงานของ 4 โครงการ ได้แก่ 1) โครงการการพัฒนาชุมชนเมืองแบบมีส่วนร่วมเพื่อรองรับสังคมสูงวัย ตำบลแสนสุข อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี 2) โครงการเตรียมความพร้อมของชุมชนกึ่งเมืองเพื่อรองรับสังคมสูงวัย ทัศนศึกษาชุมชน ตำบลบึงหวาย อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี 3) โครงการเตรียมความพร้อมของชุมชนชนบทเพื่อรองรับสังคมสูงวัย : ทัศนศึกษาชุมชนตำบลโนนโพน อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี และ 4) โครงการ การพัฒนาระบบและกลไกเพื่อเตรียมความพร้อมรองรับสังคมสูงวัย อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี อยู่ภายใต้โครงการกระบวนการวิจัยหนุนเสริมการสร้างระบบกลไกและพื้นที่รูปธรรมรองรับสังคมสูงวัย ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ ศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชนในการสื่อสาร นำไปสู่การพัฒนา กลุ่มเป้าหมายทั้ง 4 โครงการให้สามารถเป็นนักสื่อสารชุมชน ในการนำเสนอข่าวสาร การผลิตและเผยแพร่สื่อใน ช่องทางของสื่อกระแสหลักและสื่อออนไลน์ จนเกิดรูปแบบการผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมเพื่อการสื่อสารโครงการ รองรับสังคมสูงวัย อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ทั้งนี้การดำเนินงานที่ผ่านมาเป็นการศึกษาเรียนรู้ บริบทของพื้นที่ การค้นหาศักยภาพและข้อจำกัดของการสื่อสารในชุมชน การค้นหาทีมนักสื่อสารชุมชน การสร้าง กลไกคณะทำงานในการสื่อสาร การพัฒนาศักยภาพนักสื่อสารชุมชน การทดลองและฝึกปฏิบัติการผลิตสื่อ และ รูปแบบการสื่อสารชุมชนเพื่อเตรียมรองรับสังคมสูงวัยที่เหมาะสมกับพื้นที่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

- 4.1 ข้อมูลบริบททั่วไป
- 4.2 สถานการณ์การสื่อสารแต่ละพื้นที่
- 4.3 ศักยภาพและความสามารถในการสื่อสารของชุมชน
- 4.4 ข้อจำกัดในการสื่อสารของชุมชน
- 4.5 ความคาดหวังของชุมชนในการสื่อสาร
- 4.6 การพัฒนาศักยภาพนักสื่อสารชุมชน
- 4.7 ผลลัพธ์ของการสื่อสารแต่ละรูปแบบ
- 4.8 รูปแบบการสื่อสารชุมชนเพื่อเตรียมรองรับสังคมสูงวัยที่เหมาะสมกับพื้นที่

4.1 บริบททั่วไป

จากพื้นที่การดำเนินงานวิจัยครอบคลุมใน 3 พื้นที่ของอำเภอวารินชำราบ ได้แก่ เทศบาลตำบลแสนสุข องค์การบริหารส่วนตำบลโนนโพน และองค์การบริหารส่วนตำบลบึงหวาย ผู้วิจัยได้ค้นคว้าข้อมูลบริบททั่วไป ประวัติศาสตร์ความเป็นมา ศักยภาพของพื้นที่ ทิศทางสังคมและการบริหารจัดการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1.1 อำเภอวารินชำราบ

ด้านความเป็นมา อำเภอวารินชำราบ เป็นส่วนหนึ่งของจังหวัดอุบลราชธานี อันได้ชื่อว่า “ เมืองแห่งดอกบัว ” และอำเภอวารินชำราบ เป็นอำเภอที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ มีแม่น้ำมูลไหลผ่านเปรียบเสมือนเส้นเลือดใหญ่ที่หล่อเลี้ยงชีวิตชาวอำเภอวารินชำราบ เดิมพื้นที่อำเภอวารินชำราบอยู่ในเขตการปกครองเมืองอุบลราชธานี ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2451 ใช้ชื่อว่า “ อำเภอทักษิณูปนิคม ” ผู้ดำรงตำแหน่งนายอำเภอคนแรกคือ “ ท้าวธรรมกิติกา ” (เป้ย สุวรรณภู) เมื่อปี พ.ศ. 2456 “ ขุนภูมิพิพัฒน์เขตร ” (แท่ง เหมะนัค) นายอำเภอคนที่สอง ได้ย้ายที่ตั้งที่ว่าการอำเภอจากฝั่งอำเภอเมืองอุบลราชธานี ข้ามแม่น้ำมูล มาตั้งที่บ้านค่าน้ำแซบ ตำบลธาตุ แล้วเปลี่ยนชื่ออำเภอเป็น “ อำเภอวารินชำราบ ” ซึ่งมีความหมายคล้ายกับชื่อหมู่บ้าน คือ ค่าน้ำแซบ หมายถึงหมู่บ้านที่มีน้ำซับน้ำซึม มีรสชาตอร่อยและไหลรินอยู่ตลอดเวลา อันเป็นสัญลักษณ์ของอำเภอวารินชำราบ อำเภอวารินชำราบ เป็นอำเภอที่ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอเมืองอุบลราชธานี มีระยะทางห่างจากอำเภอเมืองเพียงแค่ 2 กิโลเมตร อยู่คนละฝั่งของแม่น้ำมูล เป็นที่ตั้งของสถานีรถไฟอุบลราชธานีและสถาบันการศึกษาที่สำคัญของจังหวัด คือ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ด้านอาณาเขตและการปกครอง อำเภอวารินชำราบตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัดอุบลราชธานี มีเนื้อที่ 619 ตร.กม. มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียง ดังนี้ ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอเมืองอุบลราชธานี ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอสว่างวีระวงศ์และอำเภอนาเยีย ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอเดชอุดมและอำเภอสำโรง ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอกันทรารมย์ (จังหวัดศรีสะเกษ) อำเภอวารินชำราบแบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 15 ตำบล 6 เทศบาล 11 อบต. 192 หมู่บ้าน ได้แก่ ตำบลวารินชำราบ 28 ชุมชน ตำบลธาตุ 10 หมู่บ้าน ตำบลทาลาด 12 หมู่บ้าน ตำบลโนนโพน 12 หมู่บ้าน ตำบลคูเมือง 12 หมู่บ้าน ตำบลสระสมิง 16 หมู่บ้าน ตำบลค่าน้ำแซบ 10 หมู่บ้าน ตำบลบุ่งหวาย 20 หมู่บ้าน ตำบลคำขวาง 10 หมู่บ้าน ตำบลโพธิ์ใหญ่ 13 หมู่บ้าน ตำบลแสนสุข 20 หมู่บ้าน ตำบลหนองกินเพล 9 หมู่บ้าน ตำบลโนนผึ้ง 11 หมู่บ้าน ตำบลเมืองศรีไค 11 หมู่บ้าน ตำบลห้วยชะยูง 13 หมู่บ้าน และตำบลบุ่งไหม 11 หมู่บ้าน

ด้านเศรษฐกิจ อาชีพหลัก ได้แก่ เกษตรกร จักสานการฝีมือ แปรรูปอาหาร ทำผลิตภัณฑ์จากวัสดุพื้นบ้านจำหน่าย อาชีพเสริม ได้แก่ 1. จักสานการฝีมือ 2. ทอผ้ากบบัว 3. แปรรูปอาหาร 4. ทำปุ๋ยอัดเม็ด

ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ที่สำคัญของอำเภอ แม่น้ำมูล แหล่งอนุรักษ์พันธุ์ปลา ม. 5 ต.บุ่งหวาย และ ม.10 ต. บุ่งไหม

ด้านประชากร จำนวนประชากร ทั้งสิ้น รวม 152,671 คน จำนวนประชากรชาย รวม 77,348 คน จำนวนประชากรหญิง รวม 75,323 คน

ด้านการคมนาคม ได้แก่ ทางบก รถยนต์โดยสาร ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 24,212,217,226,2178 รถไฟ

ด้านการเกษตร และอุตสาหกรรม ได้แก่ 1.ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ การปลูกข้าว การปลูกไม้ดอก ไม้ประดับ 2.ชื่อแหล่งน้ำที่สำคัญ ได้แก่ แม่น้ำมูล กุดปลาขาว 3.โรงงานอุตสาหกรรมที่สำคัญ ได้แก่ โรงงานก้าวหน้าไกสค์ ที่ตั้ง ต. โนนโพน และโรงงานเวอร์เท็กซ์ ที่ตั้ง ต.โนนผึ่ง

4.1.2 เทศบาลตำบลบึงหวาย

องค์การบริหารส่วนตำบลบึงหวาย ตั้งอยู่ที่ หมู่ 1 บ้านโนนน้อย ตำบลบึงหวาย อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภวารินชำราบ 12 กิโลเมตร มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ จดเขตตำบลหนองบ่อ อำเภอเมืองอุบลราชธานี

ทิศใต้ จดเขตตำบลท่าลาด อำเภวารินชำราบ

ทิศตะวันออก จดเขตตำบลบึงหวาย อำเภวารินชำราบ

ทิศตะวันตก จดเขตตำบลท่าลาด อำเภวารินชำราบ

นอกจากนี้องค์การบริหารส่วนตำบลบึงหวาย มีเนื้อที่และพื้นที่ทั้งหมด 23,648 ไร่ หรือ 37.84 ตารางกิโลเมตร

ลักษณะภูมิประเทศ เป็นที่ราบติดกับแม่น้ำมูล มีแหล่งน้ำผิวดินหลายแห่ง เป็นแหล่งน้ำต้นเขิน ป่า ไม่มีสภาพสมบูรณ์ ชาวบ้านได้อนุรักษ์ให้เป็นป่าชุมชนระดับตำบล ถนนเชื่อมระหว่างหมู่บ้านเป็นถนนลาดยาง บางส่วน เป็นถนนคสล.บางส่วนและบางส่วนยังเป็นถนนลูกรัง

ประชากรทั้งสิ้น 10,570 คน แยกเป็นชาย 5,325 คน หญิง 5,325 คน จำนวนหมู่บ้านในเขตพื้นที่ อบต. เต็มทั้งหมู่บ้าน 20 หมู่บ้าน

ด้านอาชีพ ประชาชนชาวตำบลบึงหวาย ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และอาชีพ อุตสาหกรรมเครื่องจักรสาน การทำไม้กวาดทางมะพร้าว แคร่ไม้ไผ่ ไม้เสียบลูกชิ้น ประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะ ทางด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ยังมีประชากรบางส่วนอพยพไปทำงานต่างจังหวัด มีหน่วยงาน ทางการค้า ได้แก่ ปั้มน้ำมันและก๊าซ 18 แห่ง โรงงานอุตสาหกรรม 2 แห่ง โรงสี 45 แห่ง

ด้านสถานศึกษา ได้แก่ โรงเรียนประถมศึกษา 6 แห่ง โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น (ขยายโอกาส) 2 แห่ง สถานที่อ่านหนังสือพิมพ์หมู่บ้าน-ห้องสมุดประชาชน 20 แห่ง

ด้านสถาบันและองค์กรทางศาสนา วัด/สำนักสงฆ์ 13 แห่ง

ด้านการสาธารณสุข ได้แก่ สถานีอนามัยประหมู่บ้าน/ตำบล 2 แห่ง สถานพยาบาลเอกชน 2 แห่ง และอัตราการมีและใช้ส้วมราดน้ำ ร้อยละ 100

ด้านการคมนาคม มีถนนลาดยาง 3 สาย ผ่าน 11 หมู่บ้าน มีถนนลูกรัง 3 สาย ผ่าน 8 หมู่บ้าน และถนนคอนกรีต

ด้านแหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ ลำน้ำ-ลำห้วย 2 สาย บึง-หนองและอื่นๆ 7 แห่ง และแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น ได้แก่ ฝาย 2 แห่ง บ่อน้ำตื้น 357 แห่ง บ่อโยก 45 แห่งอื่น ๆ (สระน้ำ) 8 แห่ง

ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ มีป่าไม้ลักษณะป่าชุมชน แหล่งน้ำธรรมชาติมีแม่น้ำมูลไหลผ่าน 6 หมู่บ้าน

4.1.3 เทศบาลตำบลแสนสุข

ตำบลแสนสุข มีพื้นที่ประมาณ 32.45 ตารางกิโลเมตร มีหมู่บ้านจำนวน 20 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านไม้ค่าง บ้านธาตุ บ้านหนองว่า บ้านหนองหมากแข้ง เป็นต้น มีบ้านเรือน 7976 หลัง มีประชากรรวม 23742 คน การปกครองเป็นรูปแบบเทศบาลตำบล ตั้งแต่วันที่ 3 มิถุนายน พ.ศ. 2548 มีอาณาเขตการปกครอง

ทิศเหนือ	ติดกับ	เทศบาลเมืองวารินชำราบ
ทิศใต้	ติดกับ	อบต.ธาตุ และอบต.โนนผึ้ง
ทิศตะวันออก	ติดกับ	อบต.บึงไหม อบต.คำขวาง
ทิศตะวันตก	ติดกับ	อบต. คำน้ำแซบ

สภาพเศรษฐกิจ ชุมชนในเขตเทศบาลตำบลแสนสุขมีลักษณะเป็นชุมชน ย่านธุรกิจขานเมือง ชุมชนเมืองย่านที่อยู่อาศัย ชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท ชุมชนทหาร ชุมชนบ้านจัดสรร ดังนั้น ลักษณะของเศรษฐกิจ

ด้านการเกษตร ในเขตเทศบาลตำบลแสนสุขมีพื้นที่ทำการเกษตรบ้างเล็กน้อย อาชีพส่วนใหญ่รับราชการ ทำธุรกิจส่วนตัว ส่วนอาชีพเกษตรกรรมที่สำคัญ ได้แก่ การทำนา การทำไร่ เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น

ด้านอุตสาหกรรม มีโรงงาน / อุตสาหกรรมครัวเรือน เช่น โรงศรีข้าว โรงงานทอผ้า โรงงานผลิตลูกชิ้น มีรีสอร์ท มีหอพัก 17 แห่ง เป็นต้น

สภาพสังคม ประการรวมกันอยู่เป็นชุมชนหมู่บ้านมี 20 หมู่บ้าน มีระบบรักษาความปลอดภัย เช่น อพปร. ตำรวจบ้าน มีสถานีตำรวจภูธรวารินชำราบ สิ่งแวดล้อมในชุมชน ได้แก่ ดอนปู่ตา สวนสาธารณะ สถานที่ออกกำลังกาย ป่าชุมชน ตลาดเจริญศรี ห้างสรรพสินค้าบิ๊กซี มีโรงเรียนมัธยมและโรงเรียนประถม 6 แห่ง มีวัด 8 แห่ง มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เป็นต้น

ขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อ มีประเพณีฮีต 12 คอง 14 เช่น บุญมหาชาติ บุญสงกรานต์ ตักบาตรเทโว ลอยกระทง บุญข้าวจี่ บุญข้าวประดับดิน บุญข้าส๊ะ บุญเข้าพรรษา บุญออกพรรษา บุญกฐิน ผ้าป่า หมอเป่า บุญคุ้ม บุญแข่งเรือ เป็นต้น

การคมนาคม ทางรถยนต์ใช้ทางหลวงหมายเลข 24 เป็นเส้นทางหลักติดต่อกับเมืองอุบลราชธานี และอำเภอเดชอุดม

4.1.4 องค์การบริหารส่วนตำบลโนนโพน

ตำบลโนนโพน ตั้งอยู่ในเขตอำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ระยะทางห่างจากที่ตั้งของศาลากลางจังหวัดอุบลราชธานี ไปทางทิศใต้ ประมาณ 23 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 23,156 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 6 ของอำเภวารินชำราบและอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลโนนผึ้ง อำเภวารินชำราบ

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลบอน และตำบลโคกก่อง อำเภอสำโรง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลคูเมือง อำเภวารินชำราบ

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลท่าลาด อำเภวารินชำราบ

ลักษณะภูมิประเทศพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม สลับเนินต่ำและป่าไม้ชุมชน สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 124 -133 เมตรมีลำห้วยผับไหลผ่านมีหนองน้ำตามธรรมชาติกระจายอยู่ทั่วไป องค์การบริหารส่วนตำบลโนนโพน พื้นที่การเกษตรและพื้นที่ ส.ป.ก. พื้นที่รวมของตำบลประมาณ 23,156 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ แยกได้ดังนี้ พื้นที่การเกษตรของตำบลรวม 14,530 ไร่ พื้นที่อยู่อาศัย พื้นที่สาธารณะและอื่นๆ 8,626 ไร่ ทั้งนี้มีพื้นที่อยู่ในเขตปฏิรูปที่ดิน (ส.ป.ก.) 4,022 -3 - 07 ไร่

ลักษณะภูมิอากาศภูมิอากาศมีอากาศแบบร้อนชื้นโดยทั่วไป คือ จะมีอากาศร้อนในฤดูร้อนและค่อนข้างหนาวในฤดูหนาวอุณหภูมิต่ำสุดต่ำกว่า 15 องศาเซลเซียส ส่วนในฤดูฝนจะมีฝนตกชุกในช่วงเดือนพฤษภาคม ถึง เดือนตุลาคม และในปี 2558 มีฝนตกประมาณ 108 วัน ปริมาณน้ำฝนวัดได้ 1,258.6 มิลลิเมตร

ลักษณะของดินดินส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทรายโดยมีคุณสมบัติเหมือนทรายน้ำซึมผ่านได้ง่ายมาก ดินร่วน เป็นดินที่ประกอบด้วย ทราย โคลนตม และดินเหนียว โดยมีปริมาณดินทรายและดินเหนียวไม่มากนัก ดังนั้น น้ำและอากาศจึงไหลผ่าน ดินร่วนได้ดีกว่าดินเหนียว

ลักษณะของแหล่งน้ำ แหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ ลำห้วยข้า(ม.4) หนองแคน(ม.4) ห้วยคำ(ม.5) หนองหัวช้าง(ม.5) คลองนำเหล่า(ม.6) หนองหว้า(ม.6) หนองฮู(ม.6) กุดโง(ม.3) ลำห้วยผับ(ม.7) หนองถ่านเหล่า(ม.7) หนองสองห้อง(ม.7) หนองเหว(ม.7)หนองบักขอม(ม.6) หนองค่าน้อย(ม.7) ฮ่องพราก(ม.7) ฮ่องซึ่มอน (ม.7) ลำห้วยผับ(ม.9) ป่งโง(ม.9) ฮ่องแดง(ม.10) ห้วยผับ(ม.11) หนองชำแฮด (ม.11) ซึ่งนับว่าอุดมสมบูรณ์อย่างมาก ในน้ำมีปลา หลากหลายชนิดพันธุ์ เป็นแหล่งอาหารตามธรรมชาติที่หล่อเลี้ยงชีวิตของชาวบ้าน

แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น เป็นลักษณะฝายคอนกรีตเสริมเหล็กมีบานประตูเหล็กเปิด-ปิดควบคุมระดับน้ำ ลำห้วยผับลักษณะของไม้และป่าไม้ป่าชุมชน พื้นที่ป่าเป็นป่าชุมชนในที่สาธารณะประโยชน์ เรียกว่า “ โนน ” ได้แก่ โนนเอียด (ม.1) โนนทุ่ง (ม.2) ป่าสาธารณะ ป่าช้าสาธารณะและดอนปู่ตา ราษฎรใช้เป็นพื้นที่เลี้ยงสัตว์และเก็บผัก เก็บเห็ด เก็บสมุนไพรตามธรรมชาติบางชนิด

ด้านการเมือง/การปกครอง ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโนนโพน แบ่งเป็นจำนวน 12 หมู่บ้านได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านโนนโพน หมู่ที่ 2 บ้านนาโพนเหนือ หมู่ที่ 3 บ้านคอนสาย หมู่ที่ 4 บ้านหนองคูเหนือ หมู่ที่ 5 บ้านนาโพนน้อย หมู่ที่ 6 บ้านนาโพนใต้ หมู่ที่ 7 บ้านหนองคูออก หมู่ที่ 8 บ้านหนองคูตก หมู่ที่ 9 บ้านหนองคูใต้ หมู่ที่ 10 บ้านหนองขาม หมู่ที่ 11 บ้านโนนโพนตก และหมู่ที่ 12 บ้านใหม่รุ่งเรือง

องค์การบริหารส่วนตำบลโนนโพน ประกอบด้วย สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหมู่บ้าน ละ 2 คน ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยราษฎรในแต่ละหมู่บ้าน 12 หมู่บ้าน รวมมีสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วน ตำบลโนนโพนได้ 24 คน

ด้านประชากรในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโนนโพน มีจำนวนทั้งสิ้น 6,625 คน

ด้านสาธารณสุข โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านนาโพนน้อย จำนวน 1 แห่ง อาสาสมัคร สาธารณสุขมูลฐาน (อสม.) จำนวน 183 คน

ด้านการคมนาคมขนส่ง มีถนนลาดยางสายหลัก คือ ทางหลวงหมายเลข 2178 (สายวารินชำราบ – กันทรลักษ์) ผ่านกลางพื้นที่ของตำบล ประชาชนใช้เส้นทางนี้ในการไปมาหาสู่กันระหว่างหมู่บ้านเป็นส่วนใหญ่ โดยมีถนนแยกเข้าไปทั้ง 12 หมู่บ้าน ถนนภายในหมู่บ้านบางสายจะเป็นถนน ค.ส.ล. และบางสายเป็นถนนลูกรัง ซึ่ง ในช่วงฤดูฝนจะทำให้การสัญจรไป – มาไม่สะดวก

ด้านสาธารณูปโภค การไฟฟ้าในพื้นที่เขตองค์การบริหารส่วนตำบลโนนโพน มีไฟฟ้าเข้าถึงทั้ง 12 หมู่บ้าน จำนวนประชากรมีไฟฟ้าใช้คิดเป็นร้อยละ 100 มีทั่วถึงทั้งตำบล ไฟฟ้าสาธารณะมีเพิ่มมากขึ้นทุกปี มีเพียง บางจุดที่ต้องเพิ่มเติมการประปา มีระบบประปาในส่วนที่องค์การบริหารส่วนตำบลโนนโพน ดำเนินการ 4 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 1,2,6,11 ส่วนหมู่ที่ 3,4,5,7,8,9,10,12 มีระบบประปาที่ทางหมู่บ้านบริหารจัดการเอง

ด้านการสื่อสาร โทรศัพท์สาธารณะ 15 แห่งแต่ใช้การไม่ได้ มีเสาสัญญาณโทรศัพท์ (AIS, DTAC, TRUE Move H) โทรศัพท์พื้นฐานตามบ้านเรือนไม่นิยมใช้ ประชาชนส่วนใหญ่นิยมใช้โทรศัพท์มือถือ ปัจจุบันนี้มีเครือข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ทุกยี่ห้อให้บริการ มีตู้ไปรษณีย์จำนวน 2 แห่ง และมีเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ให้บริการครอบคลุมทุกพื้นที่

ด้านเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่ชุมชนมีการทำการเกษตร นาข้าว ทำสวนผักผลไม้ สวนยางพารา ปลูกมันสำปะหลัง ปลูกข้าวโพดเพาะเห็ดฟาง เห็ดขอนขาว เพาะไม้ดอกไม้ประดับ เช่นเฟื่องฟ้า ม.9,ม.12 ส่วนการทำ ประมงมีการขุดบ่อดินเลี้ยงปลา การเลี้ยงกุ้งก้ามกรามแดงในบ่อปูน ส่วนการปศุสัตว์มีการเลี้ยงโค – กระบือ เพื่อไว้ จำหน่ายเป็นเนื้อสัตว์ไว้บริโภค เลี้ยงไก่พื้นเมือง เลี้ยงไก่เนื้อระบบปิดป้อนโรงงานผลิตเนื้อไก่ การเลี้ยงแพะในพื้นที่ หมู่ที่ 3 การเลี้ยงหมูในระบบฟาร์มปิด หมู่ที่ 10

ด้านอุตสาหกรรม ได้มีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็ก จำนวน 2 แห่ง และโรงงานอุตสาหกรรม ขนาดใหญ่ จำนวน 1 แห่ง โดยมีที่ตั้ง หมู่ที่ 6 ถนนวารินชำราบ – กันทรลักษ์ (โรงงานแก้วหน้าไก่อสด ผลิตและ จำหน่ายเนื้อไก่เพื่อการบริโภค) การพาณิชย์และกลุ่มอาชีพ

ด้านกลุ่มอาชีพ ได้มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพต่างๆตามศักยภาพของชุมชน ดังนี้ 1) กลุ่มอาชีพตัดเย็บ เสื้อผ้า หมู่ที่ 6 2) กลุ่มเกษตรกรชาวนา หมู่ที่ 9 และ หมู่ที่ 12 3) กลุ่มเกษตรกรเลี้ยงโค หมู่ที่ 11 4) กลุ่มเกษตรกรทำนา หมู่ที่ 3 และ หมู่ที่ 2 5) กลุ่มพัฒนาอาชีพ หมู่ที่ 7 6) กลุ่มเข้มแข็ง หมู่ที่ 1 7) กลุ่มถั่วคั่วทราย หมู่ที่ 3 8) กลุ่มสตรี ปักฉลุ หมู่ที่ 1 9) กลุ่มออมทรัพย์ 1 กลุ่ม 10. กลุ่มอื่นๆ 1 กลุ่ม

4.2 สถานการณ์การสื่อสารแต่ละพื้นที่

การดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้ได้มีการศึกษาบริบทชุมชน การจัดเวทีระดมความคิดเห็นกับกลุ่มเป้าหมาย ที่ เกี่ยวข้องในหลายภาคส่วนอย่างมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ชาวบ้านแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพและ

ข้อจำกัดของการสื่อสารในชุมชน เพื่อให้ได้รู้สถานการณ์และศักยภาพ ข้อจำกัดของการสื่อสารในชุมชน และการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเป้าหมายตามศักยภาพและข้อจำกัดของกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้พื้นที่จริงเป็นพื้นที่ฝึกปฏิบัติ จนได้ข้อมูลและผลงานของการเตรียมรองรับสังคมสูงวัยใน 3 พื้นที่ จนทำให้เกิดข้อมูลสถานการณ์การสื่อสารในชุมชน โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.2.1 องค์การบริหารส่วนตำบลบุงหวาย

ตำบลบุงหวาย เป็นชุมชนขนาดใหญ่มีจำนวนชุมชน 20 ชุมชน และมีบริบทของชุมชนที่ระยห่างกัน บางส่วนมีที่อยู่อาศัยกระจุกตัวเป็นจุดๆ มีถนนสายสำคัญทางหลวงหมายเลข 226 ระหว่างอุบลราชธานีไปจังหวัดศรีสะเกษ กำลังเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงของชุมชนจากชุมชนชนบทจะกลายเป็นเมืองมากขึ้น การสื่อสารก็จะมีคามทันสมัยด้วยการเข้ามาของเทคโนโลยีหลายๆอย่าง ทำให้การสื่อสารก็มีความเข้มข้นไปด้วยเช่นกัน เกิดช่องทางในการสื่อสารทั้งหมด 5 รูปแบบคือ 1) มีกลุ่มไลน์ระดับหมู่บ้านและกลุ่มไลน์ระดับตำบล จำนวน 7 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มไลน์ทีม อ.ส.ม ที่ครอบคลุมในทุกหลังคาเรือน กลุ่มไลน์ผู้นำ ต. บุงหวาย กลุ่มไลน์ อ.ส.ม โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โนนน้อย หุ่งบอน กลุ่มไลน์ผู้สูงอายุ ต.บุงหวาย กลุ่มไลน์ OTOP บุงหวาย กลุ่มไลน์ราชสีห์ บุงหวาย กลุ่มไลน์ ม.6 บุงหวาย เป็นต้น 2) มีเฟสบุ๊คกลุ่มระดับตำบล เช่น เฟสบุ๊คกลุ่มอภัยบุงหวาย เป็นต้น 3) มีเว็บไซต์ของท้องถิ่นหรือของอบต.บุงหวาย 4) มีวารสารเป็นรายเดือนแจกทุกหมู่บ้าน 5) มีหอกระจายข่าวทุกหมู่บ้าน จำนวน 20 แห่ง ลักษณะเนื้อหาที่มีการสื่อสารในชุมชน คือ การเล่าเรื่องกิจกรรมหรือเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยมีลำดับเส้นทางของการสื่อสาร จากเนื้อหาที่อยู่ต้นทาง อสม.,ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน นายอำเภอ และจังหวัด หรือจะเป็นตั้งแต่การสั่งการจากจังหวัดลงมา ที่หมู่บ้านชุมชนมา ถึง อสม.,หรือผู้ใหญ่บ้าน แต่ในการสื่อสารนั้นก็ยังมีข้อจำกัด เช่น สัญญาณอินเทอร์เน็ตตำบลหรืออินเทอร์เน็ตประชารัฐไม่ครบทุกชุมชนหรือหมู่บ้าน และหอกระจายข่าวไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ ทำให้การสื่อสารชุมชนเกิดอุปสรรคในการสื่อสาร

4.2.2 เทศบาลตำบลแสนสุข

ตำบลแสนสุขมีศักยภาพด้านบุคคลในการเป็นนักจัดรายการ ซึ่งชุมชนแสนสุขมีสถานีวิทยชุมชนแสนสุขคลื่น 104.50 MHz ได้แก่ พีโรส จัดรายการวันจันทร์-ศุกร์ แม่ใหญ่נית จัดรายการวันจันทร์-อาทิตย์ และมีไลน์ผู้นำพบชาวบ้าน พ่อใหญ่จ้อย จัดรายการวันอาทิตย์ พ่อใหญ่ห้าง จัดรายการวันจันทร์-วันศุกร์ ช่อมหม้อใหญ่ มีผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน) อสม. กรรมการหมู่บ้าน/ชุมชน เป็นทีมนักสื่อสารในชุมชนเพื่อสื่อสารข้อมูลจากหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานอื่นๆสู่ประชาชนในพื้นที่ ส่วนช่องทางการสื่อสาร ได้แก่ หอกระจายข่าวหรือเสียงตามสายทุกหมู่บ้าน มีสถานีวิทยชุมชนจำนวน 1 แห่ง มีป้ายโฆษณาและประชาสัมพันธ์ของท้องถิ่นจำนวน 1 แห่ง มีแผ่นพับของท้องถิ่น มีรถแห่ของท้องถิ่น มีกลุ่มไลน์ต่างๆ มีเฟสบุ๊คของชุมชนและของเทศบาลแสนสุข และมีการประชุมประจำเดือนเป็นช่องทางในการสื่อสาร

4.2.3 องค์การบริหารส่วนตำบลโนนโพน

ตำบลโนนโพน ส่วนใหญ่ผู้ส่งสาร เป็นผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต. และอสม. ส่วนเนื้อหาในการสื่อสาร จะเป็นในลักษณะของการเขียนข่าว การประชาสัมพันธ์ การเตือนภัย การเฝ้าระวังโรคภัยต่างๆ ส่วนช่องทางการสื่อสาร ได้แก่ 1) หอกระจายข่าวแต่ละหมู่บ้าน 12 หมู่บ้าน 2) มีกลุ่มไลน์จำนวน 7 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มประสานงาน อสม. กลุ่มประสานงานกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มโนนโพนป้องกันโรค กลุ่ม สอบต. กลุ่ม อบต.โนนโพน กลุ่มโนนโพนสุขภาพ กลุ่มทีมโนนโพน 3) เฟสบุ๊ค อบต.โนนโพน 4) เว็บไซต์ อบต.โนนโพน

- 5) การประชุมสัญจร(กำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน) 6) วารสาร อบต.(วารสารสรุปการดำเนินงานของอบต.ใน 1 ปีที่ผ่านมา)
7) จดหมายข่าว 8) แผ่นพับ ส่วนผู้รับสาร ได้แก่ ประชาชนทั่วไป ชาวบ้าน หน่วยงานในเขตพื้นที่

4.3 ศักยภาพและความสามารถในการสื่อสารของชุมชน

4.3.1 องค์การบริหารส่วนตำบลบุงหวาย

ศักยภาพและความสามารถของชุมชนในการสื่อสาร โดยสามารถแบ่งออกเป็นด้านๆ ได้ทั้งหมด 3 ด้าน ได้แก่

1) ด้านศักยภาพบุคคล เช่น กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้นำชุมชนที่มีหอกระจายข่าวเป็นช่องทางในการสื่อสาร มีกลุ่มไลน์ของผู้นำในชุมชนส่งข่าวสารกิจกรรมในชุมชนแก่ผู้บังคับบัญชาและต่อสาธารณะ กลุ่มที่ 2 กลุ่ม อสม.ใช้กลุ่มไลน์และเฟสบุ๊กเป็นช่องทางในการสื่อสาร โดยได้สร้างกลุ่มเฟสบุ๊กอภัยภูเบศร ซึ่งรวมเรื่องราวของคนบุงหวาย เช่น ในเวลาตอนเช้าจะมีสภากาแฟ, เวลาตอนเที่ยง, การเชิญชวนมาออกกำลังกายตอนเย็น เช่น การปั่นจักรยาน การเดินแอโรบิก เป็นต้น กลุ่มที่ 3 กลุ่มท้องถิ่นหรือสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล โดยจะมีกลุ่มไลน์ท้องถิ่น มีเว็บไซต์ของสำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลบุงหวาย นอกจากนี้ยังมีบุคลากรที่มีความสามารถเฉพาะด้าน เช่น มีพิธีกรในงานต่างๆ มีนักข่าวท้องถิ่น(นายลอง พิมพ์ชาย) เป็นต้น

2) ด้านศักยภาพเทคโนโลยี ได้แก่ มีอินเทอร์เน็ตประชารัฐในตำบล มี หมู่ 6, หมู่ 9, หมู่ 15 มีหอกระจายข่าวทุกหมู่บ้าน ทุกชุมชน 20 หมู่ มีโทรศัพท์เคลื่อนที่ทุกครัวเรือนๆละอย่างน้อย 3 เครื่อง เป็นต้น

3) ด้านศักยภาพทักษะการนำเสนอเนื้อหา ได้แก่ การบอกเล่ากิจกรรมเป็นรูปภาพประกอบด้วยข้อความ การส่งสติ๊กเกอร์ การทำคลิปวิดีโออย่างง่าย การเขียนข่าวขึ้นเว็บไซต์ การประกาศข่าว การดำเนินการเป็นพิธีกรในงานต่างๆ (บทกลอน)

4.3.2 เทศบาลตำบลแสนสุข

1) ด้านศักยภาพบุคคล ตำบลแสนสุขมีพื้นที่บริบทเป็นเมือง บุคลากรที่เป็นสมาชิกชุมชนส่วนใหญ่เป็นข้าราชการ การนำเสนอผ่านสื่อต่างๆมีความสามารถที่นำเสนอ โดยมีกลุ่มต่างๆเกิดขึ้น ได้แก่ กลุ่มที่ 1 กลุ่มนักจัดรายการ ซึ่งจัดรายการของสถานีวิทยุชุมชนแสนสุข คลื่น 104.50 MHz ได้แก่ พิโรธ จัดรายการวันจันทร์-ศุกร์ แม่ใหญ่ นิต จัดรายการวันจันทร์-อาทิตย์ และมีไลน์ผู้นำพบชาวบ้าน พ่อใหญ่จ้อย จัดรายการวันอาทิตย์ พ่อใหญ่ ห้าง จัดในวันจันทร์-วันศุกร์ รายการซ่อมหม้อใหญ่ เป็นต้น กลุ่มที่ 2 กลุ่มของผู้นำชุมชน(กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน) อสม. กรรมการหมู่บ้าน/ชุมชน สามารถสื่อสารผ่านหอกระจายข่าวและผ่านทางไลน์

2) ด้านศักยภาพเทคโนโลยี ตำบลแสนสุขมีสถานีวิทยุกระจายเสียงเป็นวิทยุชุมชนชื่อวิทยุชุมชนแสนสุข คลื่น 104.50 MHz จำนวน 1 แห่ง มีหอกระจายข่าวประจำชุมชนทุกชุมชน มีป้ายโฆษณาขนาดใหญ่จำนวน 1 ป้าย มีกลุ่มไลน์ มีรถแห่ประจำเทศบาล และมีเฟสบุ๊กของเทศบาล

3) ด้านศักยภาพทักษะการนำเสนอเนื้อหา ตำบลแสนสุขเป็นตำบลใหญ่และศักยภาพเรื่องของบุคลากรในชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มข้าราชการเกษียณ มีความรู้ในด้านต่างๆ มีการเขียนข่าวลงในเว็บไซต์ การทำคลิปวิดีโอแบบสั้นๆ มีการประกาศข่าว และการพูดคุยในรายการ

4.3.3 องค์การบริหารส่วนตำบลโนนโพน

1) ด้านศักยภาพบุคคล ตำบลโนนโพนมีบริบทพื้นที่ชนบท ศักยภาพของชุมชนอาจจะมีความแตกต่างตำบลใหญ่หรือชุมชนในตัวเมือง สามารถแบ่งออกเป็น กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผู้นำชุมชน (กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน) มีข้อมูลจากหน่วยงานของรัฐสื่อสารผ่านหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน และผ่านทั้งกลุ่มไลน์ กลุ่ม

เฟซบุ๊ก นอกจากนี้ยังมีในส่วนของบุคลากรในสำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลโนนโพนเป็นผู้หนังสือประจำ อบต.ให้ไปถึงทุกหมู่บ้าน

2) ด้านศักยภาพเทคโนโลยี ตำบลโนนโพน มีหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้านในการสื่อสารเนื้อหา หรือข้อมูลจากทางหน่วยงานรัฐสู่คนในชุมชนมีทั้งหมด 12 แห่งทุกหมู่บ้าน มีหนังสือประชาสัมพันธ์จาก อบต. การตั้งกลุ่มไลน์ต่างๆ เฟซบุ๊กของ อบต. และเว็บไซต์ของ อบต.ด้วย

3) ด้านศักยภาพทักษะการนำเสนอเนื้อหา ส่วนของเนื้อหาหรือประเด็นในพื้นที่ตำบลโนนโพนนั้น มีการดำเนินงานกิจกรรมการพัฒนาส่งเสริมความเป็นอยู่ของคนในชุมชนจำนวนมาก แต่การหยิบยกเนื้อหาหรือ ประเด็นในการนำเสนอไม่สามารถดำเนินการได้ ส่วนใหญ่จะอาศัยผู้นำชุมชนในการเสนอตามหอกระจายข่าวและ การประกาศตามกิจกรรมหรืองานบุญต่างๆ

4.4 ข้อจำกัดการสื่อสารของชุมชน

ข้อจำกัดการสื่อสารของชุมชนก็มีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับสภาพทางเศรษฐกิจและงบประมาณในการ สนับสนุนเรื่องของโครงสร้างการสื่อสารในพื้นที่ พร้อมทั้งศักยภาพของผู้นำในการดึงงบประมาณหรือการเสนอ งบประมาณลงมาสู่พื้นที่ บางครั้งก็ขึ้นอยู่กับความต้องการของชุมชนด้วยเช่นกันที่จะมีความต้องการที่จะใช้ เทคโนโลยีด้านการสื่อสารมากน้อยแตกต่างกัน แต่ก็ถือว่าระบบโครงสร้างการสื่อสารเข้าไปสู่ชุมชนได้เกือบ ครอบคลุมทั้งหมด เช่น สัญญาณอินเทอร์เน็ตทางโทรศัพท์ สัญญาณอินเทอร์เน็ตประจํารัฐหรืออินเทอร์เน็ตประจำ หมู่บ้าน แม้แต่อินเทอร์เน็ตประจำบ้าน เป็นต้น ก็สามารถเข้าถึงเกือบทุกคน ในพื้นที่งานวิจัยทั้ง 3 พื้นที่ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลบึงหวาย เทศบาลตำบลแสนสุขและองค์การบริหารส่วนตำบลโนนโพน ในทั้ง 3 พื้นที่นี้ ก็มีข้อจำกัดในการสื่อสารที่มีความแตกต่างกัน ทั้งศักยภาพของบุคคล ระบบโครงสร้างการสื่อสารหรือช่องทาง และทักษะการสื่อสารเนื้อหาการนำเสนอ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

4.4.1 องค์การบริหารส่วนตำบลบึงหวาย

ข้อจำกัดการสื่อสารของตำบลบึงหวาย สามารถแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านศักยภาพบุคคล ด้านช่องทาง และด้านทักษะการสื่อสารเนื้อหา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) ศักยภาพของบุคคล ได้แก่ มีกลุ่มเครือข่ายเฉพาะกลุ่มไม่หลากหลาย เช่น กลุ่ม อสม., กลุ่มผู้นำ ชุมชน กลุ่มเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น เป็นต้น การเข้ามาร่วมเป็นจิตอาสาสมัครสื่อสารชุมชนยังมีจำนวนน้อย

2) ระบบโครงสร้างการสื่อสารหรือช่องทาง ได้แก่ ระบบโทรศัพท์ยังมีสัญญาณไม่ทั่วถึง สัญญาณ อินเทอร์เน็ตไม่ทั่วถึง หอกระจายในหมู่บ้านบางหมู่บ้านชำรุด อินเทอร์เน็ตประจํารัฐมีความเร็วจำกัด

3) ทักษะการสื่อสารเนื้อหา ได้แก่ ชุมชนมีการนำเสนอแบบเรื่องเล่าผ่านภาพถ่าย การเขียนข่าวขึ้น เว็บไซต์ การทำคลิปแบบสั้นๆ แต่ยังขาดการคิดประเด็นเนื้อหาในการนำเสนอให้มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

4.2 เทศบาลตำบลแสนสุข

ข้อจำกัดการสื่อสารพื้นที่ตำบลแสนสุข สามารถแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านศักยภาพของ บุคคล ด้านช่องทางและด้านทักษะการสื่อสารเนื้อหา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) ศักยภาพของบุคคล ตำบลแสนสุขส่วนใหญ่คนที่มีความสามารถในการสื่อสารจะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ หรือกลุ่มข้าราชการเกษียณ และกลุ่มของผู้นำชุมชน (กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน) แต่ก็มีข้อจำกัดในเรื่องของการใช้ เทคโนโลยีในการสื่อสาร และการใช้ช่องทางในการสื่อสารแบบออนไลน์ ทำให้การสื่อสารผ่านช่องทางแบบ ออนไลน์เกิดข้อจำกัดของคนทำงานสื่อสารในพื้นที่ตำบลแสนสุข

2) ระบบโครงสร้างการสื่อสารหรือช่องทาง ได้แก่ สถานีวิทยุชุมชนแสนสุข คนในชุมชนก็ไม่ได้รับสื่อสารผ่านช่องทางนี้มากเท่าที่ควร ส่วนระบบสัญญาณอินเทอร์เน็ตจะเป็นอินเทอร์เน็ตประจำบ้าน และสัญญาณอินเทอร์เน็ตจากโทรศัพท์ แต่ก็ยังขาดสัญญาณอินเทอร์เน็ตสาธารณะที่ครอบคลุมทุกพื้นที่ ซึ่งมีเพียงสัญญาณอินเทอร์เน็ตที่เทศบาลเท่านั้น ส่วนป้ายโฆษณาเป็นของเอกชนต้องมีการติดต่อประสานงานกับเจ้าของป้ายเพื่อขออนุญาต

3) ทักษะการสื่อสารเนื้อหา การนำเสนอส่วนใหญ่จะเป็นการใช้ทักษะในการพูดคุย ซึ่งเป็นส่วนของกลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มนักจัดรายการ แต่ยังขาดการหยิบยกประเด็นมาสื่อสารหรือมาเล่าสื่อสารสู่สาธารณะได้

4.4.3 องค์การบริหารส่วนตำบลโนนโพน

ข้อจำกัดการสื่อสารของตำบลโนนโพน สามารถแบ่งเป็นออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านศักยภาพบุคคล ด้านช่องทาง และด้านทักษะการสื่อสารเนื้อหา ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

- 1) ศักยภาพของบุคคล ผู้ใหญ่บ้านบางหมู่บ้านใช้ภาษาสื่อสารไม่เข้าใจหรือเข้าใจได้ยาก
- 2) ด้านระบบโครงสร้างการสื่อสารหรือช่องทาง หอกระจายข่าวใช้งานมานาน ทำให้เสียงไม่ชัดเจน ผู้รับสารไม่เข้าใจ
- 3) ด้านทักษะการสื่อสารเนื้อหา ผู้ส่งสาร ขาดความเอาใจใส่ในการส่งต่อข้อมูลข่าวสาร
- 4) สัญญาณของการกระจายเสียง ไม่ทั่วถึง บ้านคนอยู่ไกลไม่ได้ยินเสียงประชาสัมพันธ์

4.5 ความคาดหวังในการสื่อสารของชุมชน

ส่วนความคาดหวังของชุมชนต่อการดำเนินงานโครงการการผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมเพื่อการสื่อสารโครงการรองรับสังคมสูงวัย อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบเสริมพลังจากผู้เข้าร่วมเวทีระดมความคิดเห็นและเวทีสร้างความเข้าใจต่อโครงการฯ ซึ่งได้มีผู้แทนจาก 3 พื้นที่ เข้าร่วมแสดงความคิดเห็น โดยมีรายละเอียด ดังนี้

4.5.1 องค์การบริหารส่วนตำบลบึงหวาย

ได้มีการกำหนดความคาดหวังทั้งหมด 8 ประเด็น ได้แก่ 1) การมีข้อมูลสถานการณ์ผู้สูงวัย 2) การมีทีมศักยภาพในการผลิตสื่อ 3) เกิดเครือข่ายสื่อ 4) การสร้างกระแสในท้องถิ่น 5) มีสื่อที่ผลิตจากชุมชน 6) กลุ่มเป้าหมายมีความเข้าใจในสภาวะ 7) เป็นนักสื่อสารชุมชน 8) มีการทำงานเรื่องการสื่อสารอย่างต่อเนื่อง ผลการประเมินแบบเสริมพลัง พบว่า ความคาดหวัง หัวข้อ การทำงานการสื่อสารอย่างต่อเนื่องมาลำดับที่ 1 ความคาดหวังหัวข้อกลุ่มเป้าหมายมีความเข้าใจในสภาวะลำดับที่ 2 และความคาดหวังหัวข้อการมีข้อมูลสถานการณ์ลำดับที่ 3 และน้อยสุด ความคาดหวังหัวข้อการเกิดเครือข่ายสื่อสาร ดังภาพที่ 4-1 การระดมความคิดเห็นกำหนดความคาดหวังร่วมกันตำบลบึงหวาย

ประเด็น	แบบประเมิน เสริมพลัง คณะนักให้ (1-5)						หมายเหตุ / อธิบาย
1. มีข้อมูลสถานการณ์	3	3	3	3	2	28	ข้อมูลที่มีอยู่ สอดคล้อง ไม่ค่อยมีข้อมูลว่าไม่ชัดเจน
2. ทีมมีศักยภาพในการผลิตสื่อ	2	2	2	1	2	18	ศักยภาพยังไม่ค่อยมี ทีมผลิตสื่อไม่ชัดเจน
3. เกิดเครือข่ายสื่อ	2	2	2	2	2	2	เครือข่ายสื่อที่มีอยู่ ไม่ชัดเจน ไม่ค่อยมีข้อมูลว่าไม่ชัดเจน
4. สร้างกระแสในท้องถิ่น	3	3	3	3	3	3	พบว่ามีกระแสในท้องถิ่น แต่ยังไม่ชัดเจน ไม่ค่อยมีข้อมูลว่าไม่ชัดเจน
5. มีสื่อที่ผลิตจากชุมชน	1	1	2	2	1	14	ในพื้นที่ มีสื่อที่ผลิตจากชุมชน แต่ยังไม่ชัดเจน ไม่ค่อยมีข้อมูลว่าไม่ชัดเจน
6. กลุ่มเป้าหมายมีความเข้าใจในสุขภาพ	3	3	3	4	3	32	กลุ่มเป้าหมายมีความเข้าใจในสุขภาพ แต่ยังไม่ชัดเจน ไม่ค่อยมีข้อมูลว่าไม่ชัดเจน
7. เป็นนักสื่อสารชุมชน	4	4	4	4	4	4	มีนักสื่อสารชุมชน แต่ยังไม่ชัดเจน ไม่ค่อยมีข้อมูลว่าไม่ชัดเจน
8. มีการทำงานเพื่อการผลิตสื่ออย่างต่อเนื่อง	4	4	3	4	3	36	มีทีมที่ทำงานเพื่อการผลิตสื่ออย่างต่อเนื่อง แต่ยังไม่ชัดเจน ไม่ค่อยมีข้อมูลว่าไม่ชัดเจน

ภาพที่ 4-1 การระดมความคิดเห็นกำหนดความคาดหวังร่วมกันตำบลทุ่งหวาย

4.5.2 เทศบาลตำบลแสนสุข

ส่วนเทศบาลตำบลแสนสุข ได้มีการกำหนดความคาดหวังทั้งหมด 8 ประเด็น ได้แก่ 1) การมีข้อมูลสถานการณ์ผู้สูบบุหรี่ 2) การมีทัศนียภาพในการผลิตสื่อ 3) เกิดเครือข่ายสื่อ 4) การสร้างกระแสในท้องถิ่น 5) มีสื่อที่ผลิตจากชุมชน 6) กลุ่มเป้าหมายมีความเข้าใจในสุขภาวะ 7) เป็นนักสื่อสารชุมชน 8) มีการทำงานเรื่องการสื่อสารอย่างต่อเนื่อง ผลการประเมินแบบเสริมพลัง พบว่า ความคาดหวัง หัวข้อ การเป็นนักสื่อสารชุมชนมาลำดับที่ 1 ความคาดหวังหัวข้อทัศนียภาพในการผลิตสื่อมาลำดับที่ 2 และความคาดหวังลำดับที่ 3 มี 3 หัวข้อ ได้แก่ การมีข้อมูลสถานการณ์ กลุ่มเป้าหมายในชุมชนมีความเข้าใจสุขภาวะ และหัวข้อมีการทำงานเรื่องการสื่อสารอย่างต่อเนื่อง และน้อยสุด ความคาดหวังหัวข้อการเกิดเครือข่ายสื่อสาร ดังภาพที่ 4-2 การระดมความคิดเห็นกำหนดความคาดหวังร่วมกันตำบลแสนสุข

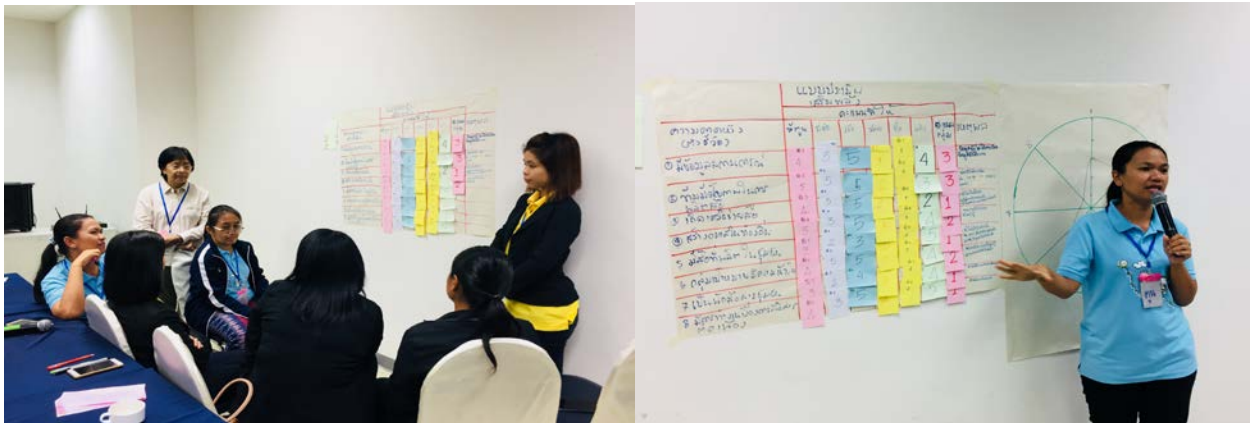

ความคาดหวัง	แบบประเมินแบบเสริมพลัง คะแนนให้						หมายเหตุ
	นัก	คุณค่า	สมัคร	ทุน	ole.	รวม	
1. มีข้อมูลสถานการณ์	3	5	5	1		5	มีข้อมูลภายใน 100 คน
2. ทีมมีศักยภาพในการผลิตสื่อ	4	5	5	2		5	นอกเหนือจากศักยภาพที่มีอยู่
3. เกิดเครือข่ายสื่อ	3	5	5	2		4	มีข้อมูลทางสื่อ
4. สร้างกระแสในท้องถิ่น	4	5	5	2		4	กระตุ้นให้สื่อมวลชน
5. มีสื่อที่ผลิตจากชุมชน	4	5	5	2		4	มีสื่อมวลชนในท้องถิ่น
6. กลุ่มเป้าหมายมีความเข้าใจในสุขภาพ	5	5	5	2		5	มีสื่อมวลชนในท้องถิ่น
7. เป็นนักสื่อสารชุมชน	5	5	5	1		5	มีสื่อมวลชนในท้องถิ่น
8. มีการทำงานร่วมกัน	5	5	5	1		4	มีสื่อมวลชนในท้องถิ่น

ภาพที่ 4-2 การระดมความคิดเห็นกำหนดความคาดหวังร่วมกันตำบลแสนสุข

4.5.3 องค์การบริหารส่วนตำบลโนนโพน

ส่วนเทศบาลตำบลโนนโพน ได้มีการกำหนดความคาดหวังทั้งหมด 8 ประเด็น ได้แก่ 1) การมีข้อมูลสถานการณ์ผู้สูงอายุ 2) การมีทีมศักยภาพในการผลิตสื่อ 3) เกิดเครือข่ายสื่อ 4) การสร้างกระแสในท้องถิ่น 5) มีสื่อที่ผลิตจากชุมชน 6) กลุ่มเป้าหมายมีความเข้าใจในสุขภาพ 7) เป็นนักสื่อสารชุมชน 8) มีการทำงานเรื่องการสื่อสารอย่างต่อเนื่อง ผลการประเมินแบบเสริมพลัง พบว่า ความคาดหวังมาลำดับที่ 1 มี 2 หัวข้อ ได้แก่ การมีข้อมูลสถานการณ์และทีมมีศักยภาพในการสื่อสาร ส่วนความคาดหวังมาลำดับที่ 2 มี 2 หัวข้อ ได้แก่ การสร้างกระแสในท้องถิ่นและกลุ่มเป้าหมายมีความเข้าใจสุขภาพมากขึ้น ส่วนลำดับที่ 3 จำนวน 4 หัวข้อ ได้แก่ การเกิดเครือข่ายสื่อสารชุมชน มีสื่อที่ผลิตในชุมชน เป็นนักสื่อสารชุมชน และการสื่อสารที่มีความต่อเนื่อง ดังภาพที่ 4-3 การระดมความคิดเห็นกำหนดความคาดหวังร่วมกันตำบลโนนโพน

แบบประเมิน
เสริมพลัง
คะแนน 95

ความคาดหวัง (ตัวชี้วัด)	พื้นฐาน	รู้ข้อ	เจ็ท	วิสัย	อึ้ง	แนว	คะแนน กลุ่ม	หมายเหตุ
1 มีข้อมูลสถานการณ์	4	3	5	3	4	4	3	ข้อมูลยังไม่ครบ
2 ทักษะการสื่อสาร	5	5	5	2	4	3	3	ทักษะการสื่อสาร
3 จัดเตรียมเอกสาร	4	5	5	2	3	2	1	เอกสารยังไม่ครบ
4 สร้างเนื้อหาที่น่าสนใจ	3	3	5	3	3	4	2	เนื้อหาที่น่าสนใจ
5 มีสื่อที่ผลิตในชุมชน	2	2	3	3	3	5	1	สื่อที่ผลิตในชุมชน
6 กลุ่มเป้าหมายมีความเข้าใจ	4	5	5	3	3	4	2	กลุ่มเป้าหมายมีความเข้าใจ
7 เป็นแหล่งสื่อสารชุมชน	3	2	4	3	3	4	1	เป็นแหล่งสื่อสารชุมชน
8 มีศักยภาพในการสื่อสาร	4	3	5	3	3	5	1	มีศักยภาพในการสื่อสาร

ภาพที่ 4-3 การระดมความคิดเห็นกำหนดความคาดหวังร่วมกันตำบลโนนโพน

4.6 การพัฒนาศักยภาพนักสื่อสารชุมชน

ทีมวิจัยได้มีการออกแบบกระบวนการดำเนินงานพัฒนาศักยภาพนักสื่อสารชุมชน ซึ่งจะมุ่งเป้าหมายเพื่อให้เกิดเครือข่ายในการสื่อสารสาธารณะของชุมชนสู่การสร้างกระแสเพื่อเตรียมชุมชนรองรับสังคมสูงวัยขึ้นในท้องถิ่น จนทำให้เกิดกระบวนการสร้างนักสื่อสารชุมชน เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในอีกลักษณะหนึ่ง ได้ทำหน้าที่สื่อสารกับคนในชุมชน ผ่านช่องทางต่างๆสู่ผู้ที่เกี่ยวข้องและต่อสาธารณะ ในรูปแบบช่องทางสื่อต่างๆ เช่น ไลน์ เฟสบุ๊ก เพจ เคเบิลทีวี เว็บไซต์ และทีวีส่วนกลาง เป็นต้น โดยเผยแพร่ในระดับชุมชน ระดับท้องถิ่น และส่วนกลาง ตามศักยภาพที่เกิดขึ้นกับนักสื่อสารชุมชนแต่ละคน โดยใช้วิธีการถ่ายทอดจากคนต้นเรื่องเป็นคนให้ข้อมูล ความรู้ และประสบการณ์ ในการขับเคลื่อนเตรียมรองรับสังคมสูงวัย ทั้งนี้กระบวนการพัฒนาศักยภาพนักสื่อสารชุมชน โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.6.1 การค้นหาทีมวิจัย

การค้นหาพื้นที่วิจัยและทีมวิจัยได้เลือกพื้นที่เป้าหมายที่มีการดำเนินงานเรื่องเตรียมรองรับสังคมสูงวัย ภายใต้ โครงการกระบวนการวิจัยหนุนเสริมการสร้างระบบกลไกและพื้นที่รูปธรรมรองรับสังคมสูงวัย ใน 4 โครงการที่มีการดำเนินงานเตรียมรองรับสังคมสูงวัย โดยใช้กระบวนการเปิดเวทีชี้แจงกระบวนการดำเนินงานของโครงการ และกระบวนการสนทนากลุ่มกับผู้บริหารท้องถิ่น ผู้นำชุมชน อสม. เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ของท้องถิ่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุขชุมชน และประชาชนที่สนใจ เพื่อให้เห็นความสำคัญ พร้อมกับความจำเป็นที่ชุมชนต้องใช้การสื่อสารในการเตรียมรองรับสังคมสูงวัย นักวิจัยใช้เวทีการชี้แจงโครงการและการพบปะพูดคุย ชักชวนให้เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครและทีมวิจัยร่วมกัน โดยได้ชี้แจงเหตุผลในการเข้ามาทำกิจกรรมในชุมชน เริ่มต้นด้วยการชักชวนทีมคณะทำงานของทีมวิจัยโครงการอีก 4 โครงการเข้าร่วม และคณะทำงานในชุมชน จนได้คณะทำงานนักสื่อสารชุมชนใน 3 พื้นที่ จำนวน 21 คน ต่อด้วยการพบปะผู้นำชุมชนในแต่ละชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจในการ

ทำงานสื่อสารของชุมชน และการนำเสนอชี้แจงโครงการกับผู้บริหารท้องถิ่น ให้ความสำคัญในการสื่อสารประชาสัมพันธ์ให้เกิดความเข้าใจต่อคนในพื้นที่และเข้าร่วมเป็นทีมวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อสม. เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่หน่วยประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานในท้องถิ่น เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้ไปทาบถาม เชิญชวนทีมคณะทำงานจากภายนอกที่เป็นสื่อมวลชนในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี มาเป็นผู้จัดกระบวนการพัฒนาศักยภาพ การถ่ายทอดความรู้ การชวนฝึกปฏิบัติการ จำนวน 10 คน รวมทีมคณะทำงานวิจัย จำนวน 31 คน ดังภาพที่ 4-4 การจัดเวทีสร้างเข้าใจโครงการกับอาสาสมัครนักสื่อสารชุมชน

ภาพที่ 4-4 การจัดเวทีสร้างเข้าใจโครงการกับอาสาสมัครนักสื่อสารชุมชน

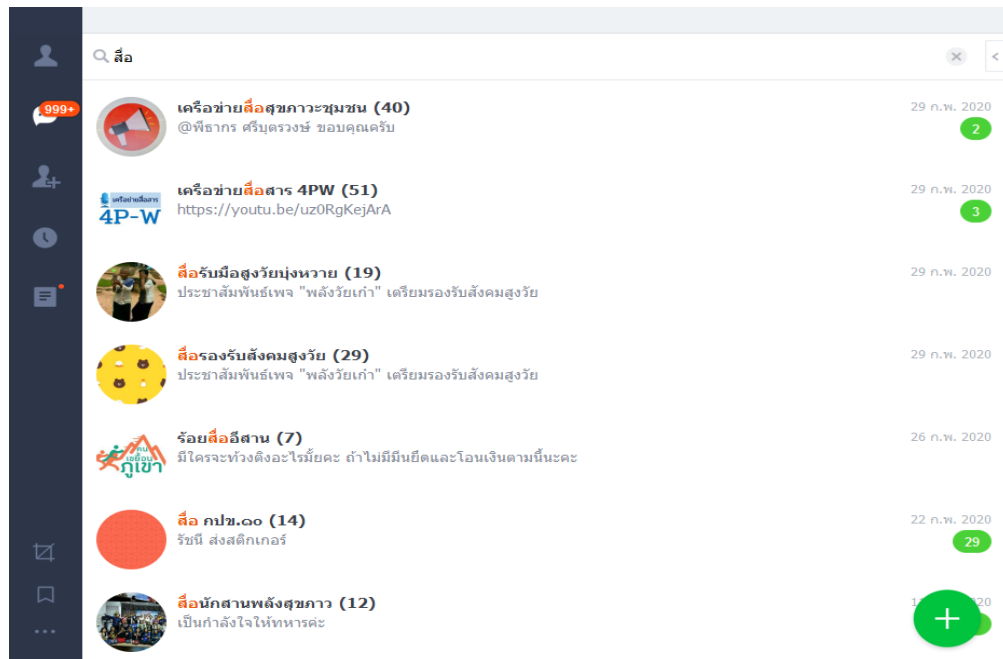
4.6.2 การพัฒนาศักยภาพของนักสื่อสารชุมชน

การพัฒนากลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ดำเนินงานให้สามารถเป็นนักสื่อสารชุมชนในการนำเสนอข่าวสารเพื่อเตรียมรองรับสังคมสูงวัย เป็นการสร้างกลุ่มเป้าหมายให้เป็นนักสื่อสารชุมชน ซึ่งหมายถึง เป็นบุคคลที่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวให้คนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารในชุมชนได้นั้น ทีมวิจัยได้ใช้วิธีการสรรหา ค้นหา ทาบถาม ชักชวนเข้ามาเป็นอาสาสมัครร่วมกัน ซึ่งต้องอาศัยผู้ที่มีใจรักในการสื่อสารด้วย ได้แก่ สื่อมวลชนท้องถิ่น อสม. คณะทำงานโครงการในพื้นที่ ผู้บริหารท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุข (รพ.สต.) ผู้นำชุมชน และผู้ที่สนใจในการสื่อสาร เข้าร่วมเป็นคณะทำงาน ร่วมถ่ายทอดความรู้ ร่วมอบรมเรียนรู้การทำงานสื่อสาร ทั้งหมด จำนวน 31 คน ประกอบด้วยนักสื่อสารชุมชนในพื้นที่ จำนวน 21 คน ได้แก่ ผู้บริหารท้องถิ่น ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุข(รพ.สต.) อสม. ผู้ดูแลผู้ป่วยติดเตียง และกลุ่มผู้สูงอายุ และสื่อมวลชนจำนวน 10 คน ได้แก่ สถานีข่าวเคเบิลทีวีอุบลฯ ไทยพีบีเอส สื่อสร้างสุข และบริษัทข่าวโฮยเกลือสตูดิโอ เป็นต้น ดังภาพที่ 4-5 นักสื่อสารและภาคีเครือข่ายสื่อมวลชน

ภาพที่ 4-5 นักสื่อสารและภาคีเครือข่ายสื่อมวลชน

หลังจากได้นักสื่อสารชุมชนทั้ง 3 พื้นที่ ทางคณะทำงานจึงได้มีการกำหนดช่วงของการพัฒนาศักยภาพนักสื่อสารชุมชนร่วมกันจัดทั้งหมด 3 ครั้ง รวมผู้เข้าร่วมพัฒนาศักยภาพจำนวน 105 คน อาจจะมีคนซ้ำกันบ้าง แต่ก็มีหลากหลาย นอกจากนี้คณะทำงานจึงได้เตรียมช่องทางเผยแพร่เพื่อให้เกิดความหลากหลายช่องทางและเพื่อเชื่อมร้อยภาคีเครือข่ายให้มีหลากหลายช่องทางมากขึ้น เช่น ทางออนไลน์ ได้แก่ กลุ่มไลน์ 2 กลุ่ม กลุ่มสื่อปวงหยาวย กลุ่มรองรับสังคมสูงวัย ดังภาพที่ 4-5 การเตรียมช่องทางการสื่อสารผ่านทางไลน์

ภาพที่ 4-5 การเตรียมช่องทางการสื่อสารผ่านทางไลน์

การเตรียมช่องทางการสื่อสารผ่านช่องทางเฟสบุ๊ก ซึ่งเป็นการสร้างกระแสการสื่อสารทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชนให้เกิดความเป็นเฉพาะในเรื่องการเตรียมรองรับสังคมสูงวัย จึงได้มีการดำเนินการเพื่อให้เกิดความเป็นอัตลักษณ์ของช่องทาง ได้แก่ เพจพลังวัยเก๋า มีผู้ถูกใจ จำนวน 263 คน และมีผู้ติดตามจำนวน 270 คน ดังภาพที่ 4-6 การเตรียมช่องทางการสื่อสารผ่านทางเฟสบุ๊กเพจ

และมีการสื่อสารผ่านช่องทางเฟซบุ๊กเพจอนาคตอุบลราชธานี ซึ่งมีผู้ถูกใจ จำนวน 10,397 คน และมีผู้ติดตามจำนวน 10,376 คน ส่วนใหญ่จะเป็นคนจังหวัดอุบลราชธานีเป็นผู้ติดตาม มุ่งสร้างการเปลี่ยนแปลงอนาคตอุบลราชธานี

และมีการสื่อสารไปยังช่องทางของเครือข่ายสื่อมวลชนในพื้นที่ เช่น เฟซบุ๊กเพจสถานีข่าวเคเบิลทีวีอุบลฯ ซึ่งมีผู้ถูกใจ จำนวน 32,389 คน และมีผู้ติดตามจำนวน 99,157 คน เป็นต้น

ภาพที่ 4-6 การเตรียมช่องทางการสื่อสารผ่านทางเฟซบุ๊กเพจ

กระบวนการพัฒนากลุ่มนักร้องชุมชน ได้เกิดพลังการมีส่วนร่วมของทุกคนที่ร่วมกันออกแบบและวางแผนการผลิตสื่อที่หลากหลายรูปแบบ โดยใช้จัดกิจกรรมพัฒนาศักยภาพของนักร้องชุมชนหรือทีมวิจัย แบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ

4.6.2.1 การอบรมในการสร้างความเข้าใจหลักการสื่อสาร การค้นหาประเด็นข่าว การเขียนเรื่องราวที่จะสื่อสาร

การอบรมในการสร้างความเข้าใจหลักการสื่อสาร การค้นหาประเด็นข่าว การเขียนเรื่องราวที่จะสื่อสาร เป็นการอบรมในช่วงที่ 1 โดยเป็นการสร้างความเข้าใจหลักการสื่อสาร การค้นหาประเด็นข่าว การเขียนเรื่องราวที่จะสื่อสาร เช่น การเขียนข่าว การถ่ายภาพเบื้องต้น การ Live สดผ่านเฟซบุ๊ก เป็นต้น กระบวนการใช้การบรรยาย พร้อมการฝึกปฏิบัติการ และใช้วิธีการระดมความคิดโดยแบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมประมาณ 4-5 คนต่อกลุ่ม ประกอบด้วย คณะทำงานโครงการวิจัยใน 3 พื้นที่ และชาวบ้านที่สนใจ ได้แก่ ผู้บริหารท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุข(รพ.สต.) อสม. ผู้นำชุมชน ผู้สูงอายุ และข้าราชการเกษียณ เป็นต้น จำนวน 30 คน โดยจะแบ่งกลุ่มในการเรียนรู้และให้โจทย์เรียนรู้ คือ ให้แต่ละกลุ่มนำเสนอเรื่องราวที่น่าสนใจของชุมชนตนเองเลือกมา 1 เรื่อง พร้อมเขียนเนื้อหาและบรรยายเสียงประกอบ ซึ่งในแต่ละกลุ่มจะมีวิทยากรเป็นพี่เลี้ยงภายในกลุ่มและมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ เช่น การซักถาม การตั้งคำถาม การเขียนเรื่องราว การถ่ายภาพ และการติดต่อหรือการออกแบบ ทำให้ผู้เข้าร่วมพัฒนาศักยภาพสามารถทำให้ผู้เข้าร่วมเข้าใจหลักการสื่อสารของชุมชนมากขึ้น ผู้เข้าร่วมเกิดความเข้าใจขั้นตอนหรือกระบวนการผลิตสื่อด้วยมือถือมากขึ้น แต่ละคนสามารถบรรยายเป็นเสียงประกอบภาพได้ นอกจากนี้ผู้เข้าร่วมสามารถถ่ายภาพได้สวยและสามารถเขียนเนื้อหาข่าวได้ ดังภาพที่ 1 การเขียนเนื้อหาสื่อกับข่าว และภาพที่ 2 บรรยากาศการฝึกปฏิบัติการ ดังภาพที่ 4-7 การพัฒนาศักยภาพนักร้องชุมชนครั้งที่ 1

การฝึกการตั้งคำถาม

ภาพที่ 4-7 การพัฒนาศักยภาพนักสื่อสารชุมชนครั้งที่ 1

4.6.2.2 การอบรมในการสร้างความน่าสนใจของประเด็น การค้นหาประเด็น การหิบบกประเด็น การเขียนเนื้อหาการผลิตคลิปวิดีโอ

การอบรมในการสร้างความน่าสนใจของประเด็น การค้นหาประเด็น การหิบบกประเด็น การเขียนเนื้อหาการผลิตคลิปวิดีโอ เป็นการอบรมในช่วงที่ 2 โดยใช้การอบรมในการสร้างความน่าสนใจของประเด็น การค้นหาประเด็น การหิบบกประเด็น การเขียนเนื้อหาการผลิตคลิปวิดีโอ โดยการนำประเด็นเนื้อหาการเตรียมรองรับสังคมสูงวัยมาวางแผนการทำคลิปวิดีโอ เช่น การวางแผนโครงเรื่อง การตั้งคำถาม การเขียนเนื้อหา การค้นหาคนต้นเรื่อง การถ่ายทำในพื้นที่จริง การตัดต่อเป็นเรื่องราว เป็นต้น

กระบวนการที่วิจัยได้ใช้การบรรยาย พร้อมการฝึกปฏิบัติการและการระดมความคิด โดยแบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมประมาณ 4-5 คนต่อกลุ่ม ประกอบด้วย คณะทำงานโครงการวิจัยใน 3 พื้นที่ และชาวบ้านที่สนใจ ได้แก่ ผู้บริหารท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุข(รพ.สต.) อสม. ผู้นำชุมชน ผู้สูงอายุ และข้าราชการเกษียณ เป็นต้น จำนวน 35 คน โดยจะแบ่งกลุ่มในการเรียนรู้และให้โจทย์เรียนรู้ คือ ให้แต่ละกลุ่มหิบบกเรื่องราวหัวข้อที่ภายในกลุ่มสนใจร่วมกัน แล้วค้นหาข้อมูลจากคนต้นเรื่อง นำข้อมูลมาเขียนเนื้อหา สัมภาษณ์ ถ่ายภาพมาประกอบเรื่อง และนำมาบรรยายเสียง พร้อมตัดต่อให้เป็นสื่อบทสัมภาษณ์ จำนวน 1 เรื่องต่อกลุ่ม ซึ่งในแต่ละกลุ่มจะมีวิทยากรเป็นที่เลี้ยงภายในกลุ่มและมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ เช่น การซักถาม การตั้งคำถาม การเขียนเรื่องราว การถ่ายภาพเคลื่อนไหว และการตัดต่อหรือการออกแบบ โดยได้ใช้พื้นที่ตำบลโนนโพนเป็นพื้นที่เรียนรู้และพัฒนาศักยภาพแก่นักสื่อสารชุมชน ทำให้เห็นประเด็นที่มีการเตรียมรองรับสังคมสูงวัยในพื้นที่ตำบลโนนโพน ได้แก่ ป่าชุมชน, นักบริหารชุมชน, การทำหมวกใบตาล, การเพาะชำไม้ดอกไม้ประดับ และการทำฟาร์มเห็ด เป็นต้น แต่ละกลุ่มก็จะลงพื้นที่จริงตามที่ได้พูดคุยและแบ่งประเด็นเนื้อหา โดยมีทีมวิทยากรจากสถานีข่าววีเคเบิลทีวีและโสภณเคเบิลทีวีอุบลราชธานี ร่วมเป็นทีมให้ความรู้และทีมพี่เลี้ยงแต่ละกลุ่ม ดังภาพที่ 4-8 การพัฒนาศักยภาพนักสื่อสารชุมชนครั้งที่ 2

5 กลุ่ม 5 ประเด็น ใช้พื้นที่ ตำบลโนนโพนน เป็นที่เรียนรู้

ประเด็นการผลิตสื่อ	บุคคลต้นเรื่อง	ทีมวิทยากร
ป่าชุมชน	จสอ.ปราโมทย์ จันทูมา น. ส. วันทนกานต์ ภาระกุล	นายกุลทิต สุวาทิต น.ส.กิ่งดาวสุวาทิต
นักบริหารชุมชน	น.ส.ชนิสรา สีสันต์	น.ส.สุมาลี สมเสนาะ
การทำหมวกใบตาล	น. ส. จริยาพร ชนะเคน	น.ส.ทาริกา แก้วขาว นายภาณุวิชญ์ ศิริบูรณ์
การเพาะชำต้นไม้ (เฟื่องฟ้าและทองอุไร)	นายฤทธิไกร วาณิชยศิริ	นายฉัฐพงศ์ ศิริทัย
ฟาร์มเห็ด	จสอ. อำนาจ สังขราม	นายสุพจน์ วิชัย

การแบ่งประเด็นผลิตสื่อ

บรรยากาศการลงพื้นที่ปฏิบัติการ

การฝึกลงเสียงบรรยายคลิปวิดีโอ

บรรยายภาคการเก็บภาพ

บรรยากาศการสัมภาษณ์คนต้นเรื่อง

บรรยากาศการให้ข้อมูลของคนต้นเรื่อง

ภาพที่ 4-8 การพัฒนาศักยภาพนักสื่อสารชุมชนครั้งที่ 2

จากการอบรมและพัฒนาศักยภาพแก่นักสื่อสารชุมชนในครั้งนี้ ทำให้นักสื่อสารชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาศักยภาพเกิดความเข้าใจในการวางแผนการดำเนินงาน การหยิบยกประเด็นเด่นของชุมชน ผู้เข้าร่วมสามารถออกแบบและวางแผนการลงพื้นที่เก็บประเด็นในชุมชนได้ ส่งผลให้ผู้เข้าร่วมสามารถผลิตข่าวจำนวน 5 เรื่องพร้อมกับสื่อบทเป็นคลิปข่าว จำนวน 5 เรื่อง นอกจากนี้ นักสื่อสารชุมชนและผู้เข้าร่วมเรียนรู้ได้เรียนรู้วิธีการเตรียมรองรับสังคมสูงวัยของคนในชุมชนและเกิดการแลกเปลี่ยนความรู้การเตรียมรองรับสังคมสูงวัยระหว่างพื้นที่

4.6.2.3 การเรียนรู้การโพสต์ ช่องทางในการโพสต์ การเขียนข้อความที่น่าสนใจ และการแนะนำช่องทางในการสื่อสารทางออนไลน์

การเรียนรู้การโพสต์ ช่องทางในการโพสต์ การเขียนข้อความที่น่าสนใจ และการแนะนำช่องทางในการสื่อสารทางออนไลน์ เป็นการอบรมในครั้งที่ 3 โดยให้นักสื่อสารชุมชนได้เรียนรู้การโพสต์ ช่องทางในการโพสต์ การเขียนข้อความที่น่าสนใจ และการแนะนำช่องทางในการสื่อสารทางออนไลน์ ทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน ในขั้นตอนนี้ทีมวิจัยได้ใช้กระบวนการบรรยายให้ความรู้และฝึกปฏิบัติจริง โดยประกอบกับทีมสื่อมวลชนที่มาเป็นวิทยากรร่วมกันและถ่ายทอดความรู้แบบใกล้ชิดตัวต่อตัว เป็นการถ่ายทอดประสบการณ์ผ่านสถานการณ์จริงและบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญในการสื่อสารเป็นหลัก โดยเรียนรู้ผ่านเนื้อหากิจกรรมหรือผลงานของโครงการในพื้นที่ตำบลแสนสุข ซึ่งได้แบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมประมาณ 3 คนต่อกลุ่ม ประกอบด้วย คณะทำงานโครงการวิจัยใน 3 พื้นที่และชาวบ้านที่สนใจ ได้แก่ ผู้บริหารท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุข(รพ.สต.) อสม. ผู้นำชุมชน ผู้สูงอายุ และข้าราชการเกษียณ เป็นต้น จำนวน 40 คน โดยจะแบ่งกลุ่มในการเรียนรู้และให้โจทย์เรียนรู้ คือ ให้แต่ละกลุ่มหยิบเรื่องราวหัวข้อที่ภายในกลุ่มสนใจร่วมกัน แล้วค้นหาข้อมูลจากคนต้นเรื่อง นำข้อมูลมาเขียนเนื้อหาสัมภาษณ์ ถ่ายภาพมาประกอบเรื่อง และนำมาบรรยายเสียง พร้อมตัดต่อให้เป็นสื่อบทข่าว จำนวน 1 เรื่องต่อกลุ่ม ซึ่งในแต่ละกลุ่มจะมีวิทยากรเป็นที่ปรึกษาภายในกลุ่มและมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ เช่น การซักถาม การตั้งคำถาม การเขียนเรื่องราว การถ่ายภาพเคลื่อนไหว และการตัดต่อหรือการออกแบบ เป็นต้น

4.7 การทดลองการผลิตสื่อโดยการลงพื้นที่ปฏิบัติจริง

การทดลองการผลิตสื่อโดยการลงพื้นที่ฝึกปฏิบัติการจริง ทางทีมวิจัยได้ปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการลงพื้นที่จากเดิมเชิญมาร่วมกันทั้ง 3 พื้นที่ เปลี่ยนเป็นการเชิญวิทยากรและคณะทำงานสื่อมวลชนลง 3 พื้นที่แทน เพื่อให้ นักสื่อสารชุมชนสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ครบทุกคนและคนต้นเรื่องในชุมชนก็สามารถเข้าร่วมรับรู้ พร้อมทั้งให้ข้อมูลแก่นักสื่อสารชุมชนอีกด้วย

4.7.1 การลงพื้นที่ฝึกปฏิบัติการพื้นที่ตำบลแสนสุข

ตำบลแสนสุขเป็นชุมชนเมือง ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นข้าราชการเกษียณ กระบวนการเริ่มแรกจะพูดคุยสร้างความเข้าใจขั้นตอนการดำเนินงานและเป้าหมายในการดำเนินกิจกรรม และมีการให้ความรู้เรื่องการรู้เท่าสื่อ โดยมีนายสุชัย เจริญมุขยพันธ์ จากมูลนิธิสื่อสร้างสุขอุบลราชธานี มาเป็นทีมวิทยากรถ่ายทอดประสบการณ์เรื่อง การสื่อสารทางสังคมแก่นักสื่อสารชุมชน ดังภาพที่ 4-9 การเรียนรู้เท่าทันสื่อของผู้สูงอายุและพัฒนาศักยภาพนักสื่อสารชุมชนครั้งที่ 3

ภาพที่ 4-9 การเรียนรู้เท่าทันสื่อของผู้สูงอายุและพัฒนาศักยภาพนักสื่อสารชุมชนครั้งที่ 3

และหลังจากนั้นคณะทำงานทีมสถานีข่าววิเคเบิลทีวีอุบลราชธานี มาเป็นทีมวิทยากรชวนฝึกปฏิบัติการนำเสนอและผลิตชิ้นงานคลิปวิดีโอสั้นๆจากมือถือ โดยพื้นที่ตำบลแสนสุขได้นำเสนอประเด็นในการผลิตสื่อ ได้แก่ การผลิตเหรียญโปรยทาน, การจักรสานตะกร้า, การออกกำลังกายด้วยยางยืด, การผลิตดอกไม้จันทน์, และการผลิตยางยืด เป็นต้น

ภาพที่ 4-10 การเรียนรู้การผลิตคลิปวิดีโอของนักสื่อสารชุมชน

โดยจะใช้ประเด็นการตั้งศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเป็นเนื้อหาในการสื่อสารกับคนในชุมชน หลังจากนั้นมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ชิ้นงานที่ได้ผลิตเสร็จแล้วนำมาโชว์ผลงาน และเสนอแนะข้อบกพร่องของผลงาน สู่การปรับปรุงแก้ไขให้เกิดความสมบูรณ์มากขึ้น

4.7.2 การลงพื้นที่ปฏิบัติจริงตำบลโนนโพน

ตำบลโนนโพนเป็นชนบทวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนจะเลือกการเกษตรเป็นอาชีพและมีอาชีพเสริมจะเลือกกิจกรรมแบบการรวมกันจัดทำ เช่น การผลิตหมวกจากใบตาล การปลูกไม้ดอกไม้ประดับ การเพาะเห็ด และการอมต้นไม้ เป็นต้น การพัฒนาศักยภาพนักสื่อสารชุมชนพื้นที่โนนโพนครั้งนี้ ใช้ประเด็นที่น่าสนใจของวิถีการใช้ชีวิตของคนตำบลโนนโพน กระบวนการเริ่มที่การสร้างทำความเข้าใจ การวางเป้าหมายร่วมกัน การคิดค้นหาประเด็นหรือการหยิบยกประเด็นที่มีความน่าสนใจ การวางเค้าโครงเรื่อง การเขียนเนื้อหาเป็นสคริป การฝึกการติดต่อและการชมผลงานหรือชิ้นงานของแต่ละกลุ่ม ดังภาพที่ 4-11 การเรียนรู้การผลิตคลิปวิดีโอของนักสื่อสารชุมชนพื้นที่ตำบลโนนโพน

ดั่งภาพที่ 4-11 การเรียนรู้การผลิตคลิปวิดีโอของนักสื่อสารชุมชนพื้นที่ตำบลโนนโพน

4.7.3 การลงพื้นที่ฝึกปฏิบัติจริงตำบลบุงหวาย

ตำบลบุงหวายเป็นพื้นที่กิ่งเมืองกึ่งชนบท วิถีชีวิตของคนตำบลบุงหวาย จะมีการทำเกษตรเป็นหลัก การทำประมงตามธรรมชาติ การเก็บของป่า การจัดทำอาชีพผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ และการรับจ้างตามห้างและโรงงานเย็บผ้า ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงชุมชน กระบวนการครั้งนี้เริ่มต้นด้วยการสร้างความเข้าใจ กำหนดเป้าหมาย ร่วมกัน การค้นหาประเด็นที่น่าสนใจ และการลงพื้นที่ปฏิบัติจริง ทั้งนี้การลงพื้นที่จะช่วยกันในการค้นหาประเด็น และหิบบยกประเด็นมาผลิตเป็นคลิปวิดีโอ เช่น ข้าวฮักข้าวแพง สะพานรัก เป็นแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน การจัดทำไม้กวาดจากก้านมะพร้าว การบ้านตัวอย่างของผู้สูงวัยหรือผู้พิการโดยทีมช่างชุมชน การจัดทำธนาคารต้นไม้ เป็นต้น การพัฒนาศักยภาพนักสื่อสารชุมชนพื้นที่บุงหวาย จะเน้นตามความสนใจของนักสื่อสารชุมชน โดยให้มีการเลือก ประเด็นที่น่าสนใจ การวางแผนโครงเรื่อง การเขียนเนื้อหาเป็นสคริป การฝึกการตัดต่อและการชมผลงานหรือ ชิ้นงานของแต่ละกลุ่ม ดังภาพที่ 4-12 การเรียนรู้การผลิตคลิปวิดีโอของนักสื่อสารชุมชนพื้นที่ตำบลบุงหวาย

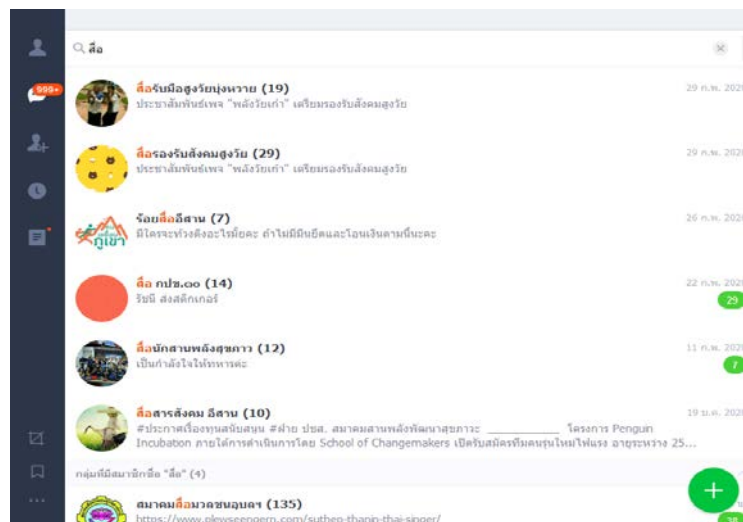

ภาพที่ 4-12 การเรียนรู้การผลิตคลิปวิดีโอของนักสื่อสารชุมชนพื้นที่ตำบลบุงหวาย

4.8 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

4.8.1 การเปลี่ยนแปลงในช่องทางการสื่อสารของชุมชนและภายนอกชุมชน

หลังจากการอบรมพัฒนาศักยภาพนักสื่อสารชุมชน โดยการฝึกปฏิบัติการจริงในพื้นที่ จนทำให้ นักสื่อสารชุมชนและผู้เข้าร่วมรับรู้หลักการลงพื้นที่ได้มากขึ้น การเรียนรู้การเตรียมพร้อมรองรับสังคมสูงวัย การเรียนรู้ช่องทางในการเผยแพร่ต่างๆ เพื่อให้เกิดความหลากหลายของช่องทางในการสื่อสารชุมชน เช่น เกิดเครือข่ายนักสื่อสารชุมชนเตรียมรองรับสังคมสูงวัย เช่น กลุ่มไลน์สื่อรองรับสังคมสูงวัย กลุ่มไลน์สื่อรับมือสูงวัยบุงหวาย เกิดการสื่อสารผ่านช่องทางหลากหลาย เช่น ทางออนไลน์ ได้แก่ กลุ่มไลน์ 2 กลุ่ม กลุ่มสื่อบุงหวาย กลุ่มรองรับสังคมสูงวัย ทางเฟสบุ๊ค ได้แก่ เพจพลังวัยเก๋า เพจอนาคตอุบลราชธานี เพจสถานีข่าวเคเบิลทีวีอุบลฯ และผู้เข้าร่วมสามารถเข้าใจวิธีการปรับปรุงชิ้นงานสื่อของกลุ่มมากขึ้น นอกจากนี้ผู้เข้าร่วมสามารถผลิตข่าวจำนวน 5 เรื่อง สก๊อปข่าวเป็นคลิปข่าว จำนวน 5 เรื่อง และการ Liveสด จำนวน 5 เรื่อง ดังภาพที่ 4-13 การเรียนรู้ช่องทางการเผยแพร่

ภาพที่ 4-13 การเรียนรู้ช่องทางการเผยแพร่

4.8.2 การเปลี่ยนแปลงต่อนักสื่อสารชุมชน

4.8.2.1 การเปลี่ยนแปลงต่อนักสื่อสารชุมชนด้านผลงานสื่อ

การพัฒนาศักยภาพนักสื่อสารชุมชนร่วมกับทีมสื่อมวลชนในพื้นที่ผลิตชิ้นงานสื่อต่างๆ จนทำให้เกิดผลงานของนักสื่อสารชุมชนร่วมกับทีมสื่อมวลชนในพื้นที่ คือ

1) นักสื่อสารชุมชนร่วมมือกับทีมสื่อมวลชนในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ได้ร่วมกันผลิตสื่อในรูปแบบของสื่อออนไลน์ โดยสามารถผลิตเนื้อหาข่าวจำนวน 30 ชิ้น ภาพข่าว 28 ชิ้น และ Live สด ผ่านเฟซบุ๊ก 15 ชิ้น ซึ่งเป็นการสร้างชิ้นงานเพื่อให้เกิดความหลากหลาย ดังภาพตัวอย่างชิ้นงานภาพข่าว และชิ้นงานข่าวประชาสัมพันธ์

บ้านตัวอย่าง ผู้สูงวัย

...บุงหวาย

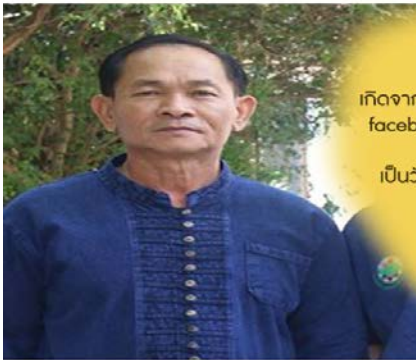
จัดทำโครงการการเตรียมความพร้อม
ของชุมชนทั้งเมือง เพื่อรองรับสังคมสูงวัยและผู้พิการ
เพื่อให้เกิดความรู้สึกว่า ไม่มีใครทอดทิ้งไว้ให้อยู่ลำพัง
โดยส่งทีมงานลงพื้นที่ สำรวจความต้องการของผู้สูงวัยและผู้พิการ
จากนั้นจัดทีมช่างจัดหาซ่อมแซมปรับปรุงพื้นที่ให้เหมาะสม
กับผู้สูงวัยและผู้พิการ

อ.สิทธิชัย ใจวาน
อาจารย์วิทยาลัยแพทยศาสตร์ฯ ม.อุบลฯ

โครงการวิจัยการผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมเพื่อการสื่อสารโครงการรองรับสังคมสูงวัย
58/6 ถนนเขื่อนธานี ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี 34000 อีเมล : Csu.ubn@gmail.com

ข้าวฮักข้าวแพง

เกิดจากแรงศรัทธาที่ทำให้สร้างสำเร็จ โดยใช้ช่องทางติดต่อทาง line
facebook ได้ผลตอบรับที่ดีมาก จากชาวบ้านในพื้นที่ ต่างจังหวัด
ต่างประเทศและได้แรงสนับสนุนจากทุนและไม้
เป็นวัสดุสำคัญในการดำเนินการสร้าง ได้แรงจากอบ.ชาวบ้าน
หน่วยงานราชการมาช่วย โดยไม่มีค่าตอบแทน
ซึ่งเรียกได้ว่า " เป็นพลังศรัทธา "

สมบูรณ์ โสภีพันธ์
นายกอบต.บุงหวาย

โครงการวิจัยการผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมเพื่อการสื่อสารโครงการรองรับสังคมสูงวัย
58/6 ถนนเขื่อนธานี ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี 34000 อีเมล : Csu.ubn@gmail.com

กิจกรรม ออมสามวัย ต.โนนโพน

เห็นหมู่บ้านในชุมชนมาก่อน พอเห็นความร่วมมือ
คิดว่าได้ทำการออมคิดที่ดี สูงวัยเจ็บป่วยมาจะได้มีเงิน
ไม่ต้องพึ่งพาลูกหลาน เพราะมีเงินรองรับของตนเอง

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมออมเงินสามช่วงวัย

โครงการวิจัยการผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมเพื่อการสื่อสารโครงการรองรับสังคมสูงวัย

58/6 ถนนเขื่อนธานี ตำบลโนนเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี 34000 อีเมล : Csu.ubn@gmail.com

ศูนย์กิจกรรมสูงวัย @วัดแสนสุข

ภายในศูนย์ส่งเสริม 5 มิติ
ทางกาย จิตใจ สังแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ
ทางกายคือการออกกำลังกาย
ผู้สูงวัยที่เข้ามาต้องมีสุขภาพร่างกายที่ดีแข็งแรง
เพราะมีชั่วโมงให้ผู้สูงวัยออกกำลังกาย

วินิจ มาผาบ
ประธานศูนย์กิจกรรมสูงวัย

โครงการวิจัยการผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมเพื่อการสื่อสารโครงการรองรับสังคมสูงวัย

58/6 ถนนเขื่อนธานี ตำบลโนนเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี 34000 อีเมล : Csu.ubn@gmail.com

ภาพที่ 4-14 รูปแบบสื่อลักษณะของภาพข่าว

ฉบับ ๑/๒๕๖๒

เปิดพื้นที่สื่อพลเมือง

สู่...การรองรับสังคมสูงวัย

สร้างข่าวด้วยมือถือ เรียนรู้ช่องทางสื่อสารออนไลน์

...เปิดพื้นที่การสื่อสารภาคพลเมืองสู่การรองรับสังคมสูงวัย...

วันนี้(200362)มูลนิธิประชาสังคมจังหวัดอุบลราชธานี ร่วมกับสภาผู้ชมและผู้ฟังรายการ Thai PBS และบริษัท VR-Cable อุบลราชธานี จำกัด ทั้งเครือข่ายนักวิจัยพื้นที่ ตำบลแสนสุข ตำบลโนนโพน และตำบลทุ่งหวาย เข้ามาเรียนรู้กิจกรรมการพัฒนาศักยภาพการผลิตสื่อ “ถ่ายภาพให้สวย ช่วยกันทำคลิปวิดีโอ โซว์การ Live สด” แก่ทีมวิจัยในพื้นที่ ภายใต้โครงการวิจัยการผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมเพื่อการสื่อสารโครงการรองรับสังคมสูงวัย อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อพัฒนาศักยภาพทีมวิจัยให้เป็นนักข่าวพลเมือง สามารถเผยแพร่ผลหรือประเด็นการรองรับสังคมผู้สูงวัยในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีขั้นตอนการเรียนรู้ “หลักการถ่ายภาพให้สวยและนำไปใช้งานเบื้องต้น” การฝึกทักษะการติดต่อหรือผลิตคลิปวิดีโอด้วยมือถือและการ Live สด” อย่างง่าย การเรียนรู้ช่องทางสื่อสารออนไลน์ สร้างนักข่าวด้วยมือถือ พัฒนาทักษะการผลิตสื่อสู่การรองรับสังคมสูงวัย”

มูลนิธิประชาสังคมจังหวัดอุบลราชธานี
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(ฝ่ายวิจัยท้องถิ่น)

โครงการวิจัยการผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมเพื่อการสื่อสารโครงการรองรับสังคมสูงวัย
อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

58/6 ถนนเขื่อนธานี ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี 34000 อีเมล : Csu.ubn@gmail.com

ฉบับ ๔/๒๕๖๒

เปิดพื้นที่สื่อพลเมือง

สู่...การรองรับสังคมสูงวัย

สำเร็จแล้ว ! บ้านตัวอย่างผู้สูงวัย

องค์การบริหารส่วนตำบลบึงหวาย ร่วมกับวิทยาลัย
แพทยศาสตร์และการสาธารณสุข มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
นำสื่อคณะมวลชนเยี่ยมชมบ้านตัวอย่างสำหรับผู้สูงวัยและ
ผู้พิการ หวังสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

สมบูรณ์ โสภีพันธ์
นายก อบต.บึงหวาย

เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2562 นายธนบูรณ์ โสภีพันธ์ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบึงหวาย พร้อมด้วย คณะมวลชน ลงพื้นที่เยี่ยมชมบ้านตัวอย่างผู้พิการ ในโครงการการเตรียมชุมชนเพื่อรองรับสังคมสูงวัยแบบบูรณาการ วิทยาลัยแพทยศาสตร์และการสาธารณสุข มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี โดยได้รับความร่วมมือระหว่าง องค์การบริหารส่วนตำบลบึงหวาย และวิทยาลัยแพทยศาสตร์และการสาธารณสุข มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี โดยได้คัดเลือกทำการศึกษาริเริ่มและปรับปรุงภูมิทัศน์ให้กับบ้านของนางปั้ง อึ้งออง เลขที่ 56 ตำบลบึงหวาย อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ผู้พิการส่วนต่างไม่สามารถเดินไปไหนมาไหนเองได้

อ.สิทธิชัย โจษาน
อาจารย์วิชาสรีรวิทยาและ
การสาธารณสุข ม.อุบลฯ

ทางด้าน อาจารย์สิทธิชัย โจษาน กล่าวไว้ จากการสำรวจ พื้นที่บึงหวาย ยังมีบ้านเรือนที่มีสภาพไม่เหมาะสมสำหรับผู้สูงวัยและผู้พิการอีกจำนวนมาก ซึ่งมีผลต่อการดูแลสุขภาพของผู้สูงวัย ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ โดยผู้สูงวัยและผู้พิการในชุมชน มักมีโรคประจำตัว อาทิ ความดันโลหิต เบาหวาน ไขมันในเลือดสูง บางรายเป็นผู้ป่วยติดบ้าน ผู้ป่วยติดเตียง มีภาวะต้องการการดูแลอย่างต่อเนื่องและดูแลในระยะยาว นอกจากนี้ยังพบว่าผู้สูงวัยจำนวนมากมีปัญหาเกี่ยวกับข้อเข่าเสื่อม ซึ่งส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวัน และส่วนใหญ่ต้องอาศัยอยู่ลำพังในช่วงกลางวัน จึงต้องมีการปรับปรุงสภาพที่อยู่อาศัย เพื่อเตรียมความพร้อม ซึ่งถือเป็นกรณีตัวอย่างในสังคมปัจจุบัน

บ้านตัวอย่างผู้พิการดังกล่าว ได้ดำเนินการปรับปรุงในส่วนต่างๆ ได้แก่ การปรับสภาพพื้นที่ให้เรียบ ลาดชันขึ้น ปรับปรุงสภาพห้องน้ำ ปรับปรุงแสงสว่าง ทำราวจับทางเดินภายในบ้าน และซ่อมแซมในส่วนที่ชำรุดทรุดโทรม โดยได้ทางช่างชุมชนจิตอาสาตำบลบึงหวาย เป็นหัวแรงหลักในการทำงาน ร่วมด้วย องค์การบริหารส่วนตำบลบึงหวาย โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และประชาชนในพื้นที่ ที่ร่วมสมทบทุนบริจาควัสดุในการปรับปรุงบ้านจนแล้วเสร็จ

การปรับสภาพที่อยู่อาศัยสำหรับผู้พิการ ผู้เฒ่าเฒ่า และผู้สูงอายุ นั้น หากกระทำได้เหมาะสม จะทำให้ผู้ที่เฒ่าสมรรถภาพ ผู้พิการ สามารถพัฒนาร่างกายตนเองให้แข็งแรงขึ้นได้ ดังนั้นชีวิตด้วยตนเองได้สะดวกยิ่งขึ้น ลดการพึ่งพิงเป็นการกระตุ้น ซึ่งจะส่งผลทำให้มีสุขภาพชีวิตและจิตใจที่ดีขึ้นต่อไป

ศูนย์วิจัยการพัฒนาระบบสุขภาพ
สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

โครงการวิจัยการผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมเพื่อการสื่อสารโครงการรองรับสังคมสูงวัย
อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

54 ถนนเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี 54000 โทร : 045-812222

ภาพที่ 4-15 รูปแบบสื่อลักษณะของเนื้อหาข่าวประชาสัมพันธ์

2) นักสื่อสารชุมชนร่วมมือกับทีมสื่อมวลชนในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ได้ร่วมกันผลิตสื่อในรูปแบบของการเขียนบทความ โดยสามารถผลิตบทความ 10 ชิ้น และสื่อบันทึกภาพ 15 ชิ้น ดังภาพตัวอย่างการผลิตสื่อบันทึกภาพเป็นคลิปวิดีโอสั้นๆ

ภาพที่ 4-16 รูปแบบสื่อลักษณะของการผลิตสื่อบันทึกภาพ

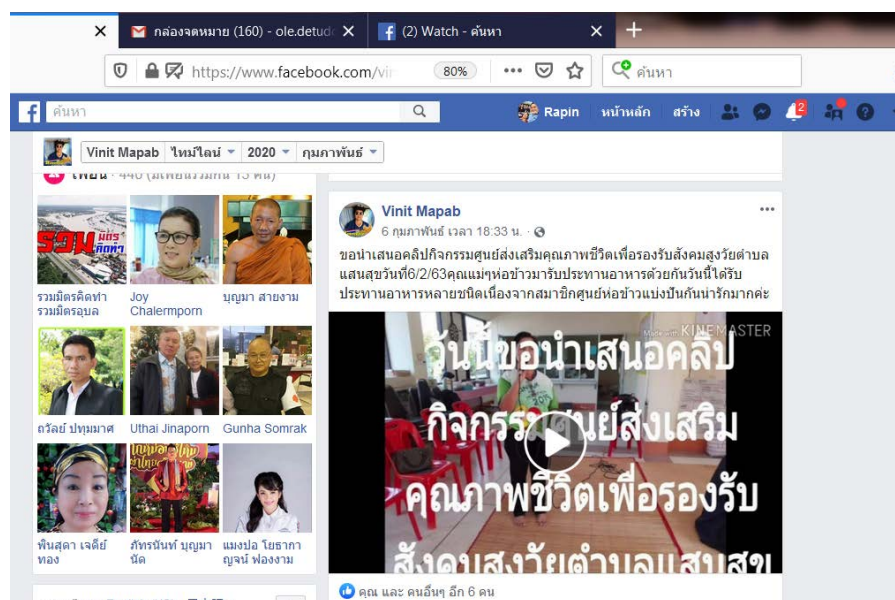
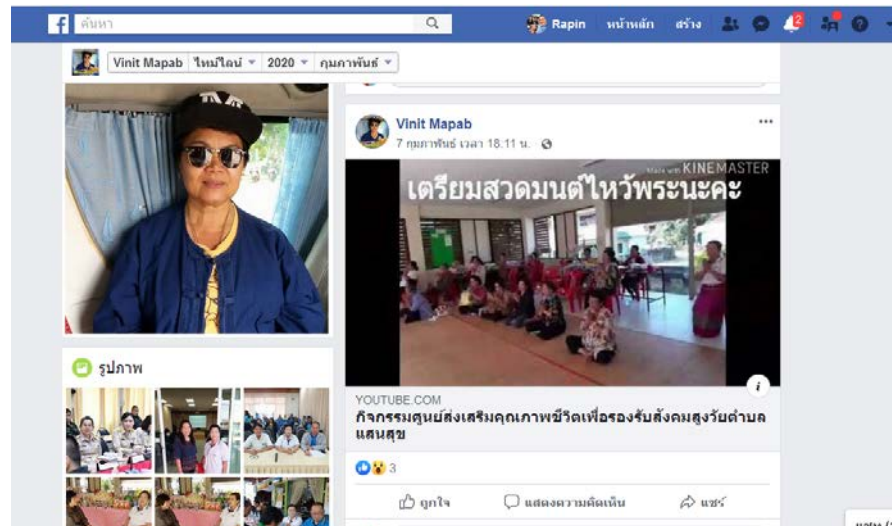
3) นักสื่อสารชุมชนร่วมมือกับทีมสื่อมวลชนในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ได้ร่วมกันผลิตสื่อในรูปแบบวิดีโอสรุปการดำเนินงานแต่ละโครงการเป็นวิดิทัศน์ของ 4 โครงการย่อยในชุดโครงการรองรับสังคมสูงวัยจำนวน 4 เรื่อง ดังภาพตัวอย่างการถ่ายภาพสรุปวิดิทัศน์

ภาพที่ 4-17 รูปแบบสื่อลักษณะของการวิดิทัศน์สรุปกิจกรรม

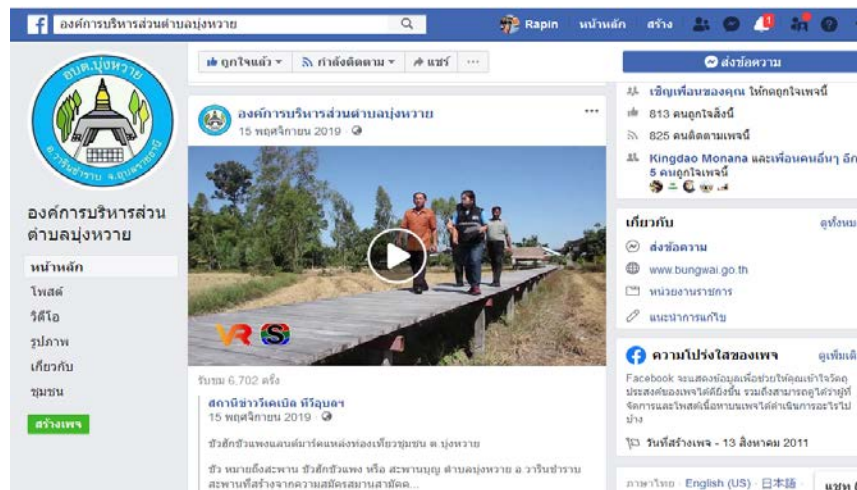
4.8.2.2 การเปลี่ยนแปลงต่อนักสื่อสารชุมชนด้านศักยภาพและความสามารถ

หลังจากพัฒนาศักยภาพนักสื่อสารชุมชน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อตัวบุคคลคือนักสื่อสารชุมชนนำความรู้ไปดำเนินงานขับเคลื่อนเกี่ยวกับการเตรียมรองรับสังคมสูงวัยใน 3 พื้นที่ พบว่า พื้นที่ตำบลแสนสุข ได้แก่ ผู้นำชุมชน หมู่ 2 ตำบลแสนสุข คือ นางวินิต มาผาบ ได้ผลิตชิ้นงานเป็นรูปแบบคลิปวิดีโอเกี่ยวกับการพัฒนาศูนย์คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง และมีการนำคลิปดังกล่าวไปออกอากาศเผยแพร่ผ่านช่องทาง YouTube ของตนเอง

ภาพที่ 4-18 นักสื่อสารชุมชนได้นำความรู้การผลิตสื่อไปใช้ต่อยอดตำบลแสนสุข

พื้นที่ตำบลบุงหวาย ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 9 ตำบลบุงหวายได้นำความรู้ไปผลิตคลิปวิดีโอที่เกี่ยวกับงานตนเอง ส่งมาเผยแพร่ทางไลน์ และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข รพ.สต.ทุ่งบอน ตำบลบุงหวาย คือ นายวุฒิจักร แก้วมาคุณ ได้หยิบยกความรู้ในการทำคลิปวิดีโอไปใช้ในงาน คือ สรุปผลงานของหน่วยงานผ่านทางเฟสบุ๊ค

ภาพที่ 4-19 นักสื่อสารชุมชนได้นำความรู้การผลิตสื่อไปใช้ต่อยอดตำบลบึงหวาย

4.9 ผลลัพธ์ของการสื่อสารแต่ละรูปแบบ

ทีมวิจัยได้สร้างกระบวนการเพื่อให้ความรู้แก่ทีมนักสื่อสารชุมชนจนทำให้เกิดรูปแบบการสื่อสารที่หลากหลาย ซึ่งแต่ละรูปแบบก็ขึ้นอยู่กับความสนใจและความสามารถของนักสื่อสารที่จะนำความรู้นั้นไปใช้ในการขับเคลื่อนเตรียมรองรับสังคมสูงวัย สามารถนำสื่อแต่ละรูปแบบไปสู่ช่องทางต่างๆ เช่น การจัดทำผ่านช่องทางสื่อออนไลน์ กลุ่มไลน์ เว็บไซต์ เฟสบุ๊กเพจ ผ่านช่องทางหนังสือพิมพ์ นอกจากนี้การจัดทำผ่านช่องทางเคเบิลทีวีท้องถิ่น และช่องทางแอป ผ่านภาคีเครือข่ายในการเผยแพร่หลากหลายช่องทาง เช่น ทางออนไลน์ ได้แก่ กลุ่มไลน์ 2 กลุ่ม กลุ่มสื่อบึงหวาย กลุ่มรองรับสังคมสูงวัย ทางเฟสบุ๊ก ได้แก่ เพจพลังวัยเก๋า เพจอนาคตอุบลราชธานี เพจสถานีข่าวเคเบิลทีวีอุบลฯ จะเห็นได้ว่าในแต่ละช่องทางมีความแตกต่างกันและกลุ่มเป้าหมายก็มีความแตกต่าง รูปแบบของสื่อก็ต้องเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายด้วยเช่นกัน ทั้งนี้การดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้ได้สร้างรูปแบบของสื่อสารที่หลากหลาย สามารถนำไปผ่านช่องทางแก่ผู้รับสารที่หลากหลายโดยเฉพาะช่องทางออนไลน์มากขึ้น ทีมวิจัยสามารถจำแนกผลลัพธ์ที่ผ่านช่องทางใน 3 รูปแบบ คือ

1) รูปแบบนำเสนอเนื้อหาประกอบภาพนิ่ง เป็นการนำเสนอเนื้อหาหรือรายละเอียดประเด็นมาประกอบด้วยรูปภาพนิ่งแทรกผ่านเนื้อหา ซึ่งเนื้อหานั้นจะบอกรายละเอียดของเรื่องราวที่นำเสนอมุ่งหวังให้เกิดการรับรู้ และเกิดความเข้าใจ เช่น ข่าว เรื่องเล่า และบทความ เป็นต้น โดยสามารถนำไปสู่การรับรู้ของผู้รับสารผ่านช่องทาง ได้แก่ ไลน์ เฟสบุ๊ก เพจ เว็บไซต์ และหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

เมื่อวันที่ 3 เมษายน 2562 ณ ห้องประชุมเทศบาลตำบลแสนสุข ที่ผ่านมา เครือข่ายผู้สูงอายุตำบลแสนสุข ภายใต้โครงการวิจัยกระบวนการหนุนเสริมการสร้างระบบ กลไกและพื้นที่รูปธรรม รองรับสังคมสูงวัย นำทีมโดย อาจารย์จิราพร ทิพย์พิลา อาจารย์ประจำวิทยาลัยแพทยศาสตร์และการสาธารณสุข มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ได้งบประมาณสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยท้องถิ่น หรือ สกว. ทีมนักวิจัยได้หยิบยกประเด็นการทำน้ำพริก ซึ่งเป็นสิ่งที่ชุมชนได้มีการผลิตอยู่แล้วนั้น มาเป็นประเด็นจุดประกายให้เกิดแนวทางการเตรียมความพร้อมรองรับสังคมสูงวัย จากที่ชุมชนตำบลแสนสุข มีจุดแข็งในหลายเรื่อง เช่น ชุมชนมีความสามัคคี มีผู้รู้เชี่ยวชาญในการทำน้ำพริก มีตลาดสดในชุมชน มีกลุ่มผลิตเกษตรอินทรีย์ ซึ่งประเด็นน้ำพริกอินทรีย์ได้ถูกหยิบยกเสนอผ่านเวทีวิเคราะห์ข้อมูลชุมชนและวางแผนปฏิบัติการในงานวิจัยเพื่อรองรับสังคมสูงวัย

การผลิตน้ำพริกอินทรีย์น่าจะเป็นทางออกหนึ่ง ในการสร้างเศรษฐกิจชุมชนเพื่อรองรับสังคมสูงวัยในอนาคต เนื่องด้วยตำบลแสนสุขเป็นชุมชนเมือง วิธีการดำรงชีวิตเป็นการรับจ้างส่วนใหญ่ รองลงมาเป็นข้าราชการเกษียณมีเวลาว่างมากขึ้นและจะเข้าสู่สังคมสูงวัยในไม่ช้า บางส่วนผู้สูงวัยก็ต้องพึ่งพาเงินจากลูกหลาน จะทำอย่างไรให้ชุมชนมีกิจกรรมสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุและคนในชุมชนแสนสุข นำไปสู่การสร้างเศรษฐกิจของชุมชนมากขึ้น

นอกจากยังได้เตรียมความพร้อมในด้านต่างๆอีกด้วย เช่น โครงการธนาคารต้นไม้ โครงการศูนย์ Day Care (ศูนย์แสนสุขวัยว้าว) ที่รองรับผู้สูงวัย และโครงการส่งเสริมการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ เป็นต้น

ภาพที่ 4-20 รูปแบบนำเสนอเนื้อหาประกอบภาพนิ่ง

2) รูปแบบของภาพเคลื่อนไหวประกอบเนื้อหา เป็นการนำเสนอเนื้อหาและประกอบด้วยภาพเคลื่อนไหวซึ่งจะมีรายละเอียดที่บอกรายละเอียดเรื่องราวที่มุ่งหวังให้เกิดการรับรู้ เกิดความเข้าใจ มุ่งไปสู่ความตระหนักและความสำคัญ เช่น สกู๊ปข่าว วีดิทัศน์เชิงสารคดี และการ Live สด เป็นต้น โดยสามารถนำไปสู่การรับรู้ของผู้รับสารผ่านช่องทาง ได้แก่ เคเบิลทีวีท้องถิ่น สถานีโทรทัศน์ เฟสบุ๊ก ไลน์ และYouTube เป็นต้น โดยสกู๊ปข่าวที่เผยแพร่ได้ออกอากาศทางช่อง Youtube VR cable สถานีข่าววีเคเบิลอุบลฯ

ภาพที่ 4-21 รูปแบบของภาพเคลื่อนไหวประกอบเนื้อหา

3) รูปแบบของภาพหนึ่งประกอบข้อความ เป็นการนำเสนอเนื้อหาสั้นๆจะเน้นสื่อสารผ่านภาพประกอบ ซึ่งจะมีรายละเอียดเนื้อหาที่สั้น กระชับได้ใจความสำคัญ เน้นข้อความ ที่มุ่งหวังให้เกิดการรับรู้ แต่อาจจะความเข้าใจ และไม่สามารถสร้างความตระหนักได้ เช่น ภาพประกอบบทกลอน ภาพประกอบคำคม ภาพประกอบผญา เป็นต้น โดยสามารถนำไปสู่การรับรู้ของผู้รับสารผ่านช่องทาง ได้แก่ โลกออนไลน์ เฟสบุ๊ค เพจ ป้ายโฆษณา เว็บไซต์ เป็นต้น

โครงการออมต้นไม้ บ.โนนโพน

มีโครงการนี้ดีมาก
อยากแนะนำให้เข้าร่วม
เป็นงานเบาๆสำหรับคนสูงวัย
พอทำได้ ดูแลสวน

สมทรง ชนะเคน
ผู้เข้าร่วมโครงการออมต้นไม้

โครงการวิจัยการผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมเพื่อการสื่อสารโครงการรองรับสังคมสูงวัย

58/6 ถนนเขื่อนธานี ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี 34000 อีเมล : Csu.ubn@gmail.com

บ้านตัวอย่าง ย้ายปลั่ง

ท่างอย ม.6 บุ่งหวาย

ปัญหาสูงวัย คือ เรื่องที่อยู่อาศัยยังไม่เหมาะสม
ซ่อมแซมปรับปรุง สำหรับผู้สูงวัย ผู้พิการ
ในชุมชนที่ผู้สูงวัยเพิ่มขึ้นในอนาคต
จึงเห็นว่าต้องมีบ้านตัวอย่าง
ว่าบ้านแบบไหนเหมาะสมกับผู้สูงวัย ผู้พิการ
ที่จะใช้ชีวิตอยู่ได้ในอนาคต
นำมาสู่โครงการตัวอย่างชุมชน
ได้งบประมาณจากผู้มีจิตศรัทธา
และคนในชุมชนรวมไปถึงวิสาหกิจต่างๆ

ทีมวิจัย

โครงการวิจัยการผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมเพื่อการสื่อสารโครงการรองรับสังคมสูงวัย

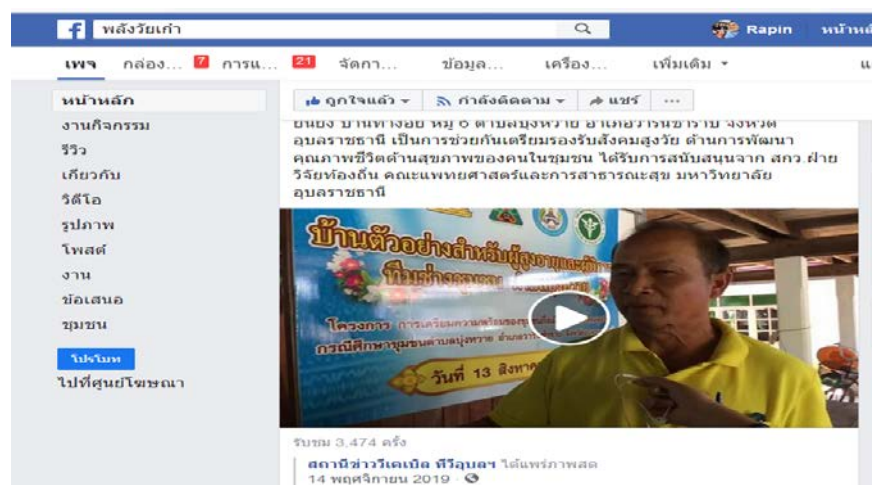
58/6 ถนนเขื่อนธานี ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี 34000 อีเมล : Csu.ubn@gmail.com

4.10 รูปแบบการสื่อสารชุมชนเพื่อเตรียมรองรับสังคมสูงวัยที่เหมาะสมกับพื้นที่

ทีมวิจัยได้ร่วมกับทีมนักสื่อสารชุมชนนำเนื้อหา ข้อมูล ผลงานของนักสื่อสารชุมชน นำเสนอผ่านช่องทางต่างๆ เช่น การจัดทำผ่านช่องทางสื่อออนไลน์ ได้แก่ การเขียนข่าว ภาพข่าว การ Live สดผ่านเฟซบุ๊ก เป็นต้น อีกทั้งการจัดทำผ่านช่องทางหนังสือพิมพ์ เว็บไซต์ เฟสบุ๊คเพจในรูปแบบ ได้แก่ การเขียนเรื่องเล่าเร้าพลัง และการเขียนบทความ นอกจากนี้การจัดทำผ่านช่องทางเคเบิลทีวีท้องถิ่น และช่องทางแอป ได้แก่ การผลิตคลิปวิดีโอในรูปแบบสคลิปข่าว วิดีทัศน์เชิงสารคดี เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า การดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้ ได้สร้างรูปแบบของสื่อสารที่หลากหลาย สามารถนำไปผ่านช่องทางแก่ผู้รับสารที่หลากหลายโดยเฉพาะช่องทางออนไลน์มากขึ้น พบว่า การสื่อสารใน 3 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบนำเสนอเนื้อหาประกอบภาพนิ่ง 2) รูปแบบของภาพเคลื่อนไหวประกอบเนื้อหา และ 3) รูปแบบของภาพนิ่งประกอบข้อความ ในแต่ละรูปแบบมีผู้รับสารหรือผู้เข้าชม เกิดความสนใจที่แตกต่างกัน พบว่า

อันดับที่ 1 เป็นรูปแบบของภาพเคลื่อนไหวประกอบเนื้อหา เช่น สคลิปข่าว วิดีทัศน์เชิงสารคดี และการ Live สด เป็นต้น มีคนเข้ามามีส่วนร่วมในช่องทางการนำเสนอมากที่สุด เช่น การ Live สด ตอน ข้าวหัก ข้าวแพง ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนตำบลบึงหวาย อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ที่เตรียมรองรับสังคมสูงวัย ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจของคนในชุมชน เปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยมีการดักบาตรทุกวันอาทิตย์สุดท้ายของเดือน เป็นความร่วมมือกันของคนในชุมชนสร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมขึ้น ได้รับการสนับสนุนจาก สกว.ฝ่ายวิจัยท้องถิ่น คณะแพทยศาสตร์และการสาธารณสุข มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี มีคนเข้าชม 1,439 ครั้ง และตอน บ้านตัวอย่างสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ ตำบลบึงหวาย อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ที่เป็นร่วมแรงร่วมใจของคนในชุมชนมาเป็นจิตอาสาเป็นช่างชุมชน ร่วมกันออกแรงแข่งขันสร้างบ้านให้กับผู้พิการและผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ใครสนใจสามารถชมบ้านตัวอย่างได้ที่บ้านยายปลั่ง ยืนยง บ้านท่าออย หมู่ 6 ตำบลบึงหวาย อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นการช่วยกันเตรียมรองรับสังคมสูงวัย ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพของคนในชุมชน มีคนเข้าชม 4,474 ครั้ง เป็นต้น

ภาพที่ 4-23 รูปแบบของภาพเคลื่อนไหวประกอบเนื้อหาลักษณะของการ Live สด

อันดับที่ 2 เป็นรูปแบบการนำเสนอแบบภาพหนึ่งประกอบข้อความ เช่น ภาพประกอบบทกลอน ภาพประกอบคำคม ภาพประกอบฉญา เป็นต้น

เยี่ยมบ้านผู้ป่วยติดเตียง ทนองคุณเหนือ

โครงการวิจัยการผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมเพื่อการสื่อสารโครงการรองรับสังคมสูงวัย

58/6 ถนนเขื่อนธานี ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี 34000 อีเมล : Csu.ubn@gmail.com

ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี

ธนาคารต้นไม้ ทุ่งหวาย

จสอ. ๖๕๗๓ คณะเภสัช

គុណ្ណបណ្ណុភិក្ខុគុណ្ណបណ្ណិការ

และถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

โครงการวิจัยการผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมเพื่อการสื่อสารโครงการรองรับสังคมสูงวัย

58/6 ถนนเขื่อนธานี ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี 34000 อีเมล : Csu.ubn@gmail.com

ส่วนอันดับที่ 3 คือ รูปแบบนำเสนอเนื้อหาประกอบภาพนิ่ง เช่น ข่าว เรื่องเล่า และบทความ เป็นต้น มีคนเข้ามามีส่วนร่วมในการนำเสนอ ซึ่งทุกรูปแบบใช้วิธีการนำเสนอผ่านช่องทาง ได้แก่ ไลน์ เฟสบุ๊ค เพจ เว็บไซต์ เป็นต้น

โอเคดีดี ! ตั้งศูนย์ส่งเสริมคุณภาพชีวิตฯ เน้นกิจกรรมผู้สูงวัย ตำบลแสนสุข

นางวินิจ มาหาบ
ประธานกลุ่ม

ศูนย์ส่งเสริมคุณภาพชีวิตเพื่อรองรับสังคมสูงวัย ตำบลแสนสุข เป็นการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานหลายภาคส่วน ประกอบด้วยมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี โรงพยาบาลค่ายสรรพสิทธิประสงค์ รพ.สต. เทศบาลตำบลแสนสุข วัดแสนสุข ผู้นำชุมชน และคนในท้องถิ่น โดยร่วมจัดทำตั้งแต่การลงพื้นที่เก็บข้อมูล การร่วมกันออกแบบ คัดกิจกรรมต่างๆ ทั้งการส่งเสริมสุขภาพ และการส่งเสริมอาชีพ

นางวินิจ มาหาบ ประธานกลุ่ม เล่าถึงความเป็นมาในการจัดตั้งศูนย์ว่า เป็นผลจากการสำรวจความต้องการของผู้สูงวัยในชุมชน ในโครงการเตรียมชุมชนเพื่อรองรับสังคมสูงวัยตำบลแสนสุข ซึ่งทางวิทยาลัยแพทยศาสตร์และการสาธารณสุข มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ได้เลือกดำเนินงานวิจัยในพื้นที่ตำบลแสนสุข โดยใช้เวลาเกือบสองปีในการรวบรวมข้อมูล จึงจัดตั้งเป็นศูนย์นี้ขึ้น ตั้งอยู่ภายในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ศูนย์การศึกษาอุบลราชธานี ทำพิธีเปิดเมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม 2562 ที่ผ่านมา

ภายในศูนย์ จัดให้มีกิจกรรมในทุกวันอังคาร และวันพฤหัสบดี ของแต่ละสัปดาห์ เปิดรับประชาชนทุกเพศทุกวัยที่สนใจ เข้ามาเรียนรู้ จึงเห็นได้ว่า นอกจากผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มหลักแล้ว ยังมีกลุ่มคนวัยทำงาน และนักเรียนที่สนใจ เข้าร่วมกิจกรรมอีกด้วย โดยจะมีกิจกรรมต่างๆ ที่ส่งเสริมการพัฒนาทั้ง 5 มิติ ได้แก่ ทางกาย จิตใจ สังคม สติปัญญา สมอง สุขภาพ กิจกรรมส่งเสริมการหารายได้เสริม อาทิ การสอนสานตะกร้า พลาสติก การทำเหรียญโปรยทาน การทำตะกร้าใส่แก้วเซติ การทำยางยืดออกกำลังกาย โดยเมื่อได้เรียนรู้ทดลองทำจนเป็นแล้ว สามารถขยายผลนำไปหาช่องทางจำหน่ายได้ ซึ่งสมาชิกในกลุ่มช่วยกันทำ ได้ผลตอบรับที่ดียิ่ง

ทางด้าน คุณแม่दारาวรรณ สมาชิกกลุ่ม กล่าวว่า ได้เข้าร่วมกลุ่มตั้งแต่เปิดโครงการ รู้สึกสนุกสนาน ได้ได้พบปะเพื่อน ได้เรียนรู้กิจกรรมใหม่ๆ การออกกำลังกาย โยคะ รู้สึกภูมิใจ มีเพื่อน มีรายได้เสริม เหมือนเป็นกำไรชีวิตให้คนสูงวัย

มูลนิธิประชาสังคมจังหวัดอุบลราชธานี
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(ฝ่ายวิจัยท้องถิ่น)

โครงการวิจัยการผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมเพื่อการสื่อสารโครงการรองรับสังคมสูงวัย
อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

58/6 ถนนขอนแก่น ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี 34000 อีเมล : Csu.ubn@gmail.com

ภาพที่ 4-25 รูปแบบการนำเสนอเนื้อหาประกอบภาพนิ่ง

บทที่ 5

สรุปอภิปรายผล

โครงการการผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมเพื่อการสื่อสารโครงการรองรับสังคมสูงวัยอำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ได้ดำเนินงานอยู่ใน 3 พื้นที่ ได้แก่ ตำบลบึงห้วย ตำบลโนนโพน และตำบลแสนสุข โดยครอบคลุมพื้นที่การทำงานของ 4 โครงการ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ ศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชนในการสื่อสาร นำไปสู่การพัฒนากลุ่มเป้าหมายทั้ง 4 โครงการให้สามารถเป็นนักสื่อสารชุมชน ในการนำเสนอข่าวสาร การผลิตและเผยแพร่สื่อในช่องทางของสื่อกระแสหลักและสื่อออนไลน์ จนเกิดรูปแบบการผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมเพื่อการสื่อสารโครงการรองรับสังคมสูงวัย ซึ่งในการดำเนินโครงการตลอดระยะเวลา 1 ปี 3 เดือน (เดือนตุลาคม 2561 ถึงเดือนธันวาคม 2562) สามารถอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้น ดังนี้

5.1 สรุปอภิปรายผล

โครงการการผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมเพื่อการสื่อสารโครงการรองรับสังคมสูงวัยอำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดเครือข่ายในการสื่อสารสาธารณะของชุมชน สู่การสร้างกระแสเพื่อเตรียมชุมชนรองรับสังคมสูงวัยขึ้นในท้องถิ่น จนทำให้เกิดกระบวนการสร้างนักสื่อสารชุมชน เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในอีกลักษณะหนึ่ง คือ ทำหน้าที่สื่อสารกับคนในชุมชน สื่อสารกับผู้ที่เกี่ยวข้องและสื่อสารต่อสาธารณะ ในรูปแบบการเผยแพร่ผ่านช่องทางสื่อต่างๆ เช่น ไลน์ เฟสบุ๊ก เพจ เคเบิลทีวี เว็บไซต์ และทีวีส่วนกลาง เป็นต้น โดยเผยแพร่ในระดับชุมชน ระดับท้องถิ่น และส่วนกลาง ตามศักยภาพที่เกิดขึ้นกับนักสื่อสารชุมชนแต่ละคน โดยใช้วิธีการถ่ายทอดจากคนต้นเรื่องเป็นคนให้ข้อมูล ความรู้ และประสบการณ์ ในการขับเคลื่อนเตรียมรองรับสังคมสูงวัย นอกจากนี้ยังให้เกิดกลุ่มเครือข่ายการทำงานสื่อสารภายในชุมชน

การพัฒนากลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ดำเนินงานให้สามารถเป็นนักสื่อสารชุมชนในการนำเสนอข่าวสารเพื่อเตรียมรองรับสังคมสูงวัย เป็นการสร้างกลุ่มเป้าหมายให้เป็นนักสื่อสารชุมชน ซึ่งหมายถึง เป็นบุคคลที่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวให้คนในรับรู้ข้อมูลข่าวสารในชุมชนได้นั้น ทีมวิจัยได้ใช้วิธีการสรรหา ค้นหา ทาบทาม ชักชวน เข้ามาเป็นอาสาสมัครร่วมกัน ซึ่งต้องอาศัยผู้ที่มีใจรักในการสื่อสารด้วย ได้แก่ สื่อมวลชนท้องถิ่น อสม.คณะทำงานโครงการในพื้นที่ ผู้บริหารท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุข (รพ.สต.) ผู้นำชุมชน และผู้ที่สนใจในการสื่อสาร เข้ามาร่วมเป็นคณะทำงาน ร่วมถ่ายทอดความรู้ ร่วมอบรมเรียนรู้การทำงานสื่อสาร ทั้งหมด จำนวน 31 คน ประกอบด้วยนักสื่อสารชุมชนในพื้นที่ จำนวน 21 คน และสื่อมวลชนจำนวน 10 คน จากผู้เข้าร่วมพัฒนาศักยภาพ 105 คน อาจจะมีคนซ้ำกันบ้าง แต่ก็มีความหลากหลาย

ทั้งนี้นักสื่อสารชุมชนที่เข้าร่วม ก็ไม่สามารถเข้าร่วมกระบวนการได้ต่อเนื่อง มีการสลับเปลี่ยนกันเข้าร่วมกิจกรรม ด้วยระยะทาง การกิจหน้าที่รัดกุม ส่งผลให้ความเข้าใจการดำเนินงานโครงการที่ไม่ต่อเนื่อง ถ้ามองแง่ความสำเร็จ อาจบอกได้ว่าสำเร็จส่วนหนึ่ง ที่ได้มีกลุ่มคนที่สนใจเรื่องสื่อสารมาทำงานร่วมกัน แต่การรวมกันก็ไม่มียั่งยืน เพราะรวมกันตามบทบาทหน้าที่และมีการสื่อสารตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

สิ่งที่ได้มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องนั้น ก็คือ ทางเฟสบุ๊กเพจ พลังวัยเก๋า ทางเฟสบุ๊กเพจ VR channel หรือสถานีข่าววีเคเบิลทีวีอุบลฯ กลุ่มไลน์สื่อสูงวัย อย่างไรก็ตามสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นการกระตุ้นให้นักสื่อสารชุมชนเกิดความกระตือรือร้น เห็นความสำคัญกับการเตรียมรองรับสังคมสูงวัย ด้วยการใช้สื่อสารเข้ามาช่วยในการขับเคลื่อน และถ่ายทอดเรื่องราวที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนเอง แต่การเข้ามาเป็นนักสื่อสารชุมชนนั้น ทีมวิจัยมีความคาดหวังจะให้นักสื่อสารชุมชนเข้ามาทำหน้าที่สื่อมวลชนอย่างจริงจังคงเป็นเรื่องลำบาก เพราะแต่ละคนมีศักยภาพและ

ข้อจำกัดที่แตกต่างกัน การเป็นสื่อมวลชนต้องมีความพร้อมเรื่องอุปกรณ์เครื่องมือถ่ายทอด ความรู้ การฝึกฝนทักษะในการสื่อสาร และที่สำคัญ คือ ใจรัก ซึ่งในแต่ละกลุ่มมีอุปสรรคที่แตกต่างกันไป เช่น

ผู้บริหารท้องถิ่น และ ผู้นำชุมชน ยังขาดความรู้ และความเข้าใจในการใช้สื่อสาร นอกจากนี้อาจจะไม่เห็นความสำคัญในการใช้สื่อ และยังไม่ให้ความสำคัญและตระหนักว่าเป็นเรื่องต้องร่วมมือกันทำ ส่วนใหญ่จะเป็นฝ่ายผู้นำชุมชนที่เข้าร่วมอย่างจริงจัง แต่ยังขาดความรู้และเข้าใจเรื่องสื่อสาร

เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น เข้าร่วมดำเนินการอย่างต่อเนื่อง แต่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจหลักการใช้สื่อสารในการขับเคลื่อนเตรียมรองรับสังคมสูงวัย และไม่มีเวลาพอที่จะผลิตชิ้นงานสู่สาธารณะ อีกส่วนก็ยังขาดจิตสำนึกในเรื่องการช่วยเหลือชุมชน รอการสั่งการจากผู้บริหารถึงจะสามารถเข้าร่วมได้เต็มที่

ส่วนสื่อมวลชนในท้องถิ่น เข้ามาร่วมในการดำเนินงานเป็นทีมวิทยากรให้ความรู้ ถ่ายทอดประสบการณ์ทำงานด้านสื่อสารแก่คนในชุมชน แต่เวลาในการเข้าร่วมอาจมีจำกัด และเรื่องเตรียมรองรับสังคมสูงวัยไม่เป็นที่สนใจ จึงไม่ให้เห็นความสำคัญของเนื้อหาหรือข้อมูลประเด็นนี้และไม่หยิบยกไปนำเสนอข่าว

ส่วนภายหลังจากการเข้าร่วมในการดำเนินโครงการจะ พบว่า เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวกลุ่มเป้าหมาย ดังจะเห็นปรากฏการณ์ในลักษณะที่แตกต่างกัน เช่น

กลุ่มเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น จะมีความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมพัฒนาศักยภาพการสื่อสาร และมีการนำความรู้ไปใช้กับงานส่วนอื่นหรือประเด็นอื่นด้วย และมีการสื่อสารประชาสัมพันธ์เผยแพร่เรื่องราวผ่านทางเว็บไซต์ขององค์กรอีกด้วย เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลบึงหวาย มีการนำคลิปและเนื้อหาข่าวไปออกทางเว็บไซต์ขององค์กร เป็นต้น

กลุ่มเจ้าหน้าที่สาธารณสุข(รพ.สต.) มีความกระตือรือร้นด้วยเช่นกัน ทั้งเข้าร่วมพัฒนาศักยภาพการสื่อสาร และการลงพื้นที่ในการให้ข้อมูล เพื่อขับเคลื่อนการเตรียมรองรับสังคมสูงวัย เช่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุข รพ.สต.ทุ่งบอน ตำบลบึงหวาย ได้หยิบยกความรู้ในการทำคลิปวิดีโอไปใช้ในงานสรุปผลงานของหน่วยงาน เป็นต้น และเวลาทีมนักสื่อสารชุมชนลงพื้นที่ก็มีการเข้าร่วม พร้อมให้ข้อมูลอย่างต่อเนื่อง

กลุ่มผู้นำชุมชน มีความกระตือรือร้นด้วยเช่นกัน ทั้งเข้าร่วมพัฒนาศักยภาพการสื่อสารอย่างต่อเนื่องและการให้ข้อมูลในพื้นที่ และช่วยกระตุ้นแก่ประชาชนในพื้นที่ให้มีความสำคัญของการสื่อสาร เช่น ผู้นำชุมชน หมู่ 2 ตำบลแสนสุข ได้ผลิตชิ้นงานเป็นรูปแบบคลิปวิดีโอเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง และมีการนำคลิปลงไปออกอากาศเผยแพร่ผ่านช่องทาง You Tube ของตนเอง อีกส่วนผู้นำชุมชนตำบลบึงหวายได้นำความรู้ไปผลิตคลิปวิดีโอที่เกี่ยวกับงานตนเอง ส่งมาเผยแพร่ทางไลน์ และบางส่วนก็นำเรื่องราวของชุมชนที่มีการขับเคลื่อนเตรียมรองรับสังคมสูงวัยอย่างต่อเนื่อง

ผู้ที่สนใจอีกส่วน ได้แก่ อสม. ผู้ดูแลผู้ป่วยติดเตียง และกลุ่มผู้สูงอายุ มีความต้องการเข้าร่วมอย่างต่อเนื่อง แต่มีข้อจำกัดในหลายเรื่อง เช่น อุปกรณ์ไม่พร้อม เวลาไม่พร้อม และความรู้ ความเข้าใจในการสื่อสารน้อย เป็นต้น ก็มีไม่กี่คนที่สามารถดำเนินการผลิตสื่อได้ แต่ส่วนใหญ่ก็เป็นผู้ให้ข้อมูลในกิจกรรมที่เตรียมรองรับสังคมสูงวัย

สื่อมวลชนในท้องถิ่น มีความสนใจในเนื้อหาของงานขับเคลื่อนเตรียมรองรับสังคมสูงวัยมากยิ่งขึ้น เข้ามาช่วยเป็นทีมวิทยากร ช่วยเป็นกำลังสำคัญในการผลิตชิ้นงานเพื่อเป็นตัวอย่างให้กับทีมนักสื่อสารชุมชนได้เรียนรู้และ

ผลิออกมาเผยแพร่ตามช่องทางต่างๆ ทำให้สื่อมีข้อมูลในการขับเคลื่อนและมีบุคคลที่ให้ข้อมูลในการนำเสนอ สื่อมวลชนบางช่องทาง

แนวทางที่เกิดขึ้นในการพัฒนานักสื่อสารชุมชน ต้องให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ตั้งแต่ต้น มีส่วนร่วมในการร่วมคิดเนื้อหาของสื่อ ร่วมในการผลิตชิ้นงาน ร่วมนำเสนอ ร่วมวิเคราะห์การใช้สื่อที่เหมาะสม กลุ่มเป้าหมาย และสิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ นั่นก็คือทุกคนที่เข้ามาต้องมีใจรักในการทำสื่อ ต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และให้ความสำคัญในการขับเคลื่อนการทำงานด้วยสื่อ

การศึกษารูปแบบและใช้การสื่อสารสาธารณะในการสร้างกระแสและขับเคลื่อนประเด็นเตรียมรองรับ สังคมสูงวัยให้เป็นนโยบายสาธารณะในท้องถิ่นมีหลายรูปแบบ ได้อาศัยสื่อแต่ละประเภทด้วยการวิเคราะห์การรับรู้ของกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ชุมชนและการขยายผลสู่พื้นที่จังหวัด ซึ่งได้อาศัยสื่อแต่ละประเภทในการถ่ายทอดเรื่องราวของชุมชน เพื่อเตรียมรองรับสังคมสูงวัย เช่น สื่อทีวีช่อง 5 สถานีข่าวเคเบิลทีวีท้องถิ่นอุบลฯ เป็นต้น

โดยกระบวนการผลิตและการนำไปใช้ ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบของการร่วมคิดเนื้อหา วิธีการนำเสนอให้เหมาะกับช่องทางในการสื่อสารที่มีอยู่ในชุมชนโดยใช้ภาษาท้องถิ่นเข้าใจง่าย บางครั้งใช้ภาษาไทยกลางที่เป็นรูปแบบทางการ และเข้าถึงทุกกลุ่มเป้าหมายโดยตรง การที่คนในชุมชนส่วนหนึ่งเข้ามาเป็นทีมงานหรือเป็นนักสื่อสารชุมชน ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจขั้นตอนกระบวนการทำงานดำเนินงานของกิจกรรมเตรียมรองรับสังคมสูงวัยมากขึ้น และเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของประเด็นเนื้อหานั้น ขณะเดียวกันก็นำสื่อมวลชนเข้ามาช่วยในการหยิบยกเนื้อหาประเด็นเตรียมรองรับสังคมสูงวัยในพื้นที่ นำไปเผยแพร่ในช่องทางต่างๆตามรูปแบบที่นักสื่อสารชุมชนช่วยกันผลิตและสื่อมวลชนเป็นผู้ผลิตเอง ได้แก่ 1) รูปแบบของภาพเคลื่อนไหวประกอบเนื้อหา เช่น สกู๊ปข่าว วิดีทัศน์เชิงสารคดี และการ Live สด เป็นต้น 2) รูปแบบการนำเสนอแบบภาพนิ่งประกอบข้อความ เช่น ภาพประกอบบทกลอน ภาพประกอบคำคม ภาพประกอบผญา เป็นต้น และ 3) รูปแบบนำเสนอเนื้อหาประกอบภาพนิ่ง เช่น ข่าว เรื่องเล่า และบทความ เป็นต้น มีคนเข้ามามีส่วนร่วมในการนำเสนอ ซึ่งในทุกรูปแบบใช้วิธีการนำเสนอผ่านช่องทาง ได้แก่ ไลน์ เฟสบุ๊ก เพจ เว็บไซต์ เป็นต้น คือ ผ่านภาคีเครือข่ายในการเผยแพร่หลากหลายช่องทาง เช่น ทางออนไลน์ ได้แก่ กลุ่มไลน์ 2 กลุ่ม กลุ่มสื่อทุ่งหวาย กลุ่มรองรับสังคมสูงวัย ทางเฟสบุ๊ก ได้แก่ เพจพลังวัยเก๋า เพจอนาคตอุบลราชธานี เพจสถานีข่าวเคเบิลทีวีอุบลฯ

จะเห็นว่าการนำเสนอใน 3 รูปแบบและหลากหลายช่องทาง ในการขับเคลื่อนเตรียมรองรับสังคมสูงวัยในชุมชน แต่รูปแบบที่เหมาะสมในการขับเคลื่อนมากที่สุดจะเป็นสื่อที่อยู่ใกล้ตัวของกลุ่มเป้าหมายมากที่สุด สะดวกในการรับรู้ รับสารมากที่สุด นั่นก็คือ อันดับที่ 1 เป็นรูปแบบของภาพเคลื่อนไหวประกอบเนื้อหา เช่น สกู๊ปข่าว วิดีทัศน์เชิงสารคดี และการ Live สด เป็นต้น อันดับที่ 2 เป็นรูปแบบการนำเสนอแบบภาพนิ่งประกอบข้อความ เช่น ภาพประกอบบทกลอน ภาพประกอบคำคม ภาพประกอบผญา เป็นต้น ส่วนอันดับที่ 3 คือ รูปแบบนำเสนอเนื้อหาประกอบภาพนิ่ง เช่น ข่าว เรื่องเล่า และบทความ เป็นต้น มีคนเข้ามามีส่วนร่วมในการนำเสนอ ซึ่งทุกรูปแบบใช้วิธีการนำเสนอผ่านช่องทาง ได้แก่ ไลน์ เฟสบุ๊ก เพจ เว็บไซต์ เป็นต้น

และพบว่าสิ่งที่ป็นอุปสรรคในการสร้างนักสื่อสารในชุมชนคือการผลิตสื่อ เป็นเทคนิคเฉพาะที่มีขั้นตอน และใช้ความรู้ความสามารถในการผลิต มีหลายขั้นตอน ซึ่งแต่ละขั้นตอนต้องใช้ความรู้เฉพาะที่ต้องฝึกให้เกิดความเชี่ยวชาญจึงจะทำได้ ชุมชนส่วนใหญ่ไม่ได้มีเวลาและเครื่องมือในการเข้ามาเรียนรู้และจัดทำรวมทั้งการผลิตสื่อ ไม่ใช่ความถนัดและสิ่งเคยชินในการใช้ชีวิตประจำวันจึงทำให้ชุมชนรู้สึกว่ายากเกินความเข้าใจ

การเชื่อมประสานสื่อมวลชนในท้องถิ่นในการนำเสนอข่าวสารการเตรียมรองรับสังคมสูงวัย เป็นการเชื่อมประสานสื่อในท้องถิ่นลงพื้นที่หนุนเสริมการขับเคลื่อนงานเตรียมรองรับสังคมสูงวัย โดยมีทั้งสื่อโทรทัศน์ มาร่วมกันคิดกระบวนการในการถ่ายทอดความรู้การผลิตสื่อ ซึ่งเป็นวิทยากรกระบวนการให้กับชาวบ้าน มาร่วมกันวางแผนแนวทางการสื่อสารในชุมชน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักสื่อสารชุมชนกับสื่อมวลชนในท้องถิ่นให้มีความคุ้นเคยและรู้จักกัน การขยายผลประเด็นปัญหาในพื้นที่ให้สื่อมวลชนเป็นผู้เผยแพร่ออกสู่สาธารณะวงกว้างมากยิ่งขึ้น เช่น การลงพื้นที่ทำข่าวร่วมกับกิจกรรมของชุมชน ซึ่งมีทางช่องทีวีช่อง 5 สถานีข่าวเคเบิลทีวี เป็นต้น เป็นกระบวนการขับเคลื่อนและเชื่อมประสานสื่อท้องถิ่น โดยพลังของสื่อในการประสานบุคคลสำคัญในท้องถิ่นเข้าร่วมในการตอบปัญหาและหาแนวทางร่วมกันของชาวบ้าน เพื่อผลักดันให้นำไปสู่การเป็นนโยบายท้องถิ่น สิ่งที่เกิดอาจจะเป็นปัจจัยของผู้ประสานงานโครงการฯ ได้มีประสบการณ์ในการทำงานด้านสื่อมาก่อน ได้รู้จักคุ้นเคยกัน สื่อมวลชนท้องถิ่นมาก่อน การประสานงานเกิดความคล่องตัวระดับหนึ่ง อีกทั้งการขับเคลื่อนงานเตรียมรองรับสังคมสูงวัยเป็นช่วงของการพบปัญหาและสรุปผล ข้อมูลต่างๆ ได้ผลในระดับหนึ่งทำให้สื่อมวลชนเกิดความสนใจในประเด็นปัญหาของชุมชน จึงได้เข้าร่วมกันขับเคลื่อนงานเตรียมรองรับสังคมสูงวัยอย่างต่อเนื่อง

การทำงานครั้งนี้ได้ข้อค้นพบว่า สิ่งแรกที่ต้องทำคือการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายผู้รับสารในชุมชน แหล่งหรือช่องทางการสื่อสารในชุมชนมีกี่ประเภท ช่องทางไหนคนในพื้นที่รับรู้มากหรือนิยมรับรู้มาก ชนิดหรือรูปแบบในการนำเสนอที่คนในชุมชนสนใจ หรือกระตุ้นจิตสำนึกได้ การเลือกประเภทของสื่อต้องให้ตรงตามศักยภาพของชุมชนด้วย เช่น ช่องทางอินเทอร์เน็ต หรือเฟสบุ๊ครวดเร็ว สร้างแรงขับเคลื่อนได้ดีแต่ชุมชนเข้าไม่ถึง อีกอย่างสื่อมีพลังในการผลักดันเรื่องราวต่างๆ ให้คนในชุมชนมาเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาชุมชนร่วมกันได้อีกทางหนึ่ง เช่น เวทีระดมความคิดเห็น ออกแบบกิจกรรมของคนในชุมชน การวางแผนออกแบบวิธีการแก้ไขปัญหา แม้แต่การปฏิบัติการจริงในพื้นที่ร่วมกันของคนในชุมชน เป็นต้น

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่ารูปแบบการทำงานเรื่องสื่อสารเตรียมรองรับสังคมสูงวัยนั้น สองระดับ คือ ระดับแรก คือ การสื่อสารภายในชุมชน การอาศัยช่องทางสื่อในชุมชนที่มีความใกล้ชิดกับชุมชน ได้แก่ หอกระจายข่าว สื่อบุคคล ป้ายโฆษณา สื่อออนไลน์ที่มีผู้ใช้จำนวนมากขึ้นและเป็นที่ยอมรับกันของชุมชน เป็นต้น และระดับสอง คือ นำเรื่องราวการเตรียมรองรับสังคมสูงวัยที่เกิดขึ้น ออกมาขยายผลเผยแพร่สู่สาธารณะรอบนอกพื้นที่ การจัดเวทีสาธารณะระดมความคิดเห็นหาทางออกร่วมกัน โดยให้ผู้บริหารท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอทิศทางการทำงานในพื้นที่วิจัย โดยมีสื่อมวลชนเข้ามาทำการถ่ายทอดข้อมูลเรื่องราวทำให้เกิดการตื่นตัว และเป็นข้อตกลงร่วมของทุกองค์กรในพื้นที่ที่จะขับเคลื่อนเป็นนโยบายของท้องถิ่นต่อไป

5.2 ตารางเปรียบเทียบผลผลิต (output)

จากการดำเนินงานที่ผ่านมา มีการดำเนินกิจกรรมที่นำไปสู่การตอบเป้าหมายและวัตถุประสงค์ สามารถเปรียบเทียบผลผลิตที่ต้องการในการดำเนินงานกับผลผลิตที่เกิดขึ้นจริงและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นได้ ดังนี้

กิจกรรม	ผลผลิต(output) ที่ต้องการ	ผลผลิต(output) ที่เกิดขึ้นจริง	ผลลัพธ์(outcome) ที่เกิดขึ้นจริง
1. คณะทำงานและที่ปรึกษา โครงการร่วมกันพัฒนาโจทย์ วิจัย เพื่อจัดทำข้อเสนอ	1.ได้ข้อเสนอ โครงการวิจัยเสนอต่อ สกว.	1.เกิดข้อเสนอโครงการ เสนอต่อ สกว. 2.รู้จักทีมเครือข่ายใน	1.ผู้บ ริ ห า ร อ บ ท .ให้ ควา ม ส ำ ค ัญ กั บ ก า ร ขับเคลื่อนงานผู้สูงอายุด้วย

กิจกรรม	ผลผลิต(output) ที่ต้องการ	ผลผลิต(output) ที่เกิดขึ้นจริง	ผลลัพธ์(outcome) ที่เกิดขึ้นจริง
โครงการ	2. เกิดแนวทางในการขับเคลื่อนการสื่อสารในชุมชน	ระดับพื้นที่	การสื่อสาร 2. เกิดแนวทางในการพัฒนาศักยภาพนักสื่อสารชุมชน
2. ค้นหาอาสาสมัครทีมวิจัยชุมชนที่สนใจเรื่องสื่อเพื่อพัฒนาให้เป็นนักสื่อสารชุมชน	1. ได้อาสาสมัครทีมวิจัยชุมชนจำนวน 20 คน 2. ได้ชุดข้อมูลศักยภาพและข้อจำกัดของการสื่อสารในชุมชน	1. ได้อาสาสมัครเข้าร่วมเป็นนักสื่อสารชุมชนจำนวน 21 คนและทีมสื่อมวลชนจำนวน 10 คน รวม 31 คน 2. ได้ข้อมูลศักยภาพความสามารถและข้อจำกัดของการสื่อสารในชุมชน	1. เกิดข้อมูลศักยภาพความสามารถและข้อจำกัดในการสื่อสาร และทุนของพื้นที่ 2. คณะทำงานมีความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมโครงการและชุมชนเข้ามาให้ข้อมูลร่วมด้วย
3. ประชุมทำความเข้าใจโครงการวิจัยกับทีมวิจัยในชุมชนเพื่อวางแผนการทำงานร่วมกัน	1. ได้แผนการทำงานร่วมกันของอาสาสมัครนักสื่อสารชุมชน	1. เกิดแผนการทำงานร่วมกันในการพัฒนาศักยภาพนักสื่อสารชุมชน	1. นักสื่อสารชุมชนเข้าใจแผนในการขับเคลื่อนเตรียมรองรับสังคมสูงวัย 2. เกิดแผนการทำงานร่วมกันอย่างมีส่วนร่วม
4. เวทีสร้างเครื่องมือวิจัยในการเก็บข้อมูล โดยทีมวิจัยหลักและนักวิจัยในพื้นที่ช่วยกันเก็บข้อมูลสถานการณ์ปัญหา บริบทข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการรองรับสังคมสูงวัย โดยทีมวิจัยชุมชนทั้ง 4 โครงการ	1. ได้เครื่องมือการวิจัย 2. ได้ข้อมูลบริบทพื้นที่ในการเตรียมรองรับสังคมสูงวัย	1. ได้เครื่องมือการวิจัยแบบการสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบสัมภาษณ์กลุ่ม 2. ได้ข้อมูลบริบทพื้นที่ในการเตรียมรองรับสังคมสูงวัย	1. ได้ข้อมูลบริบทพื้นที่ในการเตรียมรองรับสังคมสูงวัยทั้ง 3 ตำบล
5. เวทีเก็บข้อมูลวิจัย โดยการใช้คำถามการวิจัยจากเครื่องมือที่ร่วมกันออกแบบในรูปแบบของการจัดเวทีระดมความคิดเห็นหรือการสนทนา	1. ได้ร่วมกันในการเก็บรวบรวมข้อมูลศักยภาพและข้อจำกัดของการสื่อสารในชุมชน	1. ได้เก็บข้อมูลศักยภาพ ความสามารถและข้อจำกัดของการสื่อสารในชุมชนทั้ง 3 ตำบล จากกลุ่มนักสื่อสารชุมชนจำนวน 21	1. ได้ข้อมูลศักยภาพ ความสามารถและข้อจำกัดของการสื่อสารในชุมชนทั้ง 3 ตำบล 2. ได้รับทราบข้อมูล

กิจกรรม	ผลผลิต(output) ที่ต้องการ	ผลผลิต(output) ที่เกิดขึ้นจริง	ผลลัพธ์(outcome) ที่เกิดขึ้นจริง
กลุ่ม ในประเด็นบริบทการรับ สารและการสื่อสารภายใน ชุมชน ช่องทางการสื่อสาร ของชุมชน ศักยภาพ ข้อจำกัด ของชุมชน พฤติกรรมการรับ ข้อมูลข่าวสารของชุมชน ฯลฯ	2. ได้ข้อมูลมาพัฒนานัก สื่อสารชุมชนในการ นำเสนอข่าวเตรียม รองรับสังคมสูงวัย	คน	ศักยภาพ ความสามารถและ ข้อจำกัดของการสื่อสารใน ชุมชนทั้ง 3 ตำบล
6. เวทีรวบรวมข้อมูลและ วิเคราะห์ข้อมูล จากการเก็บ ข้อมูลในรูปแบบของเอกสาร โดยใช้เครื่องมือวิจัยและ ข้อมูลจากการบันทึกในเวที ระดมความคิดเห็นกลุ่มย่อย หลังจากนั้นนำข้อมูลมาจัด หมวดหมู่ สรุปตามประเด็น สำคัญ สู่ข้อเสนอแนะ ศักยภาพ ความต้องการการ ผลิตสื่อหรือรูปแบบของการ สื่อสารในชุมชนและนอก ชุมชน	1. ได้ข้อมูลสถานการณ์ การสื่อสารในชุมชน การ เตรียมรองรับสังคมสูงวัย ที่ถูกรวบรวมและ สังเคราะห์เป็นหมวดหมู่	1. ได้ข้อมูลสถานการณ์ การสื่อสารในชุมชน ได้แก่ ศ ก ย ภ า พ แ ล ะ ความสามารถของชุมชน ในการสื่อสาร ข้อมูลทุน ทางสังคมของชุมชนในการ สื่อสาร ข้อมูลข้อจำกัดของ ชุมชนในการสื่อสาร เป็น ต้น 2. ได้รู้ศักยภาพและความ สนใจของชุมชนในรูปแบบ สื่อต่างๆ เช่น การทำคลิป วิดีโอสั้นๆ ผ่านช่องทาง เฟซบุ๊กและไลน์ เป็นต้น	1. ผู้นำชุมชนและผู้บริหาร ท้องถิ่น เข้าร่วมให้ข้อมูลใน การสื่อสาร เช่น นายก องค์การบริหารส่วนตำบลบุง หวายและนายกองค์การ บริหารส่วนตำบลโนนโพน กำนันตำบลบุงหวายและ กำนันตำบลโนนโพน ส่วน ตำบลแสนสุขมีทาง ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ให้ข้อมูล เป็นต้น
7. การพัฒนาศักยภาพและ อบรมทีมวิจัยในการผลิตสื่อ ต่าง ๆ โดยการนำข้อมูลจาก การเก็บและรวบรวมข้อมูล ที่ มีการวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว นำมาสู่ข้อเสนอแนะในการ พัฒนาศักยภาพ การผลิตสื่อ หรือการสื่อสารในชุมชนและ นอกชุมชน และรูปแบบการ สื่อสารในช่องทางต่างๆ	1. ได้นำเสนอข้อมูลต่อผู้ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องสู่การ วางแผนการผลิตและพัฒน นักสื่อสารชุมชน	1. ได้พัฒนาศักยภาพแก่นัก สื่อสารชุมชน จำนวน 3 ครั้ง มีผู้เข้าร่วม จำนวน 105 คน มีชื่อที่ซ้ำกัน บางส่วน แต่ที่มีการสมัคร ใจเข้าร่วมประมาณ 21 คน 2. ได้พัฒนาศักยภาพแก่นัก สื่อสารชุมชนจำนวน 3 ครั้ง ได้แก่ ครั้งที่ 1 การ สร้างความเข้าใจหลักการ สื่อสาร การเขียนข่าว การ ถ่ายภาพเบื้องต้น และ	1. ผู้นำชุมชน หมู่ 2 ตำบล แสนสุข นางวินิต มาผาบ ได้ ผลิตชิ้นงานเป็นรูปแบบคลิป วิดีโอเกี่ยวกับการพัฒนา ศูนย์คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ อย่างต่อเนื่อง และมีการนำ คลิปดังกล่าวไปออกอากาศ เผยแพร่ผ่านช่องทาง You Tube ของตนเอง อีกส่วน ผู้นำชุมชน หมู่ 9 ตำบลบุง หวายได้นำความรู้ไปผลิต คลิปวิดีโอที่เกี่ยวกับงาน ตนเอง ส่งมาเผยแพร่ทาง

กิจกรรม	ผลผลิต(output) ที่ต้องการ	ผลผลิต(output) ที่เกิดขึ้นจริง	ผลลัพธ์(outcome) ที่เกิดขึ้นจริง
		หลักการ Liveสด ครั้งที่ 2 การสร้างความน่าสนใจ ของประเด็น การหยิบ ประเด็น การเขียนเนื้อหา การผลิต คลิป วิดีโอ หลักการตั้งคำถาม และ การตัดต่อวิดีโอ และส่วน ครั้งที่ 3 การเรียนรู้การ โพสต์ ช่องทางในการ โพสต์ และการเขียน ข้อความที่น่าสนใจ	ไลน์ 2.เจ้าหน้าที่สาธารณสุข รพ. สต.ทุ่งบอน ตำบลบึงหวาย คือ นายวุฒิจักร แก้วมาคุณ ได้หยิบยกความรู้ในการทำ คลิปวิดีโอไปใช้ในงาน คือ สรุปผลงานของหน่วยงาน
8. อบรมเชิงปฏิบัติการผลิต สื่อและพัฒนาสื่อในการ รองรับสังคมผู้สูงวัย โดย เนื้อหาหรือประเด็นจากพื้นที่ เป้าหมาย	1. พัฒนาศักยภาพทีม วิจัยให้เป็น นักข่าว พลเมือง 2. ให้ทีมวิจัยสามารถ เผยแพร่ผลหรือประเด็น การรองรับสังคมผู้สูงวัย ใน พื้นที่ จั ง ห วั ต อุบลราชธานี 3. สร้างสื่อและช่องทาง การสื่อสารในการสร้าง ความตระหนักรู้และ คำนึงถึงการรองรับสังคม ผู้สูงวัยในอนาคต	1.ได้นักสื่อสารชุมชน จำนวน 21 คน 2.ได้ภาคีเครือข่ายในการ ถ่า ย ท อ ด ค ว า ม ร ู้ ประสบการณ์ จำนวน 10 คน เช่น สถานีข่าวเคเบิล ทีวีอุบลฯ ไทยพีบีเอส สื่อ สร้างสุข และบริษัทข่าว ไฮเยกเลิสตูดิโอ 3.ได้ภาคีเครือข่ายในการ เผยแพร่หลากหลาย ช่องทาง เช่น ทางออนไลน์ ได้แก่ กลุ่มไลน์ 2 กลุ่ม กลุ่มสื่อบึงหวาย กลุ่ม รองรับสังคมผู้สูงวัย ทาง เฟสบุ๊ก ได้แก่ เพจพลังวัย เก่า เพจอนาคต อุบลราชธานี เพจสถานี ข่าวเคเบิลทีวีอุบลฯ	1.เกิดเครือข่ายนักสื่อสาร ชุมชนเตรียมรองรับสังคมสูง วัย เช่น กลุ่มไลน์สื่อรองรับ สังคมผู้สูงวัย กลุ่มไลน์สื่อ รับมือผู้สูงวัยบึงหวาย 2.เกิด การ สื่อ สาร ผ่าน ช่องทางหลากหลาย เช่น ทางออนไลน์ ได้แก่ กลุ่ม ไลน์ 2 กลุ่ม กลุ่มสื่อบึง หวาย กลุ่มรองรับสังคมสูง วัย ทางเฟสบุ๊ก ได้แก่ เพจ พลังวัยเก่า เพจอนาคต อุบลราชธานี เพจสถานีข่าว เคเบิลทีวีอุบลฯ
9. ทดลองปฏิบัติการผลิตสื่อ และการพัฒนาสื่อรองรับ	1. ได้พัฒนาและผลิตสื่อ ใน ร ู ป แ บ บ ข อ ง สื่ อ	1.ได้พัฒนาและผลิตสื่อใน รูปแบบของสื่อออนไลน์	1.ทางช่องสถานีข่าวเคเบิล ทีวีอุบลฯได้นำชิ้นงานข่าว การเตรียมรองรับสังคมสูง

กิจกรรม	ผลผลิต(output) ที่ต้องการ	ผลผลิต(output) ที่เกิดขึ้นจริง	ผลลัพธ์(outcome) ที่เกิดขึ้นจริง
สังคมสูงวัย	ออนไลน์ โดยสามารถ ผลิตเนื้อหาข่าวจำนวน 30 ชิ้น ภาพข่าว 20 ชิ้น และ Live สด ผ่าน เฟสบุ๊ก 15 ชิ้น 2. ได้พัฒนาและผลิตสื่อ ในรูปแบบของการเขียน บทความ โดยสามารถ ผลิตบทความ 10 ชิ้น และสื่อบทความ 10 ชิ้น 3. ได้วิธีดีไอสรูปการ ดำเนินงานแต่ละ โครงการเป็นวิธีทัศน์ของ 4 โครงการย่อยในชุด โครงการรองรับสังคมสูง วัย 4 เรื่อง	โดยสามารถผลิตเนื้อหาข่าว จำนวน 30 ชิ้น ภาพข่าว 28 ชิ้น และ Live สด ผ่าน เฟสบุ๊ก 15 ชิ้น 2.ได้พัฒนาและผลิตสื่อใน รูปแบบของการเขียน บทความ โดยสามารถ ผลิตบทความ 10 ชิ้น และสื่อบทความ 15 ชิ้น 3.ได้วิธีทัศน์รองรับสังคม สูงวัยโดยทีมวิจัยชุมชน จำนวน 30 ชิ้น 4.ได้วิธีดีไอสรูปการ ดำเนินงานแต่ละโครงการ เป็นวิธีทัศน์ของ 4 โครงการย่อยในชุด โครงการรองรับสังคมสูง วัยจำนวน 4 เรื่อง	วัย ออกอากาศจำนวน 10 ตอน 2.มี การ Liveสด ผ่าน เฟสบุ๊ก เพจของ พลังวัยเก่า และสถานีข่าวเคเบิลทีวี อุบลฯหรือช่องVR channel 3.มีการนำสื่อบทความ เผยแพร่ ทางเพจของ พลังวัยเก่าและ สถานีข่าวเคเบิลทีวีอุบลฯ หรือช่อง VR channel และ กลุ่มไลน์สื่อรองรับสังคมสูง วัยและกลุ่มไลน์สื่ออุบลฯ 4.ได้วิธีทัศน์สรุปโครงการ ย่อยชุดโครงการรองรับ สังคมสูงวัย จำนวน 4 เรื่อง
10. ทดลองปฏิบัติการ เผยแพร่ไปพร้อมๆกับการผลิต สื่อของทีมนักสื่อสารชุมชน (ทีมวิจัยชุมชน) ใน ขณะเดียวกันก็จะมีการ ประเมินผล ช่องทางการ สื่อสาร การรับสารของ สาธารณะทั้งภายในพื้นที่และ จากประชาชนทั่วไป	1.ได้รูปแบบสื่อที่ หลากหลายและเข้าถึง กลุ่มเป้าหมายคนใน ชุมชนและคนนอกชุมชน 2. ได้ทดลองรูปแบบสื่อ ที่เหมาะสมในแต่ละ ช่องทาง	1. ได้ทดลองสื่อในรูปแบบ นำเสนอเนื้อหาประกอบ ภาพนิ่ง เช่น ข่าว เรื่องเล่า และบทความ เป็นต้น นำเสนอผ่านช่องทาง ได้แก่ ไลน์ เฟสบุ๊ก เพจ เว็บไซต์ และหนังสือพิมพ์ เป็นต้น 2.ได้ทดลองสื่อในรูปแบบ ของภาพเคลื่อนไหว ประกอบเนื้อหา เช่น สื่อบท ความ เรื่องเล่าเชิงสารคดี	1.เกิดรูปแบบของ ภาพเคลื่อนไหวประกอบ เนื้อหา เช่น สื่อบทความ วิธีทัศน์เชิงสารคดี และการ Live สด เป็นต้น มีคนเข้า มามีส่วนร่วมในช่องทางการ นำเสนอมากที่สุด 2.เกิดรูปแบบการนำเสนอ แบบภาพนิ่งประกอบ ข้อความ เช่น ภาพประกอบ บทกลอน ภาพประกอบคำ คม ภาพประกอบผญา เป็น

กิจกรรม	ผลผลิต(output) ที่ต้องการ	ผลผลิต(output) ที่เกิดขึ้นจริง	ผลลัพธ์(outcome) ที่เกิดขึ้นจริง
		และการ Live สด เป็นต้น นำเสนอผ่านช่องทาง ได้แก่ เคเบิลทีวีท้องถิ่น สถานีโทรทัศน์ เฟสบุ๊ก ไลน์ และYouTube เป็น ต้น 3.ได้ทดลองสื่อในรูปแบบ ของภาพนิ่งประกอบ ข้อความ เช่น ภาพประกอบบทกลอน ภาพประกอบคำคม ภาพ ประกอบผญา เป็นต้น นำเสนอผ่านช่องทาง ได้แก่ ไลน์ เฟสบุ๊ก เพจ ป้ายโฆษณา เว็บไซต์ เป็น ต้น	ต้น อันดับที่ 2 3.เกิดรูปแบบนำเสนอ เนื้อหาประกอบภาพนิ่ง เช่น ข่าว เรื่องเล่า และบทความ เป็นต้น มีคนเข้ามามีส่วน ร่วมในการนำเสนอเป็น อันดับที่ 3 ทุกรูปแบบใช้วิธีการนำเสนอ ผ่านช่องทาง ได้แก่ ไลน์ เฟสบุ๊ก เพจ เว็บไซต์ เป็น ต้น
11. สรุปบทเรียนการ ดำเนินงาน โดยการเชิญคนที่ เกี่ยวข้องตลอดระยะเวลาใน การดำเนินงานวิจัย เช่น ทีม คณะทำงาน ทีมวิจัยชุมชน ทีมวิทยากร และทีม สื่อมวลชนท้องถิ่น เป็นต้น เข้า ร่วมในการสรุปบทเรียนในการ ดำเนินงานที่ผ่านมา	1.ได้บทเรียนการ ดำเนินงานของนัก สื่อสารชุมชนที่ผ่านม นำไปสู่การพัฒนา เครือข่ายสื่อ 2.ได้บทเรียนการ ดำเนินงานของโครงการ	1.เกิดบทเรียนการ ดำเนินงานของนักสื่อสาร ชุมชน 2.เกิดบทเรียนการ ดำเนินงานของโครงการ	1.เกิดบทเรียนการสร้างนัก สื่อสารชุมชน 2.เกิดบทเรียนการ ดำเนินงานของโครงการ

5.3 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

หลังจากพัฒนาศักยภาพนักสื่อสารชุมชน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อตัวบุคคลคือนักสื่อสารชุมชนนำ
ความรู้ไปดำเนินงานขับเคลื่อนเกี่ยวกับการเตรียมรองรับสังคมสูงวัยใน 3 พื้นที่ พบว่า เกิดการเปลี่ยนแปลงกับ
บุคคลใน 3 พื้นที่ คือ พื้นที่ตำบลแสนสุข ได้แก่ ผู้นำชุมชน หมู่ 2 ตำบลแสนสุข คือ นางวินิต มาผาบ ได้ผลิต

ชิ้นงานเป็นรูปแบบคลิปวิดีโอเกี่ยวกับการพัฒนาศูนย์คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง และมีการนำคลิปลงกล่าวไปออกอากาศเผยแพร่ผ่านช่องทาง You Tube ของตนเอง พื้นที่ตำบลบึงหวาย ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 9 ตำบลบึงหวายได้นำความรู้ไปผลิตคลิปวิดีโอที่เกี่ยวกับงานตนเอง ส่งมาเผยแพร่ทางไลน์ และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข รพ.สต.ทุ่งบอน ตำบลบึงหวาย คือ นายวุฒิจักร แก้วมาคุณ ได้หยิบยกความรู้ในการทำคลิปวิดีโอไปใช้ในงาน คือ สรุปผลงานของหน่วยงานผ่านทางเฟสบุ๊ก ตามภาพที่ 3 การลงพื้นที่ฝึกปฏิบัติงานจริงของนักสื่อสารชุมชน

5.4 รูปแบบการสื่อสารเพื่อเตรียมรองรับสังคมสูงวัยที่เหมาะสมกับพื้นที่

ทีมวิจัยได้สร้างกระบวนการและการให้ความรู้แก่ทีมนักสื่อสารชุมชนที่หลากหลายรูปแบบ แต่ในการรับรู้และเก็บเกี่ยวความรู้ขึ้นอยู่กับทีมนักสื่อสารชุมชนจะนำไปใช้ประโยชน์ได้ เช่น การจัดทำผ่านช่องทางสื่อออนไลน์ ได้แก่ การเขียนข่าว ภาพข่าว การ Live สดผ่านเฟสบุ๊ก เป็นต้น อีกทั้งการจัดทำผ่านช่องทางหนังสือพิมพ์ เว็บไซต์ เฟสบุ๊กเพจในรูปแบบ ได้แก่ การเขียนเรื่องเล่าเร้าพลัง และการเขียนบทความ นอกจากนี้การจัดทำผ่านช่องทางเคเบิลทีวีท้องถิ่น และช่องทางแอป ได้แก่ การผลิตคลิปวิดีโอในรูปแบบสลับข่าว วิดีทัศน์เชิงสารคดี เป็นต้น จะเห็นได้ว่า การดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้ได้สร้างรูปแบบของสื่อสารที่หลากหลาย สามารถนำไปผ่านช่องทางแก่ผู้รับสารที่หลากหลายโดยเฉพาะช่องทางออนไลน์มากขึ้น ทีมวิจัยสามารถจำแนกออกเป็น 3 รูปแบบ คือ

1) รูปแบบนำเสนอเนื้อหาประกอบภาพนิ่ง เป็นการนำเสนอเนื้อหาหรือรายละเอียดประเด็นมาประกอบด้วยรูปภาพนิ่งแทรกผ่านเนื้อหา ซึ่งเนื้อหานั้นจะบอกรายละเอียดของเรื่องราวที่นำเสนอมุ่งหวังให้เกิดการรับรู้ และเกิดความเข้าใจ เช่น ข่าว เรื่องเล่า และบทความ เป็นต้น โดยสามารถนำไปสู่การรับรู้ของผู้รับสารผ่านช่องทาง ได้แก่ ไลน์ เฟสบุ๊ก เพจ เว็บไซต์ และหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

2) รูปแบบของภาพเคลื่อนไหวประกอบเนื้อหา เป็นการนำเสนอเนื้อหาและประกอบด้วยภาพเคลื่อนไหวซึ่งจะมีรายละเอียดที่บอกรายละเอียดเรื่องราวที่มุ่งหวังให้เกิดการรับรู้ เกิดความเข้าใจ มุ่งไปสู่ความตระหนักและความสำคัญ เช่น สลับข่าว วิดีทัศน์เชิงสารคดี และการ Live สด เป็นต้น โดยสามารถนำไปสู่การรับรู้ของผู้รับสารผ่านช่องทาง ได้แก่ เคเบิลทีวีท้องถิ่น สถานีโทรทัศน์ เฟสบุ๊ก ไลน์ และYouTube เป็นต้น

3) รูปแบบของภาพนิ่งประกอบข้อความ เป็นการนำเสนอเนื้อหาสั้นๆจะเน้นสื่อสารผ่านภาพประกอบ ซึ่งจะมีรายละเอียดเนื้อหาที่สั้น กระชับได้ใจความสำคัญ เน้นข้อความ ที่มุ่งหวังให้เกิดการรับรู้ แต่อาจจะความเข้าใจและไม่สามารถสร้างความตระหนักได้ เช่น ภาพประกอบบทกลอน ภาพประกอบคำคม ภาพประกอบพญา เป็นต้น โดยสามารถนำไปสู่การรับรู้ของผู้รับสารผ่านช่องทาง ได้แก่ ไลน์ เฟสบุ๊ก เพจ ป้ายโฆษณา เว็บไซต์ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า การดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้ได้สร้างรูปแบบของสื่อสารที่หลากหลาย สามารถนำไปผ่านช่องทางแก่ผู้รับสารที่หลากหลายโดยเฉพาะช่องทางออนไลน์มากขึ้น พบว่า การสื่อสารใน 3 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบนำเสนอเนื้อหาประกอบภาพนิ่ง 2) รูปแบบของภาพเคลื่อนไหวประกอบเนื้อหา และ 3) รูปแบบของภาพนิ่งประกอบข้อความ ในแต่ละรูปแบบมีผู้รับสารหรือผู้เข้าชม เกิดความสนใจที่แตกต่างกัน ปรากฏว่า อันดับที่ 1 เป็นรูปแบบของภาพเคลื่อนไหวประกอบเนื้อหา เช่น สลับข่าว วิดีทัศน์เชิงสารคดี และการ Live สด เป็นต้น มีคนเข้ามามีส่วนร่วมในช่องทางการนำเสนอมากที่สุด อันดับที่ 2 เป็นรูปแบบการนำเสนอแบบภาพนิ่งประกอบ

ข้อความ เช่น ภาพประกอบบทกลอน ภาพประกอบคำคม ภาพประกอบพญา เป็นต้น ส่วนอันดับที่ 3 คือ รูปแบบนำเสนอเนื้อหาประกอบภาพนิ่ง เช่น ข้าว เรืองเล่า และบทความ เป็นต้น มีคนเข้ามามีส่วนร่วมในการนำเสนอ ซึ่งทุกรูปแบบใช้วิธีการนำเสนอผ่านช่องทาง ได้แก่ ไลน์ เฟสบุ๊ก เพจ เว็บไซต์ เป็นต้น

5.5 ปัจจัยเอื้อในการสื่อสารเพื่อเตรียมรองรับสังคมสูงวัย

- 1) ทุกคนในพื้นที่มีความสนใจในการเตรียมความพร้อมรองรับสังคมสูงวัย
- 2) ทีมวิจัยมีความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรม
- 3) เนื้อหาหรือประเด็นในการสื่อสารของพื้นที่มีความน่าสนใจที่หลากหลาย
- 4) ช่องทางในการสื่อสารหลากหลายมากขึ้น โดยเฉพาะทางออนไลน์สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้มากขึ้น

5.6 ปัจจัยไม่เอื้อในการสื่อสารเพื่อเตรียมรองรับสังคมสูงวัย

- 1) พื้นที่ดำเนินงานวิจัยมีระยะทางห่างกันการจัดกิจกรรมเดินทางลำบาก
- 2) สัญญาณเน็ตในพื้นที่ยังไม่เสถียรและไม่ทั่วถึงทุกพื้นที่
- 3) นักสื่อสารชุมชนส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ทำให้การใช้เทคโนโลยียังขาดความชำนาญ

5.7 บทเรียนที่เกิดขึ้นหลังการดำเนินงานวิจัย

- 1) พื้นที่ดำเนินงานมีระยะห่างกัน ทำให้มีอุปสรรคของการจัดกิจกรรม เช่น การจัดเวทีพัฒนาศักยภาพทีม การเชิญกลุ่มเป้าหมายทั้ง 3 ชุมชนมารวมกัน ส่งผลให้กลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมไม่ครบ เป็นต้น จึงได้มีการปรับกระบวนการเวทีพัฒนาศักยภาพอยู่ในแต่ละพื้นที่
- 2) การสื่อสารชุมชนมีรูปแบบการสื่อสารที่หลากหลาย ทำให้ขาดจุดเน้นในการสื่อสาร และทีมงานไม่เพียงพอ พร้อมทั้งศักยภาพของทีมวิจัยยังไม่สามารถดำเนินการผลิตสื่อได้หลากหลายรูปแบบ
- 3) การสนับสนุนทุนควรให้มีระยะเวลาในการดำเนินงานที่อยู่ช่วงเวลาเดียวกันกับโครงการอื่นๆที่อยู่ในชุดโครงการเดียว

5.8 ข้อเสนอแนะ

- 1) การคั่นหานักสื่อสารชุมชนควรเป็นบุคคลที่มีใจรักในการสื่อสารและมีเวลาในการดำเนินงาน
- 2) การคั่นหานักสื่อสารชุมชนควรมีการระดมความคิดเห็นของคนในชุมชน โดยพูดถึงประเด็นศักยภาพความสามารถหรือทุนทางสังคมในชุมชน มีใครบ้างที่มีศักยภาพและความสามารถในการสื่อสาร เพื่อนำไปสู่การชักชวนเข้าร่วมเป็นนักสื่อสารชุมชน
- 3) การกระจายข้อมูลข่าวสารไปสู่การขยายผลนั้น ควรมีเนื้อหาที่สั้น เข้าใจง่าย และค้นหาช่องทางออนไลน์ที่สามารถเข้าถึงผู้รับสารในระดับชุมชนให้มากที่สุด ซึ่งช่องทางออนไลน์จะสร้างการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนประเด็นรองรับสังคมสูงวัยมากขึ้น

- 4) การดำเนินการผลิตชิ้นงานสื่อ ควรที่จะเป็นทีมสื่อมวลชนหรือผู้มีความเชี่ยวชาญในการผลิตร่วมกับทีมในชุมชนที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหรือผู้ประสานงาน พร้อมทั้งช่วยกันค้นหาและเลือกช่องทางที่จะเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายในการรับรู้ข่าวสารประเด็นเตรียมรองรับสังคมสูงวัย และนำชิ้นงานไปเผยแพร่ในช่องทางดังกล่าว ไม่ใช่ให้คนในชุมชนมาเป็นผู้ผลิตเอง ซึ่งขาดทักษะและความเชี่ยวชาญในการผลิตสื่อ
- 5) การดำเนินงานพัฒนานักสื่อสารชุมชน ควรที่จะประเมินศักยภาพของกลุ่มคนในชุมชนให้เข้มข้น จึงนำไปสู่การชักชวนหรือการทาบทามเข้าร่วม เช่น กลุ่มผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ของท้องถิ่นนั้นๆ เข้ามาเป็นผู้ผลิตหรือเสนอข้อมูล ซึ่งจะมีความพร้อมมากกว่ากลุ่มอื่นๆ เป็นต้น

บรรณานุกรม

กาญจนา แก้วเทพ. (2543). สื่อเพื่อชุมชน การประมวลองค์ความรู้. กรุงเทพฯ:สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

คำป้อ.ไม่ปรากฏปีที่เขียน:<http://www.oknation.net/blog/print.php?id=339508>.

จิระวรรณ ตันกรานนท์. (2542). การมีส่วนร่วมและบทบาทผู้นำชุมชนชาวไทยภูเขาในการจัดรายการวิทยุชุมชนจังหวัดแม่ฮ่องสอน. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิเทศศาสตร์พัฒนาการ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฉัตรวิญญู องค์กรสิงห์.ไม่ปรากฏปีผลิต.เอกสารคู่มือการเรียนรู้ครั้งที่ 3 บทบาทและการพัฒนาการของสื่อสาธารณะ.กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยรังสิต.

ธีระพล อันมัย.(2553,หน้า 5).บทเรียนและความรู้สื่อภาคประชาชน;ศูนย์ข่าวประชาสังคมจังหวัดอุบลราชธานี.อุบลราชธานี:ศิริธรรมออฟเซ็ท.

พิรงรอง รามสูต วัฒนันนท์.(2547).สื่อภาคประชาชน.กรุงเทพฯ:สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เมตตา ดีเจริญ.(2545).วิทยานิพนธ์เรื่องประสิทธิภาพการดำเนินงานโครงการกระจายข่าวที่ผู้รับสารมีส่วนร่วม 2 รูปแบบเพื่อส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา.นครราชสีมา:สาขาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษาสถาบันราชภัฏนครราชสีมา.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.<http://commarts.stou.ac.th>.ประเภทของการสื่อสาร,สาขานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

รุจิรา สุภาษา. (2542). การสร้างสื่อแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมขององค์กรพัฒนาเอกชน. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วงหทัย ตันชีวะวงศ์.(2549).งานวิจัยเรื่องการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมผ่านสื่อดิจิทัลของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร ศึกษาเฉพาะ อินเทอร์เน็ตและโทรศัพท์เคลื่อนที่.กรุงเทพฯ:

วสันต์ ภูเกียรติกุล.(2554).งานวิจัยเรื่ององค์กรเครือข่ายชุมชนตำบลโงะยั้ง อำเภอยะหา จังหวัดยะลา.สำนักงานเกษตรจังหวัดยะลา กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

ศิริกาญจน์ ยัมประยัติ.(2545).ปัจจุบันคนไทยบริโภคสื่ออย่างไร.โปรแกรมวิชานิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.

สำนักข่าวชาวบ้าน.(2551).สารตั้งต้นฉบับคู่มือนักข่าวพลเมือง,ฉบับที่ 1.สำนักข่าวชาวบ้าน.กรุงเทพฯ:

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลำปาง.(2551).โครงการวิจัยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม กรณีศึกษากลุ่มก่องปู้บ้านวังหม้อ ต.ต้นธงชัย อ.เมือง จ.ลำปาง. กรุงเทพฯ:สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม.

อาคม.ไม่ปรากฏปีที่เขียน.<http://www.oknation.net/blog/print.php?id=321243>.

ภาคผนวก ก

ภาพกิจกรรม

าพกิจกรรม

ประชุมค้นหาทีมคณะกรรมการทีมวิจัย

วันที่ 4 เดือนธันวาคม พ.ศ.2561 เวลา 08.30 น. – 16.00 น.

ณ ศูนย์ประชุมสunnyห้องประชุม CK ชั้น 4 ศูนย์เทเวศร์ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

อาจารย์ ผศ.(พิเศษ) กาญจนา ทองทั่ว ที่ปรึกษาโครงการให้ข้อมูลการเตรียมรองรับสังคมสูงวัย

ภาคีเครือข่ายสื่อมวลชน

เครือข่ายตำบลโนนโพน

เครือข่ายตำบลแสนสุข

ได้ร่วมกันกำหนดเป้าหมาย

ภาพกิจกรรม

ประชุมเวทีสร้างความเข้าใจโครงการวิจัยฯ

วันที่ 6 เดือนธันวาคม พ.ศ.2561 เวลา 08.30 น. – 16.00 น.

ณ ศูนย์ประชุมสวีสท์ห้องประชุม CK ชั้น 4 สวีสท์เทวาเวอร์ อำเภอมือง จังหวัดอุบลราชธานี

ทีมงานสื่อสารชุมชนถ่ายภาพร่วมกัน

แบ่งกลุ่มตามตำบลกำหนดความคาดหวัง

แบ่งกลุ่มตามตำบลกำหนดความคาดหวัง

แบ่งกลุ่มตามตำบลกำหนดความคาดหวัง

นำเสนอข้อมูลความคาดหวังต่อโครงการ

สรุปและนัดหมายครั้งต่อไป

ภาพกิจกรรม

การประชุมสร้างความเข้าใจและสร้างเครื่องมือวิจัย
โครงการผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วม เพื่อสื่อสารโครงการรองรับสังคมสูงวัย
วันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2561 เวลา 08.30-16.00น.

ณ ศาลากลางบ้านหมู่ 14 บ้านดอนหนองบัว ตำบลแสนสุข อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

การทบทวนชี้แจงกระบวนการสื่อสาร

การออกแบบประเด็นคำถามวิจัย

การนำเสนอประเด็นคำถาม

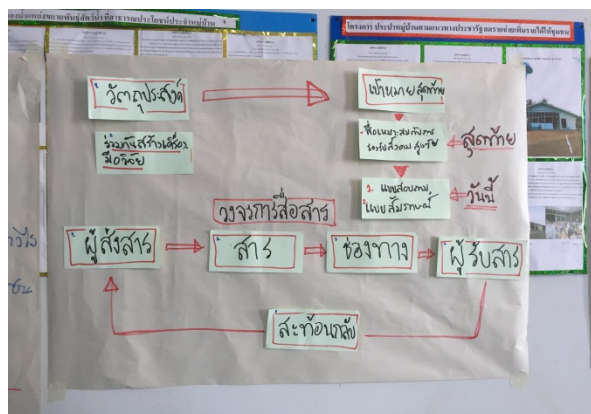
การนำเสนอข้อมูลสถานการณ์สื่อสารในชุมชน

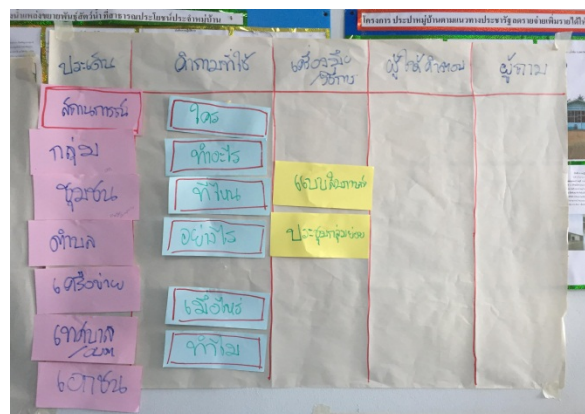
การระดมความคิดประเด็นคำถาม

การระดมความคิดเกี่ยวกับสถานการณ์สื่อสาร

ภาพประกอบการอธิบายระบบการสื่อสาร

ภาพประกอบการอธิบายออกแบบคำถามวิจัย

ภาพกิจกรรม
เวทีสร้างความเข้าใจและสร้างเครื่องมือวิจัย
โครงการวิจัยการผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมเพื่อการสื่อสารโครงการรองรับสังคมสูงวัย
อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี
วันที่ 27 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562 เวลา เวลา 09.00 น. – 14.30 น.
ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลบึงหวาย อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

ชี้แจงวัตถุประสงค์

กล่าวทักทายและกล่าวต้อนรับผู้เข้าร่วมประชุม
โดย นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบึงหวาย

นำเสนอ เนื้อหารายละเอียดของกิจกรรม
กระบวนการวิจัย และการอธิบายวงจรสื่อสาร

กระบวนการกลุ่มแลกเปลี่ยน ระดมความคิดเห็น
ความคาดหวังเป้าหมายของการวิจัย

ตัวแทนกลุ่มนำเสนอประเด็นการสื่อสาร

ตัวแทนกลุ่มนำเสนอประเด็นการสื่อสาร

ภาพกิจกรรม
เวทีการเก็บข้อมูล
โครงการวิจัยการผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมเพื่อการสื่อสารโครงการรองรับสังคมสูงวัย
อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี
ระหว่างวันที่ 1 เดือนมีนาคม – วันที่ 25 เดือนเมษายน พ.ศ. 2562
ณ ในพื้นที่ 3 ตำบล ต.แสนสุข,ต.โนนโพน, ต.บึงหวาย อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

ชี้แจงวัตถุประสงค์

การระดมความคิดเห็นของนักสื่อสารชุมชน

นำเสนอ เนื้อหารายละเอียดการสื่อสารในชุมชน

การระดมความคิดเห็นของนักสื่อสารชุมชน

การระดมความคิดเห็นของนักสื่อสารชุมชน

การระดมความคิดเห็นของนักสื่อสารชุมชน

ภาพกิจกรรม

เวทีการรวบรวมข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูล

โครงการวิจัยการผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมเพื่อการสื่อสารโครงการรองรับสังคมสูงวัย

อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

วันที่ 30 เดือนเมษายน พ.ศ. 2562

ณ ห้องประชุม อบต.บึงหวาย อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

ชี้แจงวัตถุประสงค์

นายก อบต.บึงหวายกล่าวต้อนรับนักสื่อสารชุมชน

นักสื่อสารชุมชนร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล

นักสื่อสารชุมชนร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล

นักสื่อสารชุมชนร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล

นักสื่อสารชุมชนร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล

ภาพกิจกรรม

เวทีการพัฒนาศักยภาพและอบรมทีมวิจัยในการผลิตสื่อต่างๆ
โครงการวิจัยการผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมเพื่อการสื่อสารโครงการรองรับสังคมสูงวัย
อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี
วันที่ 20 เดือนเมษายน พ.ศ. 2562
ณ ห้องประชุม อบต.โนนโพน อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

นายก อบต.โนนโพน กล่าวต้อนรับ

อบรมการเขียนข่าวเบื้องต้น

การให้ความรู้ในการวางแผนโครงเรื่อง

การฝึกการเขียนเรื่องเล่า

นักสื่อสารชุมชนลงพื้นที่ฝึกปฏิบัติจริง

นักสื่อสารชุมชนลงพื้นที่ฝึกปฏิบัติจริง

ภาพกิจกรรม

เวทีการพัฒนาศักยภาพและอบรมทีมวิจัยในการผลิตสื่อต่างๆ
โครงการวิจัยการผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมเพื่อการสื่อสารโครงการรองรับสังคมสูงวัย
อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี
วันที่ 7 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2562
ณ ห้องประชุม อบต.บึงหวาย อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

ทีมวิทยากรอธิบายกระบวนการถ่ายภาพอย่างง่าย

การฝึกปฏิบัติการจับกล้องโทรศัพท์

การฝึกการใช้โปรแกรมตัดต่อด้วยมือถือ

การฝึกการใช้โปรแกรมตัดต่อด้วยมือถือ

การฝึกการใช้โปรแกรมตัดต่อด้วยมือถือ

การฝึกการใช้โปรแกรมตัดต่อด้วยมือถือ

ภาพกิจกรรม

เวทีการพัฒนาศักยภาพและอบรมทีมวิจัยในการผลิตสื่อต่างๆ
โครงการวิจัยการผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมเพื่อการสื่อสารโครงการรองรับสังคมสูงวัย

อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

วันที่ 15 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2562

ณ ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตำบลแสนสุข อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

การชี้แจงวัตถุประสงค์กิจกรรม

การให้ความรู้เรื่องการสื่อสารทันสมัย

การให้ความรู้เรื่องการสื่อสารทันสมัย

การเชิญชวนสื่อมวลชนเข้าไปถ่ายทำ

การเชิญชวนสื่อมวลชนเข้าไปถ่ายทำ

การฝึกปฏิบัติการของนักสื่อสารชุมชน

ภาพกิจกรรม
 เวทีการทำสื่อออนไลน์ ในองรับสังคมสูงวัย
 โครงการวิจัยการผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมเพื่อการสื่อสารโครงการรองรับสังคมสูงวัย
 อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี
 วันที่ 30 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2562
 ณ ห้องประชุม อบต. บุ่งหวาย อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

การชี้แจงวัตถุประสงค์กิจกรรม
และแนะนำทีมวิทยากร

ทีมวิทยากรจาก ไทยพีบีเอสแนะนำการ Live
สด ผ่านเฟสบุ๊ก

การฝึกการ Live สด

การฝึกการ Live สด

การแนะนำช่องทางออนไลน์

การถ่ายภาพร่วมกันของนักสื่อสารชุมชน

ภาพกิจกรรม

เวทีการจัดทำสื่อวีดีโอแต่ละโครงการ (สกุ๊ปข่าวและวีดีทัศน์)
 โครงการวิจัยการผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมเพื่อการสื่อสารโครงการรองรับสังคมสูงวัย
 อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี
 วันที่ 19 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2562
 ณ พื้นที่ตำบลบุ่งหวายและตำบลแสนสุข อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

การชักชวนสื่อมวลชนลงพื้นที่ทำสกุ๊ปข่าว

การชักชวนสื่อมวลชนลงพื้นที่ทำสกุ๊ปข่าว

การชักชวนสื่อมวลชนลงพื้นที่ทำสกุ๊ปข่าว

การชักชวนสื่อมวลชนลงพื้นที่ทำสกุ๊ปข่าว

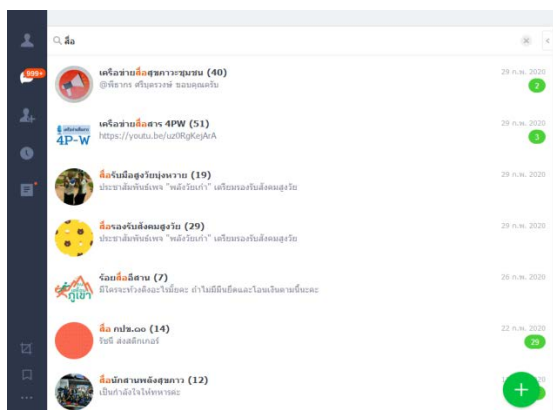

การชักชวนสื่อมวลชนลงพื้นที่ทำสกุ๊ปข่าว

การชักชวนสื่อมวลชนลงพื้นที่ทำสกุ๊ปข่าว

ภาพกิจกรรม
การทดลองปฏิบัติการเผยแพร่
โครงการวิจัยการผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมเพื่อการสื่อสารโครงการรองรับสังคมสูงวัย
อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี
ระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึงธันวาคม พ.ศ. 2562

การเผยแพร่ในช่องทางกลุ่มไลน์

การเผยแพร่ทางเฟสบุ๊คเพจ

การเผยแพร่ทางเฟสบุ๊คเพจเครือข่าย

การเผยแพร่ในช่องทาง Youtube

การเผยแพร่ในช่องทางเฟสบุ๊ค อบต.

การเผยแพร่ในช่องทางเฟสบุ๊คของนักสื่อสารชุมชน

ภาพกิจกรรม

การสรุปทบทวนการดำเนินงาน

โครงการวิจัยการผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมเพื่อการสื่อสารโครงการรองรับสังคมสูงวัย

อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

วันที่ 29 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2562

ณ ห้องประชุม อบต.บึงหวาย อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

นายก อบต.บึงหวาย กล่าวต้อนรับ

การชี้แจงวัตถุประสงค์กิจกรรม

การให้ความรู้หลักการสื่อสารทางสังคม

การสรุปผลการดำเนินงาน

การสรุปผลการดำเนินงาน

การแลกเปลี่ยนของผู้เข้าร่วม

ภาคผนวก ข

เครื่องมือวิจัย

ข้อคำถาม Indep-interview

สื่อรองรับผู้สูงวัย

1. สถานการณ์ ศักยภาพและข้อจำกัดในการสื่อสาร
 - 1.1 ชุมชนของท่านมีการสื่อสารภายในชุมชนผ่านช่องทางใดบ้าง
 - 1.2 ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่ประชาชนได้รับส่วนใหญ่ มาจากแหล่งใด/ใคร
 - 1.3 เมื่อต้องการทราบข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ต้องไปติดต่อสื่อสารกับบุคคลใด
 - 1.4 ใครเป็นผู้สื่อสารภายในชุมชน
 - 1.5 สถานที่ที่ท่านได้รับข้อมูลข่าวสาร
 - 1.6 ปัญหา/อุปสรรคของการติดต่อสื่อสารภายในชุมชนของท่าน คืออะไร
 - 1.7 เหตุผลใดบ้างที่ทำให้ท่านไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารที่ครบถ้วน ครบคลุม
 - 1.8 ความถี่ของข้อมูลข่าวสารที่ท่านได้รับ

2. สถานการณ์รองรับสังคมผู้สูงวัย
 - 2.1 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ในชุมชนของท่าน รับข้อมูลข่าวสารจากช่องทางใดมากที่สุด
 - 2.2 ใครคือผู้ดูแลให้ข้อมูลข่าวสารกับผู้สูงอายุในชุมชน
 - 2.3 ผู้สูงอายุในชุมชนมีส่วนร่วมในการใช้สื่อเพื่อสื่อสารข้อมูลกับผู้อื่นมากน้อยเพียงใด
 - 2.4 สถานที่ที่ใช้สื่อสารข้อมูลมีความพร้อมในการรองรับคนทุกกลุ่มอายุหรือไม่

3. ข้อเสนอแนะต่อการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ
 - 3.1 ปัจจัยที่ทำให้การสื่อสารในชุมชนของท่านคลาดเคลื่อนมีอะไรบ้าง
 - 3.2 หากช่องทางการสื่อสารที่ให้เป็นประจำใช้งานไม่ได้ จะทำอย่างไร
 - 3.3 วิธีการที่จะทำให้คนในชุมชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างครบถ้วนทุกคนทำอย่างไร
 - 3.4 การสื่อสารที่จะให้เกิดประสิทธิภาพต่อการรับรู้และเข้าใจของคนในชุมชน ควรทำอย่างไร
 - 3.5 บุคคลหรือหน่วยงานที่ท่านคิดว่าจะเป็นผู้ส่งสารที่ดีที่สุดคือใคร
 - 3.6 สถานที่ในชุมชน ที่ควรใช้ทำการสื่อสารมากที่สุดคือแหล่งใด

**แนวทางแบบสอบถามศักยภาพและข้อจำกัดการสื่อสารของชุมชน
ต่อการเตรียมความพร้อมรองรับสังคมสูงวัย อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี**

คำอธิบาย : แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจศักยภาพและข้อจำกัดการสื่อสารของชุมชนเพื่อใช้ในการพัฒนาศักยภาพและความต้องการใช้สื่อที่เหมาะสมในการรองรับสังคมสูงวัย ซึ่งแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่

4. ข้อมูลทั่วไป
5. การรับรู้ข้อมูลข่าวสารและความรู้
6. สถานการณ์ ศักยภาพและข้อจำกัดในการสื่อสาร
7. สถานการณ์รองรับสังคมผู้สูงวัย
8. ข้อเสนอแนะต่อการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

ขอความกรุณาโปรดพิจารณาและตอบแบบสอบถามโดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในข้อที่ตรงกับความเป็นจริงและความคิดเห็นของท่านมากที่สุด ทั้งนี้เพื่อความสมบูรณ์และความถูกต้องของงานวิจัย โดยผู้วิจัยถือว่าคำตอบของท่านเป็นข้อมูลอันมีค่ายิ่งและจะสงวนไว้เป็นความลับ โดยจะนำเสนอในภาพรวม สำหรับการวิจัยครั้งนี้เท่านั้น

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับประชากรศาสตร์หรือข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับบุคคล

เพศ

- ☐ ชาย ☐ หญิง

อายุ

- ☐ ต่ำกว่า 20 ปี ☐ 20-30 ปี ☐ 30-40 ปี
☐ 40-50 ปี ☐ 50-60 ปี ☐ 60 ปีขึ้นไป

การศึกษา

- ☐ ประถม ☐ มัธยม ☐ ปริญญาตรี
☐ ปริญญาโท ☐ ปริญญาเอก

อาชีพ

- ☐ รับจ้าง ☐ เกษตรกร ☐ ข้าราชการ(ข้าราชการประจำและข้าราชการเกษียณ)
☐ พนักงานเอกชน ☐ ธุรกิจส่วนตัว ☐ อื่น ๆ (ระบุ).....

รายได้ (ต่อเดือน)

- ☐ ต่ำกว่า 5,000 บาท ☐ 5,000 - 10,000 บาท
☐ 10,000 - 30,000 บาท ☐ มากกว่า 30,000 บาท

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

2.1 ท่านรับรู้ข้อมูลข่าวสารและความรู้ผ่าน “ช่องทาง” ไດบ้าง

ลำดับ	ช่องทาง การรับข้อมูล	ระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและความรู้				
		มากที่สุด	มาก	รับรู้บ้าง	นานๆรับรู้	ไม่ได้รับรู้
1)	โทรทัศน์(ทีวี)					
2)	เคเบิลทีวี					
3)	วิทยุกระจายเสียง					
4)	หนังสือพิมพ์/สิ่งพิมพ์					
5)	ป้ายโฆษณาและโปสเตอร์					
6)	สื่อออนไลน์โดยผ่านมือถือและคอมพิวเตอร์ (เฟสบุ๊ก/ไลน์/ยูทูป/อีเมล)					
7)	หอกระจายข่าว					
8)	เวทีกิจกรรม/การประชุม					
9)	งานดาวเทียม (กล่องรับสัญญาณ)					

2.2 ท่านรับรู้ข้อมูลข่าวสารและความรู้ผ่าน “ประเภท” ไດบ้าง

ลำดับ	ประเภท การรับข้อมูล	ระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและความรู้				
		มากที่สุด	มาก	รับรู้บ้าง	นานๆรับรู้	ไม่ได้รับรู้
1)	ข่าว					
2)	สื่อบุคคล					
3)	สารคดี					
4)	คลิปสั้น					
5)	บทความ					
6)	ข้อความโปสเตอร์/ข้อความประกอบภาพ					
7)	การบันทึกสดผ่าน เฟสบุ๊ก					

2.3 ท่านรับรู้ข้อมูลข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับการเตรียมตัวรองรับสังคมสูงวัยผ่านช่องทางใด มากที่สุดไปหาน้อยที่สุด โดยการใส่หมายเลขระดับความถี่ ได้แก่ หมายเลข 1 ดูน้อยที่สุด หมายเลข 2 ดูมากกว่า 2 ครั้งต่อสัปดาห์ หมายเลข 3 ดูบ่อยมากกว่า 3 ครั้งต่อสัปดาห์ หมายเลข 4 ดูบ่อยมากกว่า 4 ครั้งต่อสัปดาห์ และหมายเลข 5 ดูบ่อยมากกว่า 5 ครั้งต่อสัปดาห์

ลำดับ	ช่องทาง การรับข้อมูล	ใส่หมายเลข
1)	โทรทัศน์(ทีวี)	
2)	เคเบิลทีวี	
3)	วิทยุกระจายเสียง	
4)	หนังสือพิมพ์/สิ่งพิมพ์	
5)	ป้ายโฆษณาและโปสเตอร์	
6)	สื่อออนไลน์โดยผ่านมือถือและคอมพิวเตอร์ (เฟซบุ๊ก/ไลน์/ยูทูป/อีเมล)	
7)	หอกระจายข่าว	
8)	เวทีกิจกรรม/การประชุม	
9)	งานดาวเทียม (กล่องรับสัญญาณ)	

ส่วนที่ 3 ข้อมูลพื้นฐาน, ศักยภาพและข้อจำกัดของทีมวิจัยชุมชน

1. ในชุมชนที่ท่านอาศัยอยู่ มีการสื่อสารข้อมูลกันผ่านช่องทางไหนบ้าง

☐ หอกระจายข่าว

☐ กลุ่มเฟซบุ๊ก

☐ ป้ายโฆษณา

☐ กลุ่มไลน์

☐ ปากต่อปาก

☐ อื่น ๆ (ระบุ).....
2. ท่านรับรู้/รับทราบข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ในชุมชนจากช่องทางใดมากที่สุด

☐ หอกระจายข่าว

☐ กลุ่มเฟซบุ๊ก

☐ ป้ายโฆษณา

☐ กลุ่มไลน์

☐ รถแห่

☐ วิดีโอ

☐ สกู๊ปข่าว

☐ โลฟสด

☐ อื่น ๆ (ระบุ).....
3. ข้อมูลที่ท่านได้รับจากชุมชน ส่วนใหญ่เป็นสารประเภทใด

☐ ข่าว

☐ ผลการดำเนินงานขององค์กรภายในชุมชน ที่ผ่านมา

☐ ประชาสัมพันธ์

☐ ข้อมูลความรู้จากหน่วยงานต่าง ๆ

☐ อื่น ๆ (ระบุ).....

4. ท่านอยากรับรู้ข้อมูลข่าวสารเรื่องใดในชุมชนมากที่สุด
 - ☐ ข่าว ☐ ผลการดำเนินงานขององค์กรภายในชุมชน ที่ผ่านมา
 - ☐ ประชาสัมพันธ์ ☐ ข้อมูลความรู้จากหน่วยงานต่าง ๆ
 - ☐ อื่น ๆ (ระบุ).....
5. ท่านรับรู้/รับทราบข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ในชุมชนจากใครมากที่สุด
 - ☐ กำนัน ☐ ผู้ใหญ่บ้าน ☐ อบต.
 - ☐ อสม. ☐ เพื่อนบ้าน ☐ อื่น ๆ (ระบุ).....
6. ใครเหมาะสมที่จะเป็นผู้สื่อสารในชุมชนมากที่สุด
 - ☐ หน่วยงานรัฐฯ ☐ ผู้ใหญ่บ้าน ☐ อบต.
 - ☐ อสม. ☐ เพื่อนบ้าน ☐ อื่น ๆ (ระบุ).....
7. ช่วงเวลาที่เหมาะสมในการรับข้อมูลข่าวสาร
 - ☐ เช้า ☐ เที่ยง ☐ เย็น
 - ☐ ดึก ☐ อื่น ๆ (ระบุ).....
8. ท่านอยากให้มีผู้สื่อข่าว/สื่อสารภายในชุมชนหรือไม่
 - ☐ อยากให้มี ☐ ไม่อยากให้มี
 - ☐ อื่น ๆ (ระบุ).....
9. ประชาชนภายในชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึงหรือไม่
 - ☐ ทั่วถึง ☐ ไม่ทั่วถึง
 - ☐ อื่น ๆ (ระบุ).....

ส่วนที่ 4 สถานการณ์รองรับสังคมผู้สูงอายุ

1. ภายในชุมชนของท่านมีคนกลุ่มใดอาศัยมากที่สุด
 - ☐ เด็ก ☐ วัยรุ่น ☐ วัยผู้ใหญ่
 - ☐ วัยผู้สูงอายุ ☐ อื่น ๆ (ระบุ).....
2. สถานะทางด้านสุขภาพกลุ่มผู้สูงอายุภายในชุมชน ส่วนใหญ่เป็นแบบใด
 - ☐ สุขภาพร่างกายแข็งแรงดี ☐ มีโรคประจำตัว
 - ☐ ติดบ้าน ☐ ติดเตียง ☐ ติดสังคม
 - ☐ อื่น ๆ (ระบุ).....
3. ผู้สูงอายุในชุมชนของท่านส่วนใหญ่รับรู้ข้อมูลข่าวสารผ่านทางใดมากที่สุด
 - ☐ โทรทัศน์ ☐ วิทยุ ☐ ไลน์/เฟสบุ๊ก
 - ☐ จานดาวเทียม ☐ เพื่อนบ้าน ☐ อื่น ๆ (ระบุ).....

ส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะต่อการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

1. กลุ่มผู้สูงอายุภายในชุมชนของท่านมีส่วนร่วมในการสื่อสารภายในชุมชนหรือไม่ อย่างไร
2. ท่านคิดว่าการสื่อสารผ่านช่องทางใด จะทำให้ผู้รับสารเกิดความเข้าใจมากที่สุด
3. ท่านคิดว่าสิ่งที่เป็นปัญหาในการสื่อสารคืออะไร เพราะเหตุใด
4. วิธีการแก้ไขปัญหาการสื่อสารที่ไม่ทั่วถึงควรทำอย่างไร
5. หน่วยงานที่มีส่วนช่วยเพื่อให้การสื่อสารเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด คือหน่วยงานใด เพราะเหตุใด